

ZARZĄDZENIE NR 204/2025
WÓJTA GMINY GRYBÓW

z dnia 25 listopada 2025 r.

w sprawie przeprowadzenia konsultacji z mieszkańcami Gminy Grybów

Na podstawie art. 21 ust. 5 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1818 z późn. zm.) oraz Uchwały nr XXXVII/337/2010 Rady Gminy Grybów z dnia 26 sierpnia 2010 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzenia konsultacji z mieszkańcami Gminy Grybów (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2010 r., nr. 550 poz. 4156), zmienionej Uchwałą nr XX/170/2025 Rady Gminy Grybów z dnia 30 października 2025 roku w sprawie zmiany Uchwały Nr XXXVII/337/2010 Rady Gminy Grybów z dnia 26 sierpnia 2010 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami Gminy Grybów (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2025 r. poz. 6328) zarządzam, co następuje:

§ 1. 1. Ogłaszam konsultacje z mieszkańcami Gminy Grybów.

2. Przedmiotem konsultacji jest zebranie opinii na temat opracowanego dokumentu pod nazwą „Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych w Gminie Grybów”, stanowiącego załącznik nr 1 do zarządzenia.

3. Celem konsultacji jest identyfikacja najważniejszych potrzeb mieszkańców w zakresie usług społecznych, oceny dostępności i jakości świadczonych usług, propozycji nowych rozwiązań wspierających mieszkańców w ramach usług społecznych.

§ 2. Konsultacje zostaną przeprowadzone w terminie od 9 grudnia 2025 roku do 22 grudnia 2025 roku.

§ 3. Uwagi oraz opinie należy wносить w formie pisemnej na formularzu stanowiącym załącznik nr 2 do niniejszego zarządzenia na adres poczty tradycyjnej: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grybowie, ul. Jakubowskiego 33, 33-330 Grybów lub poczty elektronicznej na adres email: gops@gminagrybow.pl z dopiskiem w tytule wiadomości: **„Konsultacje dot. usług społecznych w Gminie Grybów”**.

§ 4. Przedmiotowe konsultacje obejmują swoim zakresem wszystkich mieszkańców Gminy Grybów.

§ 5. Wykonanie zarządzenia powierza się Kierownikowi Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grybowie.

§ 6. Zarządzenie podaje się do publicznej wiadomości oraz ogłasza w Biuletynie Informacji Publicznej.

§ 7. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Wójt Gminy Grybów

Jacek Migacz

Załącznik nr 1 do zarządzenia nr 204/2025
Wójta Gminy Grybów
z dnia 25 listopada 2025 r.

DIAGNOZA POTRZEB I POTENCJAŁU SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W ZAKRESIE USŁUG SPOŁECZNYCH W GMINIE GRYBÓW

Grybów, październik 2025

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	2
WSTĘP	3
1. CEL I METODOLOGIA BADANIA.....	5
Cel badania	5
Pytania badawcze	6
Grupy docelowe badań	6
Metody badawcze	7
Dobór próby i termin realizacji badań.....	8
2. WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	9
Rozwój usług społecznych dedykowanych dzieciom i młodzieży	9
Rozwój usług społecznych dedykowanych rodzinom z dziećmi	18
Rozwój usług społecznych dedykowanych osobom starszym	27
Rozwój usług społecznych dedykowanych osobom z niepełnosprawnością.....	36
Rozwój usług społecznych dedykowanych ogółowi mieszkańców	44
3. CHARAKTERYSTYKA GMINY GRYBÓW - ANALIZA DANYCH ZASTANYCH	55
Charakterystyka demograficzna Gminy Grybów	55
Osoby korzystające ze świadczeń finansowych i niefinansowych w pomocy społecznej.....	61
Główne powody przyznawania świadczeń z pomocy społecznej	68
Infrastruktura obiektów zapewniających pomoc i wsparcie mieszkańcom Gminy Grybów.....	71
Zasoby instytucjonalne i obywatelskie w Gminie Grybów	73
4. ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ ILOŚCIOWYCH.....	79
Charakterystyka populacji badania ankietowego.....	79
Szczegółowe wyniki badań	84
5. ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ JAKOŚCIOWYCH	107
Grupy fokusowe.....	107
Rozwój usług społecznych skierowanych do dzieci i młodzieży.....	108
Rozwój usług społecznych skierowanych do rodzin z dziećmi.....	113
Rozwój usług społecznych skierowanych do osób starszych	116
Rozwój usług społecznych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami	122
Rozwój usług społecznych skierowanych do ogółu mieszkańców	125
SPIS WYKRESÓW	131
SPIS TABEL.....	132

WSTĘP

Polityka społeczna realizowana przez Gminę Grybów ma kluczowe znaczenie dla lokalnego rozwoju oraz poprawy jakości życia mieszkańców. W odpowiedzi na zmieniające się potrzeby wspólnoty lokalnej, w 2019 roku uchwalono ustawę o realizowaniu usług społecznych przez centra usług społecznych. Nowe przepisy dają możliwość przekształcenia tradycyjnych ośrodków pomocy społecznej w nowoczesne Centra Usług Społecznych, których zadaniem jest zapewnienie lepszego dostępu do usług oraz zwiększenie ich skuteczności.

Usługi społeczne, zgodnie z ustawą, to działania podejmowane przez gminę w celu zaspokajania różnorodnych potrzeb mieszkańców, od pomocy społecznej, przez edukację i ochronę zdrowia, po wsparcie osób z niepełnosprawnościami czy przeciwdziałanie bezrobociu. Świadczenia te mogą być kierowane do osób, rodzin, grup społecznych, a przede wszystkim do całej wspólnoty lokalnej.

Aby dostosować ofertę usług społecznych do rzeczywistych potrzeb mieszkańców, Gmina Grybów rozpoczęła prace nad opracowaniem dokumentu pn. „Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych”. Celem diagnozy jest dostarczenie pełnego obrazu oczekiwań mieszkańców oraz możliwości środowiska lokalnego w zakresie realizacji usług.

Kluczowym elementem skutecznej polityki społecznej jest jednak nie tylko trafna diagnoza potrzeb, ale również aktywna współpraca różnych podmiotów, zarówno instytucji publicznych, jak i organizacji pozarządowych, lokalnych przedsiębiorców, placówek edukacyjnych, służby zdrowia, parafii czy nieformalnych grup obywatelskich. Współdziałanie tych aktorów z mieszkańcami pozwala na tworzenie trwałych partnerstw lokalnych, które sprzyjają budowaniu spójności społecznej i zwiększają skuteczność realizowanych działań. Włączenie obywateli w proces projektowania i świadczenia usług społecznych przyczynia się do budowania społeczeństwa obywatelskiego i wzmacnia poczucie współodpowiedzialności za dobro wspólne. Może ono przybierać różne formy: od konsultacji społecznych, przez uczestnictwo w radach i zespołach doradczych, aż po wspólne inicjatywy i działania oddolne, takie jak kluby seniora, programy sąsiedzkie czy działania wolontariackie. Takie podejście sprzyja wzajemnemu zaufaniu, wykorzystaniu lokalnych zasobów oraz tworzeniu rozwiązań dostosowanych do specyfiki i potrzeb danej społeczności.

Wyniki przeprowadzonej diagnozy posłużą do stworzenia programów usług społecznych, które będą lepiej odpowiadać lokalnym wyzwaniom i oczekiwaniom.

Planowane utworzenie Centrum Usług Społecznych w Gminie Grybów od 1 stycznia 2026 roku to szansa na wdrożenie kompleksowego systemu wsparcia, opartego na zasadach dostępności, jakości, współpracy, podmiotowości i wzmacniania więzi społecznych. Wyniki badań wskazują, że mieszkańcy gminy Grybów pozytywnie oceniają istniejące usługi społeczne, jednak oczekują ich rozszerzenia, specjalizacji i lepszej koordynacji. Wspólne działanie instytucji, organizacji i obywateli umożliwi bardziej elastyczne reagowanie na zmiany społeczne oraz skuteczniejsze wsparcie tych, którzy najbardziej tego potrzebują.

1. CEL I METODOLOGIA BADANIA

Badanie dotyczące potrzeb i potencjału Gminy Grybów w zakresie rozwoju usług społecznych zostało zaplanowane jako kompleksowa diagnoza lokalnej sytuacji społecznej. Celem było nie tylko rozpoznanie najważniejszych problemów i oczekiwań mieszkańców, ale również określenie zasobów, które mogą stanowić podstawę do budowania skutecznych działań samorządu.

Wykorzystanie metod ilościowych i jakościowych umożliwiło spojrzenie na usługi społeczne zarówno z perspektywy danych, jak i osobistych doświadczeń mieszkańców, tworząc pełny obraz potrzeb i możliwości rozwojowych gminy.

Cel badania

Głównym celem badania było rozpoznanie potrzeb społecznych mieszkańców Gminy Grybów oraz identyfikacja lokalnych zasobów i potencjałów, które mogą wspierać rozwój usług społecznych. Uzyskane wyniki stanowią podstawę do opracowania skutecznych działań samorządu w zakresie polityki społecznej, dostosowanych do rzeczywistych potrzeb lokalnej społeczności.

Cele szczegółowe badania obejmowały:

- ocenę stopnia korzystania z usług społecznych oraz ich jakości i dostępności w opinii mieszkańców,
- analizę adekwatności obecnego systemu wsparcia wobec zidentyfikowanych problemów i potrzeb,
- identyfikację kluczowych potrzeb mieszkańców w zakresie usług społecznych,
- wskazanie grup wymagających szczególnego wsparcia – dzieci, młodzieży, rodzin z dziećmi, osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami,
- określenie nowych lub dodatkowych form wsparcia niezbędnych na poziomie lokalnym,
- rozpoznanie zasobów i potencjałów społecznych, instytucjonalnych i ludzkich gminy,
- analizę istniejących inicjatyw społecznych i form współpracy oraz ocenę możliwości ich rozwoju,

- ocenę gotowości mieszkańców do aktywnego udziału w tworzeniu i rozwoju lokalnych usług społecznych,
- wskazanie kierunków rozwoju usług społecznych zgodnych z oczekiwaniami mieszkańców i przedstawicieli lokalnych środowisk.

Pytania badawcze

W celu realizacji założonych celów sformułowano zestaw pytań badawczych:

1. Jakie są kluczowe potrzeby mieszkańców gminy w zakresie usług społecznych?
2. Jakiego wsparcia w zakresie usług społecznych wymagają wybrane grupy społeczne: dzieci, młodzież, rodziny z dziećmi, osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami?
3. Jakie zasoby i potencjały (instytucjonalne, społeczne, ludzkie) posiada społeczność lokalna, które mogą wspierać rozwój usług społecznych?
4. Jakie są możliwości aktywnego włączenia mieszkańców w tworzenie i rozwijanie lokalnych usług społecznych?
5. Jakie kierunki rozwoju usług społecznych są pożądane z perspektywy mieszkańców i przedstawicieli lokalnych środowisk?

Grupy docelowe badań

Aby uzyskać pełny obraz sytuacji, w badaniu uwzględniono szerokie spektrum uczestników:

- Mieszkańcy i odbiorcy usług społecznych: dzieci, młodzież, rodziny z dziećmi, osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami oraz pozostali mieszkańcy gminy.
- Przedstawiciele instytucji i organizacji społecznych: pracownicy jednostek samorządu terytorialnego, instytucji pomocy społecznej, oświaty, kultury, zdrowia i sportu, a także lokalni liderzy i członkowie organizacji pozarządowych.
- Eksperti lokalni i praktycy: osoby posiadające doświadczenie zawodowe lub społeczne w obszarze usług społecznych.

Metody badawcze

Badanie oparto na strategii triangulacji metod, łączącej różne podejścia i źródła informacji, co pozwoliło na weryfikację i pogłębienie analizowanych danych.

Analiza danych zastanych (desk research)

Analizie poddano dane statystyczne, dokumenty strategiczne, raporty oraz materiały opisujące funkcjonowanie lokalnego systemu wsparcia w Gminie Grybów. Pozwoliło to określić kontekst społeczno-demograficzny oraz zidentyfikować kluczowe problemy i potencjały rozwojowe istotne dla planowania usług społecznych.

Badania ilościowe

Badanie ilościowe przeprowadzono z wykorzystaniem elektronicznej ankiety skierowanej do mieszkańców Gminy Grybów. Kwestionariusz umożliwił zebranie opinii szerokiego grona respondentów z różnych grup wiekowych i społecznych. Celem ankiety było poznanie potrzeb, oczekiwań i opinii mieszkańców na temat dostępności, jakości oraz adekwatności lokalnych usług społecznych.

Badania jakościowe – wywiady fokusowe (FGI)

W ramach badań jakościowych przeprowadzono trzy zogniskowane wywiady grupowe (Focus Group Interviews) z przedstawicielami kluczowych środowisk lokalnych. Ich celem było pogłębienie wiedzy o potrzebach mieszkańców, dostępnych zasobach i kierunkach rozwoju usług społecznych w Gminie Grybów.

Wywiady umożliwiły zebranie zróżnicowanych opinii i doświadczeń uczestników, zarówno użytkowników usług, jak i osób zaangażowanych w ich świadczenie. Spotkania odbywały się w grupach do 15 osób, co sprzyjało swobodnej wymianie poglądów.

Dyskusje moderowano według ustalonego scenariusza, a ich zapis poddano analizie jakościowej w celu identyfikacji wspólnych wątków, różnic i wniosków istotnych dla dalszego planowania rozwoju usług społecznych.

Dobór próby i termin realizacji badań

W badaniach ilościowych zastosowano dobór celowo-losowy, zapewniający reprezentatywność struktury demograficznej mieszkańców gminy.

Do badań jakościowych zaproszono uczestników posiadających wiedzę i doświadczenie w obszarze usług społecznych.

Badania zrealizowano w okresie lipiec – październik 2025 r.

Zastosowane podejście badawcze umożliwiło całościowe rozpoznanie potrzeb mieszkańców Gminy Grybów oraz potencjału lokalnej wspólnoty w zakresie usług społecznych. Wyniki stanowią solidną podstawę do formułowania wniosków i rekomendacji wspierających rozwój skutecznej i adekwatnej polityki społecznej gminy.

2. WNIOSKI I REKOMENDACJE

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
Rozwój usług społecznych dedykowanych dzieciom i młodzieży		
1.	Zarówno wyniki badań ilościowych, jak i jakościowych pokazują, że dzieci i młodzież coraz częściej potrzebują pomocy psychologicznej. W ankiecie aż ponad jedna trzecia mieszkańców (ok. 37%) wskazała na brak wystarczającej dostępności do specjalistów – psychologa, pedagoga, logopedy czy psychiatry dziecięcego. W wywiadach fokusowych rodzice i nauczyciele mówili o rosnących trudnościach emocjonalnych u dzieci: spadku motywacji, problemach z koncentracją, zaburzeniach nastroju, a także o nasilających się relacjach konfliktowych w rodzinach i szkołach. Dane zastane również wskazują na pogłębiające się zjawisko zaburzeń emocjonalnych wśród młodych ludzi, co koreluje z trendami ogólnopolskimi. W gminie zauważalny jest niedobór dostępnych specjalistów i ograniczone możliwości szybkiego uzyskania pomocy. Wniosek ten pokazuje, że potrzeba rozwoju wsparcia psychicznego staje się jednym z najważniejszych kierunków polityki społecznej wobec dzieci i młodzieży.	W związku z zaobserwowanymi problemami emocjonalnymi wśród dzieci i młodzieży oraz ograniczonym dostępem do pomocy psychologicznej i pedagogicznej, rekomenduje się podjęcie kompleksowych działań na rzecz rozwoju systemu wsparcia psychicznego w Gminie Grybów. W szczególności rekomenduje się: • Utworzenie lokalnego punktu wsparcia psychologiczno-pedagogicznego, zapewniającego dzieciom, młodzieży oraz rodzicom możliwość szybkiego kontaktu ze specjalistami (psychologiem, pedagogiem, terapeutą, logopedą). Punkt ten mógłby funkcjonować w strukturach planowanego Centrum Usług Społecznych lub przy placówkach oświatowych. • Zwiększenie obecności specjalistów w szkołach, m.in. poprzez psychologów szkolnych lub organizację cyklicznych dyżurów specjalistów zewnętrznych, co umożliwi bieżące rozpoznawanie trudności uczniów i wczesne reagowanie. • Wprowadzenie programów profilaktycznych i edukacyjnych, obejmujących warsztaty dotyczące radzenia sobie ze stresem, emocjami i relacjami, a także szkolenia dla nauczycieli i rodziców w zakresie wspierania dobrostanu psychicznego dzieci.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		• Rozwój oferty pozalekcyjnej, m.in. poprzez tworzenie świetlic środowiskowych, klubów młodzieżowych i zajęć rozwijających zainteresowania, które sprzyjają integracji społecznej i budowaniu poczucia bezpieczeństwa emocjonalnego. • Zacieśnienie współpracy międzyinstytucjonalnej pomiędzy szkołami, GOPS/CUS, ośrodkami zdrowia, organizacjami pozarządowymi oraz parafiami, w celu skutecznej wymiany informacji i koordynacji wsparcia rodzin w kryzysie. • Uwzględnienie zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w lokalnych strategiach rozwoju, zwłaszcza w działaniach planowanego Centrum Usług Społecznych, jako jednego z kluczowych obszarów polityki społecznej gminy. Realizacja powyższych rekomendacji pozwoli stworzyć w Gminie Grybów zintegrowany i łatwo dostępny system wsparcia psychicznego, który odpowie na rosnące potrzeby najmłodszych mieszkańców oraz ich rodzin.
2.	Z badań ankietowych wynika, że mieszkańcy oczekują bardziej różnorodnych form wsparcia i aktywizacji dla dzieci i młodzieży. Ponad połowa respondentów (ok. 51%) wskazała, że priorytetem powinny być zajęcia wspierające rozwój – edukacyjne, artystyczne i sportowe. Fokusy potwierdziły, że młodzi ludzie chętnie uczestniczą w takich aktywnościach, jeśli są ciekawe, dostępne i prowadzone w atrakcyjny sposób. Wielu uczestników wskazywało, że w mniejszych sołectwach oferta jest ograniczona, a dojazd do większych ośrodków bywa utrudniony. Zajęcia w szkołach czy GOK-ach często nie obejmują wszystkich grup	Dla zwiększenia dostępności i atrakcyjności oferty dla dzieci i młodzieży rekomenduje się rozwój zróżnicowanych, regularnych form wsparcia edukacyjnego, kulturalnego i sportowego, uwzględniających potrzeby różnych grup wiekowych oraz specyfikę poszczególnych sołectw. W szczególności rekomenduje się: • Rozszerzenie i systematyzację oferty zajęć pozalekcyjnych, m.in. poprzez tworzenie stałych programów rozwojowych, obejmujących warsztaty artystyczne, sportowe, edukacyjne i społeczno-emocjonalne. Zajęcia te powinny być prowadzone w

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
	wiekowych, szczególnie starszej młodzieży. Z danych zastanych wynika, że gmina posiada dobrze rozwiniętą infrastrukturę sportową i kulturalną (boiska, hale, filie GOK), jednak wciąż brakuje oferty systematycznej, łączącej edukację z rozwojem społecznym i emocjonalnym.	sposób atrakcyjny i angażujący, z wykorzystaniem nowoczesnych metod pracy z młodzieżą. • Wyrównanie dostępu do zajęć w mniejszych miejscowościach, m.in. poprzez organizowanie dojazdów, zajęć objazdowych lub cyklicznych spotkań w świetlicach i szkołach filialnych. Warto także wspierać inicjatywy oddolne w sołectwach, które mogą realizować lokalne projekty dla dzieci i młodzieży. • Włączenie młodzieży w planowanie i realizację działań, m.in. poprzez powołanie Młodzieżowej Rady Gminy, , zespołów doradczych lub klubów inicjatyw lokalnych. Uczestnictwo młodych w tworzeniu oferty zwiększa ich motywację i poczucie sprawczości. • Większe wykorzystanie istniejącej infrastruktury: hal sportowych, boisk, filii GOK oraz obiektów szkolnych, które mogą pełnić funkcję centrów aktywności środowiskowej i międzypokoleniowej. Wskazane jest koordynowanie działań pomiędzy placówkami, by zapewnić komplementarność oferty. • Rozwijanie programów łączących aktywność fizyczną z edukacją i rozwojem społecznym, takich jak zajęcia sportowo-integracyjne, arteterapia, projekty wolontariatu młodzieżowego czy inicjatywy prospołeczne. Realizacja powyższych działań pozwoli stworzyć spójny i dostępny system aktywizacji dzieci i młodzieży, który nie tylko rozwija ich zainteresowania, ale także wspiera budowanie więzi społecznych, kompetencji emocjonalnych i poczucia przynależności do lokalnej wspólnoty.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
3.	Zarówno nauczyciele, jak i rodzice biorący udział w badaniach fokusowych, zwracali uwagę na rosnący problem uzależnień behawioralnych, szczególnie od telefonów, gier i mediów społecznościowych. Zgłaszano także przypadki przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy, które coraz częściej dotyczą dzieci już w wieku szkolnym. Z badań ilościowych wynika, że blisko 20% respondentów uznaje działania profilaktyczne i edukacyjne za jeden z priorytetowych kierunków działań gminy. Uczestnicy fokusów mówili o potrzebie organizowania warsztatów, kampanii i programów uświadamiających, skierowanych nie tylko do uczniów, ale też do rodziców i nauczycieli. Dane zastane wskazują, że zjawiska te wpisują się w szersze procesy społeczne, izolację rówieśniczą i napięcia emocjonalne po pandemii COVID-19. Wniosek ten podkreśla konieczność stałej profilaktyki i edukacji w środowisku szkolnym i rodzinnym.	W celu ograniczenia zjawisk uzależnień behawioralnych, przemocy rówieśniczej oraz cyberprzemocy, rekomenduje się wdrożenie zintegrowanego systemu profilaktyki i edukacji w szkołach oraz środowisku lokalnym. Działania te powinny obejmować zarówno dzieci i młodzież, jak i dorosłych: rodziców, nauczycieli i opiekunów. W szczególności rekomenduje się: • Wprowadzenie programów profilaktycznych w szkołach, obejmujących tematykę uzależnień cyfrowych, bezpieczeństwa w sieci, komunikacji i relacji rówieśniczych. Programy te powinny być realizowane systematycznie, w formie dostosowanej do wieku uczniów. • Organizowanie warsztatów i szkoleń dla rodziców oraz nauczycieli, dotyczących rozpoznawania objawów uzależnień behawioralnych, reagowania na cyberprzemoc i wspierania dzieci w bezpiecznym korzystaniu z nowych technologii. • Prowadzenie kampanii informacyjnych i społecznych, promujących zdrowe nawyki cyfrowe, równowagę między aktywnością online i offline oraz odpowiedzialne korzystanie z mediów społecznościowych. • Tworzenie w szkołach i instytucjach lokalnych przestrzeni dialogu i wsparcia, takich jak punkty konsultacyjne, grupy rówieśnicze czy warsztaty mediacji, które umożliwią bezpieczne zgłaszanie problemów i konfliktów. • Włączanie w działania profilaktyczne lokalnych partnerów, w tym organizacji pozarządowych, służb mundurowych, bibliotek i

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		instytucji kultury, które mogą wspierać edukację cyfrową i przeciwdziałać izolacji społecznej młodych osób. Uwzględnienie działań profilaktycznych w planach gminnych i szkolnych programach wychowawczo-profilaktycznych, tak aby miały charakter trwały i były realizowane w sposób skoordynowany, a nie jednorazowy.
4.	Wyniki badań wskazują jednoznacznie, że działania na rzecz dzieci i młodzieży są rozproszone i wymagają lepszej współpracy pomiędzy instytucjami. W fokusach podkreślano, że szkoła najczęściej jako pierwsza dostrzega problemy uczniów, ale nie zawsze ma narzędzia i zasoby, by skutecznie reagować. Dlatego potrzebna jest bliższa współpraca pomiędzy placówkami oświatowymi, Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi oraz lokalnymi liderami społecznymi. Dane zastane pokazują, że w gminie działa wiele organizacji (NGO, kluby sportowe, koła gospodyń wiejskich, fundacje), które mogą być ważnymi partnerami w rozwoju usług społecznych. Wniosek ten potwierdza, że kluczem do skutecznego wsparcia dzieci i młodzieży jest nie tylko tworzenie nowych inicjatyw, ale też lepsze łączenie i koordynacja już istniejących działań.	Dla zwiększenia skuteczności działań na rzecz dzieci i młodzieży rekomenduje się wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej oraz rozwój spójnego systemu koordynacji inicjatyw lokalnych. Wsparcie psychiczne, edukacyjne i społeczne będzie skuteczne tylko wtedy, gdy poszczególne podmioty: szkoły, instytucje publiczne i organizacje społeczne, będą działały w sposób zintegrowany i komplementarny. W szczególności rekomenduje się: • Powołanie lokalnego zespołu ds. współpracy i koordynacji działań na rzecz dzieci i młodzieży, w skład którego weszliby przedstawiciele szkół, GOPS/CUS, Gminnego Ośrodka Kultury, organizacji pozarządowych i innych partnerów społecznych. Zespół mógłby pełnić funkcję forum wymiany informacji, planowania wspólnych projektów i wypracowywania rozwiązań systemowych. • Utworzenie platformy współpracy lub sieci lokalnych instytucji, ułatwiającej komunikację, wymianę doświadczeń i wspólne działania w zakresie wsparcia rodzin, dzieci i młodzieży. Może to mieć formę cyklicznych spotkań, newslettera, grupy roboczej lub portalu informacyjnego.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		• Włączenie organizacji pozarządowych i lokalnych liderów społecznych w realizację usług społecznych poprzez system grantów, partnerstw projektowych lub porozumień o współpracy. NGO, kluby sportowe czy KGO, OSP mogą odgrywać istotną rolę w docieraniu do społeczności lokalnych i organizowaniu inicjatyw środowiskowych. • Rozwój partnerstw tematycznych, np. w obszarze profilaktyki zdrowia psychicznego, edukacji cyfrowej, przeciwdziałania przemocy czy aktywizacji młodzieży, które łączyłyby zasoby i kompetencje różnych instytucji w celu realizacji wspólnych celów. Wzmocnienie współpracy i przepływu informacji pomiędzy instytucjami pozwoli lepiej wykorzystać istniejący potencjał gminy, uniknąć powielania działań oraz skuteczniej reagować na potrzeby dzieci, młodzieży i rodzin. Dzięki temu możliwe będzie tworzenie bardziej zintegrowanego i efektywnego systemu wsparcia społecznego.
5.	Z badań wynika, że w Gminie Grybów brakuje przyjaznych przestrzeni, w których młodzież mogłaby się spotykać, rozwijać i działać społecznie. Prawie 20% ankietowanych zwróciło uwagę na brak klubów młodzieżowych czy świetlic z prawdziwego zdarzenia. W rozmowach fokusowych respondenci wskazują, że młodzi ludzie chcieliby mieć „swoje miejsce”. Przestrzeń bezpieczną, inspirującą, gdzie można spędzać czas po lekcjach, organizować wydarzenia czy po prostu spotykać się z rówieśnikami.	Dla wzmocnienia integracji społecznej młodzieży oraz stworzenia warunków do jej aktywnego udziału w życiu lokalnym rekomenduje się rozwój i adaptację przyjaznych przestrzeni dedykowanych młodym mieszkańcom gminy. Miejsca te powinny sprzyjać spotkaniom, twórczej aktywności, samodzielnym inicjatywom oraz budowaniu relacji rówieśniczych w bezpiecznym i wspierającym środowisku. W szczególności rekomenduje się: • Rozwój klubów młodzieżowych, miejsc otwartych po zajęciach szkolnych, oferujących przestrzeń do spotkań, rozwijania

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
	Dane zastane pokazują, że większość istniejącej infrastruktury społecznej (domy kultury, świetlice, szkoły) pełni wiele funkcji jednocześnie, co ogranicza ich dostępność dla młodych. Brak takich miejsc utrudnia integrację społeczną i rozwój kompetencji społecznych młodzieży.	zainteresowań i realizacji własnych pomysłów. Kluby mogłyby funkcjonować w strukturach istniejących instytucji (np. GOK, szkoły, świetlice), ale z wyodrębnioną ofertą i dedykowaną kadrą. • Adaptację i modernizację istniejącej infrastruktury społecznej, m.in. poprzez dostosowanie pomieszczeń w domach kultury, szkołach czy świetlicach do potrzeb młodzieży, wyposażenie ich w sprzęt multimedialny, rekreacyjny i artystyczny oraz zapewnienie dogodnych godzin otwarcia. • Włączenie młodzieży w proces tworzenia i prowadzenia tych przestrzeni, np. poprzez konsultacje, wolontariat, organizację wydarzeń czy współudział w zarządzaniu klubem. Takie podejście buduje poczucie odpowiedzialności i wzmacnia więź młodych ze wspólnotą lokalną. • Rozwijanie oferty aktywizującej, m.in. warsztatów, spotkań z ciekawymi ludźmi, działań wolontariackich, projektów artystycznych i społecznych, które angażują młodzież i wspierają jej rozwój osobisty oraz społeczny. • Współpracę między instytucjami w tworzeniu i utrzymaniu takich miejsc: szkoły, GOK, biblioteki, parafie i organizacje pozarządowe mogą wspólnie prowadzić inicjatywy młodzieżowe, dzieląc się zasobami i doświadczeniem. Stworzenie przyjaznych przestrzeni dla młodzieży pozwoli nie tylko zagospodarować ich czas wolny, ale również wzmocni więzi społeczne, rozwinie kompetencje miękkie i poczucie przynależności do lokalnej wspólnoty. Będzie to inwestycja w rozwój społeczny i obywatelski młodego pokolenia mieszkańców Gminy Grybów.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
6.	Wyniki fokusów wskazują, że dzieci i młodzież w Gminie Grybów to grupa z dużym potencjałem społecznym. Uczestnicy badań podkreślali, że młodzi ludzie chętnie angażują się w wolontariat, wydarzenia szkolne, akcje charytatywne i lokalne inicjatywy, jeśli czują się współodpowiedzialni i traktowani poważnie. W ankiecie ponad 30% mieszkańców uznało, że warto rozwijać wolontariat i działania społeczne młodzieży. Młodzi mają potrzebę działania, ale brakuje im wsparcia dorosłych i możliwości wpływania na decyzje lokalne. Fokusy pokazały, że gdy są słuchani i mają realny wpływ, stają się inicjatorami pozytywnych zmian. Wniosek ten podkreśla, że rozwój usług społecznych powinien opierać się nie tylko na pomocy, ale i na aktywizowaniu młodzieży jako partnerów w budowaniu lokalnej wspólnoty.	Dla pełniejszego wykorzystania potencjału społecznego młodych mieszkańców gminy rekomenduje się rozwijanie działań, które wzmacniają ich sprawczość, odpowiedzialność i udział w życiu publicznym. Młodzież, traktowana jako partner w tworzeniu lokalnych rozwiązań, może stać się ważnym ogniwem rozwoju społeczności i współtwórcą pozytywnych zmian w gminie. W szczególności rekomenduje się: • Rozwój i wspieranie wolontariatu dzieci i młodzieży poprzez tworzenie lokalnych klubów wolontariatu w szkołach, instytucjach kultury i organizacjach pozarządowych. Warto wprowadzić system koordynacji działań wolontariackich oraz programy motywacyjne (np. certyfikaty, konkursy, szkolenia, wyjazdy integracyjne). • Powołanie Młodzieżowej Rady Gminy, jako forum dialogu pomiędzy młodymi mieszkańcami a władzami samorządowymi. Rada mogłaby inicjować projekty, opiniować działania gminy i reprezentować potrzeby młodzieży w procesach decyzyjnych. • Wsparcie inicjatyw oddolnych młodzieży, poprzez konkursy grantowe, mikrofundusze lub budżety partycypacyjne dedykowane młodym. Pozwoli to realizować własne pomysły i projekty lokalne w obszarze kultury, edukacji, ekologii czy działań społecznych. • Budowanie systemu mentorsko-partnerskiego, w którym dorośli (nauczyciele, pracownicy instytucji, liderzy lokalni) wspierają młodych w realizacji ich pomysłów, udzielają doradztwa i pomocy

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		organizacyjnej. Takie relacje sprzyjają rozwojowi postaw obywatelskich i odpowiedzialności społecznej. Promowanie aktywności dzieci i młodzieży w przestrzeni publicznej, m.in. poprzez prezentowanie ich działań w mediach lokalnych, na stronach gminnych i w wydarzeniach kulturalnych. Widoczność i uznanie społecznego zaangażowania wzmacniają poczucie wartości i motywują do dalszego działania. Aktywizacja dzieci i młodzieży oraz włączenie jej w proces współtworzenia lokalnej polityki społecznej przyczyni się do budowania wspólnoty opartej na współodpowiedzialności, dialogu i solidarności międzypokoleniowej. To inwestycja w rozwój kapitału społecznego gminy i przyszłe liderstwo jej młodych mieszkańców.
7.	Wyniki badań ilościowych i jakościowych jednoznacznie wskazują, że mieszkańcy Gminy Grybów oczekują szerszej i bardziej zróżnicowanej oferty usług edukacyjnych oraz sportowo-rekreacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży. Ponad połowa respondentów (ok. 51%) uznała, że zajęcia rozwijające kompetencje, zainteresowania i pasje młodych ludzi powinny być jednym z priorytetowych kierunków rozwoju usług społecznych. W wywiadach fokusowych wielokrotnie pojawiał się wątek potrzeby zapewnienia młodym mieszkańcom możliwości uczestnictwa w zajęciach pozalekcyjnych – takich jak warsztaty artystyczne, językowe, techniczne, informatyczne czy zajęcia wspierające umiejętności społeczne i emocjonalne. Rodzice, nauczyciele i sami uczniowie zwracali uwagę, że tego typu aktywności pomagają	Dla rozwoju kompetencji, zainteresowań i pasji dzieci oraz młodzieży w Gminie Grybów rekomenduje się tworzenie zróżnicowanej i dostępnej oferty zajęć pozalekcyjnych, obejmującej zarówno działania edukacyjne, artystyczne, jak i sportowo-rekreacyjne. Celem tych działań powinno być nie tylko wspieranie rozwoju młodych ludzi, ale także budowanie ich więzi społecznych, poczucia sprawczości i przynależności do wspólnoty lokalnej. W szczególności rekomenduje się: Rozszerzenie oferty edukacyjno-rozwojowej, m.in. poprzez wprowadzenie cyklicznych warsztatów językowych, technicznych, artystycznych, informatycznych oraz zajęć rozwijających kompetencje społeczne i emocjonalne. Ważne, aby program był dostosowany do różnych grup wiekowych i potrzeb środowiskowych.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
	budować poczucie własnej wartości, rozwijają talenty i zapobiegają zachowaniom ryzykownym, szczególnie wśród nastolatków. Podobnie wysokie znaczenie mieszkańcy przypisali rozwojowi sportu i rekreacji. W badaniu ankietowym 45% respondentów wskazało potrzebę poszerzenia oferty zajęć sportowych, szczególnie w mniejszych miejscowościach. Fokusy potwierdziły, że sport jest postrzegany nie tylko jako forma aktywności fizycznej, ale również jako narzędzie integracji społecznej, nauki współpracy i kształtowania zdrowych nawyków. Uczestnicy badań podkreślali, że dzieci i młodzież chętnie uczestniczą w zajęciach, gdy są prowadzone przez inspirujących trenerów i opiekunów, a ich forma jest nowoczesna i dopasowana do wieku.	• Rozwój i upowszechnienie zajęć sportowych i rekreacyjnych, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, gdzie dostęp do takich form aktywności jest ograniczony. Warto organizować cykliczne turnieje, dni sportu, zajęcia terenowe oraz programy rodzinnej aktywności fizycznej. • Podniesienie jakości oferty poprzez szkolenia i wsparcie dla instruktorów, trenerów, animatorów oraz streetworkerów, tak aby zajęcia były prowadzone w sposób nowoczesny, inspirujący i odpowiadający potrzebom oraz oczekiwaniom młodzieży. Rozszerzenie oferty edukacyjnej, sportowej i rekreacyjnej przyczyni się do rozwoju potencjału młodych mieszkańców Gminy Grybów, wzmocni ich kompetencje społeczne i emocjonalne oraz stworzy alternatywę dla zachowań ryzykownych. Zróżnicowane, angażujące formy aktywności będą jednocześnie ważnym elementem budowania kapitału społecznego i integracji lokalnej społeczności.
Rozwój usług społecznych dedykowanych rodzinom z dziećmi		
8.	Z badań ilościowych wynika, że mieszkańcy Gminy Grybów oczekują przede wszystkim rozwoju usług wspierających codzienne funkcjonowanie rodzin z dziećmi. Ponad 30% respondentów wskazało na potrzebę zapewnienia opieki nad najmłodszymi dziećmi (żłobki, kluby dziecięce), co jest szczególnie istotne dla rodzin, w których oboje rodzice pracują zawodowo. Fokusy potwierdziły, że	Dla poprawy warunków życia rodzin z dziećmi oraz umożliwienia godzenia obowiązków zawodowych i rodzinnych rekomenduje się rozwój lokalnych usług opiekuńczych i wspierających rodzicielstwo. Rozbudowa oferty dla najmłodszych mieszkańców gminy powinna stanowić jeden z priorytetowych kierunków rozwoju usług społecznych w Gminie Grybów.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
	brak wystarczającej liczby miejsc opieki dla dzieci do lat 3 utrudnia godzenie życia rodzinnego z zawodowym. Dane zastane pokazują, że liczba młodych rodzin w gminie systematycznie rośnie, co zwiększa zapotrzebowanie na tego typu usługi. Rozwój infrastruktury opiekuńczej (żłobki, kluby malucha) to więc nie tylko wsparcie dla rodziców, ale też ważny element wyrównywania szans społecznych i zawodowych rodziców.	W szczególności rekomenduje się: • Rozwój infrastruktury opiekuńczej dla dzieci do lat 3, m.in. poprzez rozwój żłobków i klubów dziecięcych w największych miejscowościach oraz wspieranie inicjatyw lokalnych (np. punktów dziennej opieki). Należy dążyć do równomiernego rozmieszczenia placówek, aby zapewnić dostępność usług dla wszystkich rodzin, niezależnie od miejsca zamieszkania. • Wspieranie elastycznych form opieki, np. poprzez rozwój opiekunów dziennych, programów opieki sąsiedzkiej lub krótkoterminowych form opieki nad dziećmi, które mogą ułatwić rodzicom łączenie obowiązków zawodowych z wychowawczymi. • Wprowadzenie i rozwój programów wspierających kompetencje rodzicielskie, m.in. w formie warsztatów, spotkań edukacyjnych i poradnictwa rodzinnego. Ich celem powinno być wzmacnianie więzi rodzinnych, rozwijanie umiejętności komunikacyjnych i wspieranie świadomego wychowania. • Zwiększenie dostępności usług w czasie dostosowanym do potrzeb rodzin pracujących, np. wydłużenie godzin funkcjonowania żłobków, świetlic czy przedszkoli oraz organizowanie zajęć popołudniowych i weekendowych. • Włączenie partnerów społecznych w rozwój usług rodzinnych, m.in. organizacji pozarządowych, parafii, lokalnych liderów i przedsiębiorców, którzy mogą wspierać tworzenie placówek lub inicjatyw prorodzinnych.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		Rozwój dostępnych i zróżnicowanych usług dla rodzin z dziećmi przyczyni się do zwiększenia aktywności zawodowej rodziców, poprawy jakości życia rodzin oraz budowania przyjaznego środowiska sprzyjającego wychowaniu i rozwojowi najmłodszych mieszkańców gminy.
9.	Wyniki badań fokusowych wskazują, że wielu rodziców potrzebuje pomocy w zakresie wychowania, komunikacji z dziećmi i radzenia sobie z trudnościami emocjonalnymi w rodzinie. Cytowane wypowiedzi respondentów („Rodzice często nie wiedzą, jak reagować, kiedy dziecko się buntuje...”) potwierdzają rosnącą potrzebę profesjonalnego poradnictwa i edukacji rodzicielskiej. Z badań ilościowych wynika, że 16,1% mieszkańców uważa wzmacnianie kompetencji wychowawczych za istotny kierunek rozwoju usług społecznych. Fokusy potwierdziły duże zainteresowanie inicjatywami typu „Szkoła dla rodziców”, grupy wsparcia i konsultacje psychologiczne. Dane z GOPS wskazują, że usługi doradcze i asystenckie są dostępne, ale wciąż nie obejmują wszystkich potrzebujących rodzin.	Dla wzmocnienia kompetencji wychowawczych rodziców oraz poprawy jakości relacji w rodzinach rekomenduje się rozwój systemowego wsparcia w zakresie poradnictwa, edukacji i pomocy psychologicznej. Działania te powinny być ukierunkowane zarówno na profilaktykę trudności wychowawczych, jak i na wspieranie rodzin w sytuacjach kryzysowych. W szczególności rekomenduje się: • Rozszerzenie oferty edukacji rodzicielskiej, m.in. poprzez regularne organizowanie programów typu „Szkoła dla rodziców”, warsztatów umiejętności wychowawczych oraz spotkań z psychologami i pedagogami. Zajęcia te powinny wspierać rodziców w budowaniu więzi, komunikacji z dziećmi i radzeniu sobie z emocjami w rodzinie. • Utworzenie lub wzmocnienie punktów poradnictwa rodzinnego i psychologicznego, działających przy szkołach lub GOPS/Centrum Usług Społecznych, gdzie rodzice mogliby uzyskać profesjonalne wsparcie w sposób szybki i dostępny. • Rozwój grup wsparcia dla rodziców umożliwiających wymianę doświadczeń, wzajemne wsparcie emocjonalne i wspólne poszukiwanie rozwiązań trudnych sytuacji wychowawczych.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		• Wprowadzenie działań profilaktycznych w środowisku szkolnym i przedszkolnym, polegających na współpracy specjalistów (psychologa, pedagoga, asystenta rodziny) z nauczycielami i rodzicami w zakresie wczesnego rozpoznawania trudności emocjonalnych dzieci. • Wzmocnienie roli asystentów rodziny i pracowników socjalnych poprzez szkolenia oraz zapewnienie im możliwości pracy w sposób bardziej elastyczny i środowiskowy, w ścisłej współpracy ze szkołami i placówkami opiekuńczymi. • Promowanie pozytywnego rodzicielstwa, m.in. poprzez lokalne kampanie informacyjne, publikacje, spotkania i inicjatywy, które budują świadomość roli rodziców i zachęcają do korzystania z dostępnych form wsparcia. Rozwijanie usług wspierających rodziców w ich codziennych obowiązkach wychowawczych i emocjonalnych przyczyni się do poprawy funkcjonowania rodzin, wzmocnienia więzi oraz przeciwdziałania problemom społecznym już na wczesnym etapie. W dłuższej perspektywie wpłynie to pozytywnie na rozwój społeczny i emocjonalny dzieci oraz spójność całej wspólnoty lokalnej.
10.	34,4% badanych wskazało na potrzebę rozwoju poradnictwa specjalistycznego: psychologicznego, prawnego i logopedycznego. W fokusach wielokrotnie podkreślano, że rodziny potrzebują łatwo dostępnego wsparcia, realizowanego w gminie, bez konieczności dojazdów do większych miast.	W celu zapewnienia rodzinom kompleksowego i łatwo dostępnego wsparcia działania powinny być prowadzone w sposób skoordynowany, w oparciu o lokalne instytucje i specjalistów, tak aby umożliwić szybkie reagowanie na potrzeby mieszkańców.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
	Wskazywano, że część rodzin doświadcza trudności emocjonalnych, wychowawczych czy zdrowotnych, które wymagają szybkiej reakcji. Zapewnienie stałego dostępu do poradnictwa może znacząco poprawić funkcjonowanie rodzin i zapobiegać eskalacji problemów.	W szczególności rekomenduje się: • Utworzenie lub rozbudowę punktu poradnictwa specjalistycznego na terenie gminy, w którym mieszkańcy mogliby uzyskać bezpłatną pomoc psychologiczną, prawną i logopedyczną. Punkt taki mógłby funkcjonować w ramach Centrum Usług Społecznych. • Zapewnienie regularnych dyżurów specjalistów , m.in. psychologa, pedagoga, logopedy, prawnika czy terapeuty rodzinnego, dostępnych cyklicznie w szkołach, świetlicach lub innych instytucjach gminnych, co umożliwi rodzinom łatwiejszy dostęp do pomocy bez konieczności dojazdów. • Rozwój poradnictwa mobilnego, poprzez wizyty specjalistów w sołectwach lub możliwość konsultacji online, szczególnie dla rodzin z ograniczoną mobilnością lub mieszkających w oddalonych częściach gminy. • Prowadzenie działań profilaktycznych i informacyjnych, m.in. kampanii, spotkań i konsultacji edukacyjnych, mających na celu zwiększenie świadomości mieszkańców o dostępnych formach pomocy i zachęcanie do korzystania z poradnictwa zanim problemy się nasilą. Rozbudowa systemu poradnictwa specjalistycznego w gminie pozwoli szybciej reagować na trudności rodzinne i wychowawcze, poprawi dostępność usług społecznych i przyczyni się do wzmocnienia poczucia bezpieczeństwa oraz stabilności rodzin w lokalnej społeczności.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
11.	Zarówno badania ilościowe (22,4% wskazań na zajęcia integracyjno-edukacyjne dla rodzin), jak i jakościowe potwierdzają, że mieszkańcom brakuje miejsc, w których rodziny mogą wspólnie spędzać czas. W fokusach podkreślano, że <i>„rodziny potrzebują przestrzeni, gdzie można przyjść z dziećmi, spotkać się, porozmawiać, wspólnie coś zrobić”</i>. Takie miejsca jak świetlice, kluby rodzica, place zabaw, czy przestrzenie rekreacyjne pełnią ważną rolę w budowaniu więzi rodzinnych, integracji społecznej i przeciwdziałaniu samotności. Dane zastane wskazują, że istniejąca infrastruktura (szkoły, GOK) mogłaby być lepiej wykorzystana po godzinach lekcyjnych na potrzeby mieszkańców.	W celu wzmacniania więzi rodzinnych oraz integracji społecznej mieszkańców rekomenduje się rozwój lokalnych inicjatyw i przestrzeni sprzyjających wspólnemu spędzaniu czasu przez rodziny. Takie działania nie tylko wspierają relacje międzypokoleniowe, ale również budują poczucie wspólnoty i przeciwdziałają izolacji społecznej. W szczególności rekomenduje się: • Tworzenie i rozwój miejsc spotkań dla rodzin, takich jak kluby rodzica, rodzinne świetlice, strefy rekreacyjne czy otwarte przestrzenie w szkołach i domach kultury. Powinny to być miejsca przyjazne, dostępne i dostosowane do potrzeb różnych grup wiekowych. • Organizowanie cyklicznych wydarzeń i inicjatyw integracyjnych, np. warsztatów rodzinnych, festynów, pikników, zajęć sportowych i artystycznych, które sprzyjają budowaniu relacji i współpracy między rodzicami, dziećmi i seniorami. • Włączenie rodzin w planowanie i współorganizację wydarzeń, co zwiększa ich zaangażowanie, odpowiedzialność i poczucie współtworzenia życia społecznego gminy. • Tworzenie programów międzypokoleniowych, łączących dzieci, rodziców i seniorów, np. warsztaty kulinarne, rękodzielnicze, sportowe czy ekologiczne, które wzmacniają solidarność międzypokoleniową i więzi społeczne. Rozwój przyjaznych przestrzeni i działań integracyjnych dla rodzin przyczyni się do budowania silniejszych relacji społecznych, poprawy jakości życia mieszkańców oraz większej spójności wspólnoty lokalnej. To

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		również sposób na lepsze wykorzystanie istniejącego potencjału infrastrukturalnego i społecznego Gminy
12.	Respondenci badań fokusowych wielokrotnie zwracali uwagę, że rodziny często potrzebują kompleksowej, zintegrowanej pomocy obejmującej edukację, profilaktykę i wsparcie emocjonalne. Wskazywano, że najlepsze efekty daje współpraca szkoły, OPS-u, służby zdrowia i organizacji pozarządowych. „Najlepiej to działa wtedy, gdy szkoła, OPS i organizacje rozmawiają ze sobą” – podkreślali uczestnicy. Dane GOPS potwierdzają, że liczba rodzin objętych pomocą społeczną w gminie maleje, co wskazuje na rosnącą samodzielność mieszkańców, ale też na potrzebę dalszego rozwijania form wsparcia środowiskowego, asystenckiego i doradczego, które pomagają rodzinom funkcjonować stabilnie.	W celu zapewnienia rodzinom kompleksowego i skutecznego wsparcia rekomenduje się rozwój zintegrowanego systemu współpracy instytucjonalnej oraz środowiskowych form pomocy. Działania powinny łączyć elementy edukacji, profilaktyki i wsparcia emocjonalnego, tak aby tworzyć spójny system reagowania na potrzeby rodzin w różnych sytuacjach życiowych. W szczególności rekomenduje się: • Wzmocnienie współpracy pomiędzy szkołami, GOPS/CUS, służbą zdrowia i organizacjami pozarządowymi, poprzez tworzenie zespołów interdyscyplinarnych, cykliczne spotkania robocze oraz wspólne planowanie działań na rzecz rodzin. Takie podejście pozwoli szybciej identyfikować problemy i skuteczniej kierować pomoc. • Rozwój środowiskowych form wsparcia, takich jak asystentura rodzin, poradnictwo terenowe czy wsparcie domowe, które umożliwiają udzielanie pomocy w naturalnym środowisku rodziny i wspierają jej samodzielność. • Zwiększenie roli asystenta rodziny i pracownika socjalnego jako koordynatorów wsparcia, którzy utrzymują kontakt z rodziną, monitorują sytuację i współpracują z innymi instytucjami w celu zapewnienia kompleksowej pomocy. • Wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych i liderów lokalnych do prowadzenia działań profilaktycznych, edukacyjnych

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		i integracyjnych w środowisku rodzinnym, w tym projektów wspierających rodziny w kryzysie lub zagrożone wykluczeniem społecznym. • Uwzględnienie modelu współpracy międzyinstytucjonalnej w planowanych działaniach Centrum Usług Społecznych, tak aby CUS pełnił funkcję koordynatora i integratora usług kierowanych do rodzin. Zintegrowane, środowiskowe formy wsparcia pozwolą objąć pomocą większą liczbę rodzin, w sposób bardziej efektywny i dopasowany do ich rzeczywistych potrzeb. Takie podejście wzmacnia samodzielność rodzin, zwiększa skuteczność pomocy społecznej i sprzyja budowaniu spójnej, wspierającej się społeczności lokalnej.
13.	Wyniki badań jednoznacznie pokazują, że rodzina jest postrzegana jako podstawowa wartość i filar lokalnej społeczności. W fokusach wielokrotnie powtarzano, że „silna rodzina to silna społeczność”. Mieszkańcy oczekują, że działania gminy będą wspierać nie tylko rodziców i dzieci, ale też relacje międzypokoleniowe oraz poczucie wspólnoty. Dane zastane wskazują, że Gmina Grybów od kilku lat konsekwentnie rozwija usługi społeczne: finansowe, opiekuńcze i edukacyjne, które realnie poprawiają sytuację rodzin. Jednocześnie badania ujawniają potrzebę dalszego inwestowania w programy profilaktyczne, edukacyjne i integracyjne, które wzmacniają rodzinę jako centralny element życia społecznego.	W celu dalszego wzmacniania roli rodziny jako podstawowej wartości społecznej i centrum życia wspólnoty lokalnej rekomenduje się kontynuację oraz rozwój działań ukierunkowanych na budowanie więzi międzypokoleniowych, wzmacnianie relacji rodzinnych i promowanie aktywnego uczestnictwa rodzin w życiu gminy. W szczególności rekomenduje się: • Rozwijanie programów wspierających rodzinę jako wspólnotę, m.in. poprzez organizację wydarzeń, warsztatów i inicjatyw łączących różne pokolenia, takich jak festyny rodzinne, projekty międzypokoleniowe, czy lokalne akcje społeczne angażujące całe rodziny. • Promowanie pozytywnego wizerunku rodziny i rodzicielstwa, m.in. poprzez kampanie społeczne, konkursy, publikacje i

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		działania edukacyjne ukazujące rodzinę jako wartość, źródło wsparcia i współpracy społecznej. • Rozwój programów profilaktycznych i edukacyjnych wspierających budowanie więzi, komunikację, rozwiązywanie konfliktów oraz rozwój kompetencji emocjonalnych i wychowawczych w rodzinach. • Włączenie rodzin w życie społeczne i kulturalne gminy, m.in. poprzez tworzenie przestrzeni współpracy między rodzinami, szkołami, instytucjami kultury i organizacjami społecznymi, co sprzyja budowaniu sieci wsparcia i poczucia przynależności. • Wzmacnianie działań integracyjnych w ramach lokalnej polityki społecznej, aby programy adresowane do rodzin, seniorów, młodzieży i osób z niepełnosprawnościami tworzyły spójny system wspierający solidarność międzypokoleniową i rozwój wspólnoty. • Kontynuację inwestowania w rozwój usług społecznych, w szczególności tych, które łączą wsparcie materialne z rozwojem potencjału rodzin, np. doradztwem, edukacją, animacją i działaniami środowiskowymi. Wzmacnianie rodziny jako fundamentu wspólnoty lokalnej powinno pozostać jednym z kluczowych kierunków rozwoju Gminy Grybów. Inwestowanie w relacje rodzinne i międzypokoleniowe to nie tylko wsparcie poszczególnych osób, ale budowanie silnej, zintegrowanej społeczności opartej na współpracy, zaufaniu i wzajemnej odpowiedzialności.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
Rozwój usług społecznych dedykowanych osobom starszym		
14.	Z badań ilościowych wynika, że aż 58,6% mieszkańców wskazało na potrzebę rozwoju usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych. Seniorzy i ich rodziny podkreślali w fokusach, że największym problemem jest brak stałej, codziennej pomocy, zarówno medycznej, jak i tej „zwykłej, ludzkiej obecności”. Uczestnicy mówili o potrzebie wsparcia w codziennych czynnościach: zakupach, sprzątaniu, podawaniu leków czy rozmowie. Dane zastane potwierdzają, że liczba osób starszych w gminie systematycznie rośnie, co zwiększa zapotrzebowanie na lokalne usługi opiekuńcze.	W celu poprawy jakości życia osób starszych oraz zapewnienia im poczucia bezpieczeństwa i wsparcia w codziennym funkcjonowaniu rekomenduje się rozwój usług opiekuńczych, pielęgnacyjnych i środowiskowych dostosowanych do potrzeb seniorów. Działania te powinny obejmować zarówno pomoc praktyczną, jak i towarzyszenie, integrację społeczną oraz profilaktykę zdrowotną. W szczególności rekomenduje się: • Rozszerzenie dostępności usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, w tym zwiększenie liczby etatów opiekunek środowiskowych oraz rozwój usług asystenckich i sąsiedzkich. Celem jest zapewnienie seniorom regularnego, codziennego wsparcia w wykonywaniu podstawowych czynności życiowych. • Wprowadzenie lub wzmocnienie usług opieki wytchnieniowej, skierowanej do rodzin opiekujących się osobami niesamodzielnymi. Tego rodzaju pomoc umożliwia czasowe odciążenie opiekunów i zapobiega ich wypaleniu. • Rozwój usług zdrowotno-profilaktycznych we współpracy z ośrodkami zdrowia i pielęgniarzami środowiskowymi, obejmujących m.in. kontrolę stanu zdrowia, pomoc w przyjmowaniu leków, edukację prozdrowotną oraz działania zapobiegające izolacji i pogorszeniu kondycji psychofizycznej. • Tworzenie form wsparcia społecznego i towarzyskiego, takich jak wolontariat sąsiedzki, grupy samopomocowe czy programy

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		„Złota godzina” i „Telefon zaufania dla seniora”. Działania te przeciwdziałają samotności i wzmacniają relacje międzyludzkie. • Zwiększenie mobilności usług opiekuńczych, np. poprzez uruchomienie mobilnych zespołów opieki, które mogłyby docierać do osób mieszkających w bardziej odległych częściach gminy. • Uwzględnienie potrzeb seniorów w planowanych działaniach Centrum Usług Społecznych, tak aby CUS stał się miejscem koordynującym wsparcie opiekuńcze, zdrowotne i środowiskowe na poziomie lokalnym. Rozwój usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych stanowi kluczowy element polityki społecznej wobec osób starszych. Zapewnienie im wsparcia w codziennym życiu, kontaktu z drugim człowiekiem i możliwości pozostania jak najdłużej w swoim środowisku domowym przyczyni się do poprawy ich dobrostanu, a także wzmocni więzi międzypokoleniowe w społeczności Gminy.
15.	Wyniki badań jakościowych wskazują, że seniorzy chcą jak najdłużej pozostać w swoich domach, przy wsparciu opiekunów środowiskowych i asystentów. W fokusach powtarzało się stwierdzenie: „Najważniejsze, żeby mogli zostać w domu, ale z pomocą.” Oznacza to potrzebę wzmacniania usług świadczonych w miejscu zamieszkania: opieki domowej, rehabilitacji, dowozu leków i wizyt lekarskich. Z badań wynika także, że 32,2% mieszkańców widzi problem w barierach transportowych, które utrudniają seniorom korzystanie z usług.	W celu umożliwienia osobom starszym jak najdłuższego pozostania w swoim środowisku domowym oraz zwiększenia ich samodzielności i bezpieczeństwa rekomenduje się rozwój usług opiekuńczych i wspierających świadczonych w miejscu zamieszkania. Działania te powinny łączyć wsparcie opiekuńcze, zdrowotne i transportowe, tak aby seniorzy mieli realny dostęp do niezbędnych form pomocy bez konieczności opuszczania swojego otoczenia. W szczególności rekomenduje się: • Rozbudowę usług opieki domowej, m.in. poprzez zwiększenie liczby opiekunów środowiskowych i asystentów osób starszych, którzy zapewnią codzienną pomoc w czynnościach życia

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		codziennego, towarzyszenie, wsparcie emocjonalne oraz kontakt z instytucjami. • Wprowadzenie usług mobilnych o charakterze medyczno-rehabilitacyjnym, takich jak wizyty pielęgniarek środowiskowych, rehabilitantów czy terapeutów w domach osób starszych, co ułatwi im dostęp do opieki i profilaktyki zdrowotnej. • Zapewnienie systemu dowozu seniorów do placówek zdrowia, aptek, instytucji publicznych i miejsc aktywności społecznej, np. poprzez uruchomienie „taksówki dla seniora”, wolontariatu transportowego lub współpracę z lokalnymi przewoźnikami. • Wzmocnienie współpracy pomiędzy opieką społeczną, służbą zdrowia i organizacjami pozarządowymi w zakresie świadczenia usług środowiskowych, tak aby tworzyć zintegrowany system wsparcia w miejscu zamieszkania. • Wykorzystanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych, np. opasek bezpieczeństwa, systemów teleopieki czy aplikacji monitorujących stan zdrowia, które zwiększają poczucie bezpieczeństwa seniorów pozostających w domach. • Uwzględnienie barier transportowych i infrastrukturalnych w planach rozwoju gminy, tak aby poprawić dostępność przestrzenną usług, szczególnie w bardziej oddalonych sołectwach. Rozwijanie usług środowiskowych i mobilnych pozwoli osobom starszym zachować samodzielność, poczucie godności i bezpieczeństwa, a jednocześnie zmniejszy obciążenie rodzin opiekujących się seniorami. Tego typu rozwiązania wspierają ideę starzenia się w miejscu zamieszkania oraz są zgodne z wytycznymi procesów deinstytucjonalizacji.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
16.	Drugim najczęściej wskazywanym priorytetem było tworzenie i prowadzenie placówek takich jak Kluby Seniora, Dienne Domy Pobytu czy Dienne Domy Seniora, które wskazało 40,9% respondentów. Fokusy potwierdzają, że takie miejsca są niezwykle ważne, bo pozwalają seniorom utrzymać aktywność, relacje społeczne i poczucie przynależności. Uczestnicy mówili, że dla wielu z nich Klub Seniora to „drugie życie”, przestrzeń spotkań, zajęć edukacyjnych, kulturalnych i wsparcia emocjonalnego. Dane zastane potwierdzają, że w gminie działają już Kluby Senior+ i nieformalne grupy senioralne, które mają duży potencjał rozwojowy.	Dla podtrzymania aktywności społecznej i przeciwdziałania izolacji osób starszych rekomenduje się dalszy rozwój i wzmocnienie oferty placówek dziennego pobytu dla seniorów. Takie miejsca pełnią kluczową rolę nie tylko w zakresie integracji i edukacji, ale również w profilaktyce zdrowotnej i emocjonalnej. W szczególności rekomenduje się: • Rozbudowę sieci placówek dziennego pobytu, takich jak: Klubów Seniora, Domów Dziennego Pobytu i Domów Senior+, tak aby objęły swoim zasięgiem różne obszary gminy, w tym mniejsze miejscowości. Warto dążyć do równomiernego rozmieszczenia tych placówek, by umożliwić wszystkim seniorom łatwy dostęp. • Zwiększenie różnorodności oferty programowej, poprzez organizację zajęć rozwijających zainteresowania, warsztatów edukacyjnych, rekreacyjnych, artystycznych oraz działań wolontariackich, które pozwalają seniorom zachować aktywność fizyczną, intelektualną i społeczną. • Włączenie seniorów w tworzenie programu i funkcjonowanie klubów, tak aby uczestnicy mogli współdecydować o zajęciach, proponować inicjatywy i współorganizować wydarzenia. Taka forma partycypacji wzmacnia poczucie podmiotowości i współodpowiedzialności. • Wykorzystanie istniejącego potencjału organizacji pozarządowych, kół gospodyń wiejskich i nieformalnych grup senioralnych – poprzez włączanie ich w prowadzenie klubów, animację zajęć i organizację wspólnych projektów. • Wprowadzenie elementów międzypokoleniowych w działalności klubów, poprzez zapraszanie dzieci, młodzieży i rodzin do wspólnych przedsięwzięć, co sprzyja budowaniu więzi i solidarności społecznej.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		Placówki dziennego pobytu stanowią ważne ogniwo lokalnego systemu wsparcia seniorów. Ich rozwój i profesjonalizacja pozwolą nie tylko ograniczyć samotność osób starszych, ale także wykorzystać ich potencjał społeczny, doświadczenie i aktywność na rzecz całej wspólnoty Gminy.
17.	Zarówno wyniki badań, jak i wypowiedzi uczestników fokusów wskazują na rosnącą potrzebę opieki wytchnieniowej i wsparcia dla osób, które na co dzień zajmują się starszymi członkami rodziny. 31,3% respondentów uznało takie działania za szczególnie ważne. Opiekunowie często rezygnują z pracy zawodowej, by opiekować się bliskimi, co prowadzi do przeciążenia i wypalenia. Badani podkreślali, że gmina powinna rozwijać ofertę szkoleń, poradnictwa i grup wsparcia dla opiekunów rodzinnych.	W celu poprawy jakości życia opiekunów rodzinnych oraz zapewnienia im odpowiedniego wsparcia emocjonalnego i organizacyjnego rekomenduje się rozwój usług opieki wytchnieniowej oraz programów towarzyszących, które pomogą ograniczyć przeciążenie wynikające z długotrwałej opieki nad osobami starszymi. Działania te powinny obejmować zarówno pomoc doraźną, jak i długofalowe formy wsparcia psychologicznego i edukacyjnego. W szczególności rekomenduje się: • Utworzenie systemu opieki wytchnieniowej, umożliwiającego czasowe zastępstwo opiekunów rodzinnych przez wykwalifikowanych pracowników lub wolontariuszy. Tego typu usługi mogą być realizowane zarówno w domach osób starszych, jak i w placówkach dziennego pobytu lub ośrodkach wsparcia. • Organizację cyklicznych szkoleń i warsztatów dla opiekunów rodzinnych, obejmujących tematykę pielęgnacji, komunikacji z osobami starszymi, radzenia sobie ze stresem, a także pozyskiwania świadczeń i pomocy instytucjonalnej. • Utworzenie grup wsparcia i sieci samopomocowych dla opiekunów, które umożliwią wymianę doświadczeń, wzajemne wsparcie emocjonalne i przeciwdziałanie izolacji społecznej. • Wprowadzenie poradnictwa psychologicznego i prawnego dla opiekunów, dostępnego w formie indywidualnych konsultacji lub dyżurów specjalistów przy GOPS/CUS lub Klubach Seniora.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		Włączenie opiekunów rodzinnych w planowanie lokalnej polityki senioralnej, aby ich doświadczenia i potrzeby były uwzględniane przy tworzeniu programów i strategii wsparcia. Rozwój opieki wytchnieniowej i działań wspierających opiekunów rodzinnych przyczyni się do poprawy ich dobrostanu psychicznego, zapobiegnie przeciążeniu oraz umożliwi utrzymanie aktywności zawodowej.
18.	W fokusach wielokrotnie pojawiał się wątek trudności w dostępie do lekarzy specjalistów, zwłaszcza kardiologów, neurologów, diabetologów i geriatrów. Seniorzy mówili, że dojazd do specjalistów poza gminą bywa dużym problemem. W badaniach ilościowych 27,5% respondentów wskazało rozwój poradnictwa specjalistycznego jako ważny kierunek działań. Wskazuje to na potrzebę lokalnych punktów konsultacyjnych oraz zwiększenia dostępności do rehabilitacji i fizjoterapii, które pozwalają starszym mieszkańcom zachować sprawność i samodzielność.	W celu poprawy dostępności do specjalistycznych usług zdrowotnych oraz zapewnienia osobom starszym kompleksowej opieki sprzyjającej utrzymaniu sprawności i samodzielności rekomenduje się rozwój lokalnych form poradnictwa medycznego i rehabilitacyjnego. Działania te powinny ułatwiać seniorom korzystanie z pomocy specjalistów bez konieczności pokonywania dużych odległości. W szczególności rekomenduje się: - Utworzenie lokalnych punktów konsultacyjnych dla seniorów, oferujących cykliczne wizyty lekarzy specjalistów (np. kardiologa, diabetologa, neurologa, geriatry) w ramach współpracy z przychodniami, ośrodkami zdrowia lub projektami profilaktycznymi realizowanymi przez gminę. Usługi te mogą być realizowane nieodpłatnie w ramach kontraktu z NFZ, częściowo odpłatnie lub pełnopłatnie, w zależności od rodzaju konsultacji i możliwości finansowych mieszkańców. - Rozwój usług rehabilitacyjnych i fizjoterapeutycznych, zarówno stacjonarnych, jak i mobilnych (domowych), finansowanych w formule mieszanej: w ramach NFZ, z budżetu gminy lub jako usługi częściowo odpłatne. Pozwoli to objąć wsparciem większą liczbę seniorów i zapewnić im elastyczny dostęp do potrzebnych świadczeń.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		• Wprowadzenie programów profilaktyki zdrowotnej i edukacji prozdrowotnej, obejmujących m.in. pomiary ciśnienia, cukru, masy ciała, konsultacje dietetyczne oraz warsztaty dotyczące aktywności fizycznej i zdrowego stylu życia w wieku senioralnym. • Zapewnienie transportu medycznego i wsparcia logistycznego – umożliwiającego seniorom dotarcie na wizyty specjalistyczne i zabiegi rehabilitacyjne. • Pozyskiwanie środków zewnętrznych (np. z programów regionalnych, funduszy ministerialnych lub projektów unijnych) na finansowanie konsultacji specjalistycznych, zakupy sprzętu rehabilitacyjnego i organizację programów zdrowotnych dla osób starszych. Zróżnicowanie form finansowania, od usług nieodpłatnych przez częściowo odpłatne, po pełnopłatne, umożliwi elastyczne dopasowanie oferty do potrzeb i możliwości seniorów, a tym samym zwiększy dostępność opieki zdrowotnej i rehabilitacyjnej na terenie Gminy
19.	Zarówno dane z badań, jak i głosy uczestników fokusów pokazują, że seniorzy chcą być aktywni i potrzebni. 38,8% ankietowanych wskazało, że ważne są różnorodne formy spędzania czasu wolnego – od zajęć kulturalnych, przez rekreacyjne, po międzypokoleniowe inicjatywy. W fokusach pojawiały się przykłady projektów, w których seniorzy współpracują z dziećmi i młodzieżą, dzieląc się doświadczeniem i tradycją. Cytowano: „Seniorzy to nie tylko grupa wymagająca opieki, ale ludzie z pasją i doświadczeniem.” Dane zastane potwierdzają, że gmina ma duży potencjał w zakresie integracji międzypokoleniowej, a rozwój takich działań wzmacnia więzi społeczne i przeciwdziała samotności.	Dla wzmocnienia aktywności społecznej seniorów oraz wykorzystania ich potencjału w życiu wspólnoty lokalnej rekomenduje się rozwój różnorodnych form uczestnictwa społecznego, edukacyjnego i kulturalnego. Działania te powinny sprzyjać integracji międzypokoleniowej, budowaniu więzi społecznych i podtrzymywaniu poczucia sprawczości osób starszych. W szczególności rekomenduje się: • Rozszerzenie oferty zajęć kulturalnych, edukacyjnych i rekreacyjnych dla seniorów, obejmujących warsztaty artystyczne, rękodzielnicze, taneczne, komputerowe, sportowe czy tematyczne kluby zainteresowań. Ważne, by program był tworzony z udziałem samych seniorów i odpowiadał ich rzeczywistym potrzebom.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		• Rozwój działań międzypokoleniowych, w których seniorzy współpracują z dziećmi i młodzieżą, np. poprzez wspólne projekty artystyczne, ekologiczne, historyczne czy kulinarne. Tego typu inicjatywy sprzyjają wzajemnemu zrozumieniu i przekazywaniu wartości między pokoleniami. • Powołanie Gminnej Rady Seniorów, jako ciała doradczego i konsultacyjnego przy władzach samorządowych, reprezentującego interesy osób starszych. Rada mogłaby opiniować lokalne strategie, zgłaszać inicjatywy i wspierać komunikację między seniorami a instytucjami publicznymi. • Włączenie seniorów w życie społeczne i obywatelskie gminy, poprzez udział w konsultacjach społecznych, wolontariacie, projektach lokalnych oraz inicjatywach obywatelskich, które pozwalają wykorzystać ich doświadczenie i kompetencje. • Promowanie aktywnego stylu życia i pozytywnego wizerunku seniorów, m.in. poprzez lokalne kampanie, wydarzenia czy konkursy, które pokazują osoby starsze jako aktywnych, zaangażowanych i inspirujących członków społeczności.
20.	Wyniki badań ilościowych i jakościowych jednoznacznie wskazują, że mieszkańcy Gminy Grybów widzą dużą wartość w działaniach łączących pokolenia: dzieci, młodzież i osoby starsze. W fokusach wielokrotnie pojawiały się głosy, że „młodzi mogą wiele nauczyć się od starszych, a starsi dzięki młodym czują się potrzebni i aktywni”. W ankietach ok. 25% respondentów uznało organizowanie wspólnych inicjatyw międzypokoleniowych (warsztaty, wydarzenia kulturalne, wolontariat) za ważny kierunek rozwoju usług społecznych. Dane zastane wskazują, że w gminie funkcjonują już inicjatywy o charakterze międzypokoleniowym (np. wydarzenia w GOK, Kluby	Dla wzmocnienia więzi społecznych oraz budowania wspólnoty opartej na współpracy i wzajemnym zrozumieniu pokoleń rekomenduje się rozwój działań międzypokoleniowych w Gminie Grybów. Tego rodzaju inicjatywy sprzyjają integracji społecznej, przekazywaniu tradycji i wartości, a także wzmacniają poczucie przynależności do lokalnej wspólnoty. W szczególności rekomenduje się: • Organizowanie cyklicznych wydarzeń i projektów międzypokoleniowych, takich jak warsztaty artystyczne, kulinarne, rękodzielnicze, ekologiczne czy historyczne, które łączą dzieci, młodzież i seniorów we wspólnym działaniu.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
	Seniora współpracujące ze szkołami), jednak potencjał tych działań nie jest jeszcze w pełni wykorzystany. Wniosek ten podkreśla, że rozwój usług społecznych powinien wspierać budowanie wspólnoty opartej na wzajemnym uczeniu się, empatii i współdziałaniu między pokoleniami.	• Rozwijanie wolontariatu międzypokoleniowego, w ramach którego młodszy mieszkańcy mogliby wspierać osoby starsze (np. w sprawach cyfrowych, zakupach, wydarzeniach), a seniorzy dzielić się doświadczeniem, wiedzą i umiejętnościami z młodszymi pokoleniami. • Włączenie elementów międzypokoleniowych do działalności istniejących instytucji: szkół, GOK, bibliotek, Klubów Seniora i organizacji pozarządowych, tak aby współpraca między grupami wiekowymi stała się trwałym elementem lokalnych usług społecznych. • Tworzenie wspólnych przestrzeni aktywności, w których różne pokolenia mogą się spotykać, np. rodzinnych centrów aktywności, ogrodów społecznych, świetlic środowiskowych, służących wymianie doświadczeń i integracji mieszkańców. • Promowanie pozytywnego wizerunku relacji międzypokoleniowych, m.in. poprzez kampanie społeczne, publikacje lub konkursy ukazujące wartość współpracy między młodymi a seniorami. • Wspieranie projektów partnerskich między szkołami, Klubami Seniora, organizacjami pozarządowymi i instytucjami kultury, które rozwijają wspólne inicjatywy i umożliwiają pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania międzypokoleniowe. Wzmacnianie relacji międzypokoleniowych sprzyja budowaniu zintegrowanej społeczności lokalnej, opartej na empatii, współdziałaniu i solidarności. Takie działania rozwijają kapitał społeczny gminy i tworzą przestrzeń, w której każde pokolenie może czuć się potrzebne i doceniane.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
Rozwój usług społecznych dedykowanych osobom z niepełnosprawnością		
21.	Z badań ilościowych wynika, że aż 77,9% mieszkańców uznało dostęp do rehabilitacji za najważniejszy kierunek rozwoju usług dla osób z niepełnosprawnościami. Zarówno respondenci, jak i uczestnicy fokusów podkreślali, że rehabilitacja jest kluczowa dla poprawy jakości życia, samodzielności i zdrowia tej grupy. Wskazywano jednak na ograniczoną dostępność specjalistów oraz konieczność dojazdów do placówek w innych miejscowościach. Dane zastane potwierdzają, że liczba osób z orzeczeniem o niepełnosprawności w gminie systematycznie rośnie, przy czym większość stanowią osoby dorosłe, co zwiększa zapotrzebowanie na usługi rehabilitacyjne i terapeutyczne realizowane lokalnie.	W celu poprawy jakości życia oraz zwiększenia samodzielności osób z niepełnosprawnościami rekomenduje się rozwój lokalnych usług rehabilitacyjnych i terapeutycznych. Działania te powinny koncentrować się na zwiększeniu dostępności świadczeń, skróceniu czasu oczekiwania oraz zapewnieniu wsparcia możliwie blisko miejsca zamieszkania. W szczególności zaleca się: • Utworzenie lub rozbudowę lokalnych punktów rehabilitacji i terapii, oferujących podstawowe zabiegi fizjoterapeutyczne, masaże, terapię zajęciową oraz konsultacje specjalistyczne. Usługi te mogą być realizowane nieodpłatnie w ramach NFZ, częściowo odpłatnie lub pełnopłatnie, w zależności od zakresu i formy finansowania. • Rozwój mobilnych usług rehabilitacyjnych, polegających na wizytach fizjoterapeutów i terapeutów w domach osób z niepełnosprawnościami, szczególnie w przypadku osób z ograniczoną mobilnością lub mieszkających w odległych częściach gminy. • Zacieśnienie współpracy między instytucjami publicznymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie realizacji usług rehabilitacyjnych i terapeutycznych, w tym poprzez partnerstwa z ośrodkami zdrowia, szkołami i placówkami integracyjnymi. • Pozyskiwanie środków zewnętrznych – m.in. z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), programów regionalnych i ministerialnych na wyposażenie

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		pracowni rehabilitacyjnych, zakup sprzętu i organizację specjalistycznych zajęć terapeutycznych. • Rozwój programów profilaktycznych i edukacyjnych dotyczących zdrowia, aktywności fizycznej oraz codziennego funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami, z udziałem ich rodzin i opiekunów. • Zapewnienie wsparcia psychologicznego i doradczego dla osób z niepełnosprawnościami oraz ich bliskich, w tym poprzez konsultacje indywidualne, grupy wsparcia i poradnictwo środowiskowe. • Uwzględnienie potrzeb osób z niepełnosprawnościami w planach rozwoju infrastruktury społecznej gminy, poprzez dostosowanie obiektów publicznych, placówek zdrowia i rekreacji do standardów dostępności. Rozwój lokalnych usług rehabilitacyjnych i terapeutycznych pozwoli osobom z niepełnosprawnościami na bardziej samodzielne i aktywne życie, ograniczy konieczność dojazdów do odległych ośrodków oraz zwiększy dostęp do profesjonalnej pomocy. W dłuższej perspektywie przyczyni się to do włączenia społecznego i poprawy dobrostanu tej grupy mieszkańców Gminy.
22.	37,2% badanych wskazało, że w gminie należy rozwijać miejsca pracy i aktywności dla osób z niepełnosprawnościami, np. Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ), Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ), Centra Integracji Społecznej (CIS) czy Kluby Integracji Społecznej. Uczestnicy fokusów podkreślali, że osoby z niepełnosprawnością „chcą być potrzebne, pracować i mieć swoje miejsce w społeczności”.	W celu zwiększenia samodzielności i integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami rekomenduje się rozwój lokalnych form aktywizacji zawodowej, społecznej i terapeutycznej. Działania te powinny łączyć elementy pracy, rehabilitacji i wsparcia emocjonalnego, tworząc warunki do pełniejszego uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym i gospodarczym gminy.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
	Dane zastane potwierdzają, że funkcjonujące już placówki pełnią istotną rolę w aktywizacji, ale ich pojemność i oferta są niewystarczające wobec liczby potrzebujących. Rozwój tego typu form wsparcia jest kluczowy dla integracji i poczucia sprawczości osób z niepełnosprawnościami.	W szczególności rekomenduje się: • Rozwój i tworzenie placówek aktywizacyjnych, takich jak Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ), Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ), Centra Integracji Społecznej (CIS) czy Kluby Integracji Społecznej (KIS), które umożliwiają zdobywanie umiejętności zawodowych i społecznych w bezpiecznym, wspierającym środowisku. • Wspieranie zatrudnienia wspomaganego i społecznie odpowiedzialnych miejsc pracy, m.in. poprzez współpracę z lokalnymi przedsiębiorcami, zachęty dla pracodawców zatrudniających osoby z niepełnosprawnościami oraz rozwój spółdzielni socjalnych. • Tworzenie programów przejściowych między terapią a zatrudnieniem, umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami płynne przechodzenie z WTZ czy CIS do pracy na otwartym rynku, przy wsparciu trenerów pracy i doradców zawodowych. • Rozszerzenie oferty zajęć w istniejących placówkach, poprzez wprowadzenie nowych form aktywności – np. zajęć komputerowych, artystycznych, ekologicznych, kulinarnych czy rękodzielniczych – odpowiadających zainteresowaniom i możliwościom uczestników. • Zwiększenie dostępności transportu do placówek aktywizacyjnych, szczególnie dla mieszkańców wsi i osób o ograniczonej mobilności, np. poprzez transport gminny, wolontariat kierowców lub dofinansowanie przejazdów. • Pozyskiwanie środków zewnętrznych i partnerstw projektowych z PFRON, urzędu pracy, organizacji pozarządowych i funduszy

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		europejskich, na rozwój infrastruktury, doposażenie warsztatów oraz zatrudnienie kadry specjalistycznej. • Promowanie pozytywnego wizerunku osób z niepełnosprawnościami – poprzez lokalne kampanie społeczne, wystawy, wydarzenia czy targi pracy pokazujące ich potencjał, umiejętności i wartość dla społeczności lokalnej. Rozwój placówek aktywizacyjnych oraz wspieranie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami przyczyni się do wzrostu ich niezależności, poczucia sprawczości i integracji ze społecznością lokalną. Działania te wzmacniają solidarność społeczną i budują bardziej inkluzyjny model rozwoju Gminy.
23.	Zarówno badania ilościowe, jak i jakościowe wskazują, że rodziny opiekujące się osobami z niepełnosprawnościami są często przeciążone obowiązkami. 35,1% respondentów wskazało na potrzebę rozwoju usług opieki wytchnieniowej, a podobny odsetek na konieczność ułatwienia transportu do miejsc świadczenia usług. W fokusach pojawiały się głosy: „Rodzina potrzebuje też wsparcia, nie tylko osoba z niepełnosprawnością”. Dane z GOPS potwierdzają, że gmina prowadzi działania pomocowe dla opiekunów, jednak nie są one wystarczające. Wniosek ten podkreśla potrzebę rozwoju elastycznych form pomocy: czasowej, środowiskowej i asystenckiej.	W celu odciążenia rodzin opiekujących się osobami z niepełnosprawnościami oraz poprawy jakości ich życia rekomenduje się rozwój kompleksowego systemu wsparcia obejmującego usługi opieki wytchnieniowej, pomoc asystencką i transportową. Działania te powinny odpowiadać na zróżnicowane potrzeby rodzin, zapewniając elastyczne formy pomocy – zarówno doraźnej, jak i długofalowej. W szczególności rekomenduje się: • Rozszerzenie oferty opieki wytchnieniowej, umożliwiającej czasowe zastępstwo opiekunów rodzinnych w opiece nad osobą z niepełnosprawnością. Usługi te mogą być realizowane w miejscu zamieszkania, w placówkach dziennego pobytu lub w ośrodkach specjalistycznych, w zależności od potrzeb rodziny. • Rozwój usług asystenckich i środowiskowych, które zapewnią osobom z niepełnosprawnościami codzienną pomoc w czynnościach życiowych, kontaktach społecznych i dostępie do usług publicznych, a jednocześnie odciążą rodziny z części obowiązków opiekuńczych.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		• Zapewnienie transportu „door to door” dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów do placówek terapeutycznych, rehabilitacyjnych, edukacyjnych oraz instytucji publicznych. Usługi transportowe mogą być bezpłatne, częściowo odpłatne lub pełnopłatne, w zależności od źródła finansowania (np. środki PFRON, programy gminne) oraz sytuacji ekonomicznej użytkowników. • Organizowanie grup wsparcia i poradnictwa dla opiekunów rodzinnych, oferujących przestrzeń do wymiany doświadczeń, wsparcia emocjonalnego oraz konsultacji z psychologami i doradcami społecznymi. • Szkolenia dla opiekunów rodzinnych w zakresie pielęgnacji, komunikacji, radzenia sobie ze stresem i korzystania z dostępnych świadczeń i usług pomocowych. • Pozyskiwanie środków zewnętrznych, m.in. z programów PFRON i Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, programów UE. Rozwój elastycznych form pomocy środowiskowej i asystenckiej przyczyni się do odciążenia rodzin, poprawy jakości życia opiekunów oraz większej aktywności społecznej osób z niepełnosprawnościami.
24.	28,2% respondentów wskazało na konieczność zwiększenia liczby asystentów osób z niepełnosprawnościami. Fokusy potwierdziły, że indywidualne wsparcie w miejscu zamieszkania, pomoc w poruszaniu się po urzędach czy towarzyszenie w codziennych czynnościach są niezbędne, szczególnie na terenach wiejskich. Dane zastane wskazują, że tego typu usługi są rozwijane w ograniczonym zakresie, głównie projektowo. Rozwój trwałego systemu asystentury mógłby znacząco zwiększyć samodzielność osób z niepełnosprawnościami i ułatwić im aktywność społeczną.	W celu zwiększenia samodzielności, bezpieczeństwa i aktywności społecznej osób z niepełnosprawnościami rekomenduje się rozwój trwałego systemu usług asystenckich świadczonych w miejscu zamieszkania. Usługi te powinny być dostępne na terenie całej gminy, w szczególności na obszarach wiejskich, gdzie potrzeba wsparcia w codziennym funkcjonowaniu jest szczególnie widoczna. Należy dążyć do rozbudowy sieci asystentów osób z niepełnosprawnościami, którzy będą zapewniać indywidualne wsparcie w codziennych czynnościach, takich jak poruszanie się po urzędach, wizyty lekarskie, zakupy, uczestnictwo w zajęciach terapeutycznych czy aktywnościach społecznych.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		Kluczowe jest wprowadzenie stałego systemu finansowania tych usług, aby nie były one uzależnione wyłącznie od projektów czasowych. Usługi asystenckie mogą być realizowane w formie nieodpłatnej, częściowo odpłatnej lub pełnopłatnej, w zależności od źródeł finansowania (np. PFRON, budżet gminy, programy ministerialne) oraz sytuacji ekonomicznej osób korzystających ze wsparcia. Równie istotne jest podnoszenie kwalifikacji i profesjonalizacja kadry asystenckiej poprzez szkolenia w zakresie komunikacji, etyki pracy, udzielania pomocy osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz reagowania w sytuacjach kryzysowych. Rozwój trwałego systemu asystentury środowiskowej przyczyni się do zwiększenia niezależności osób z niepełnosprawnościami, poprawy jakości ich życia oraz odciążenia rodzin i opiekunów. Jest to kierunek zgodny z ideą włączania społecznego i nowoczesnym modelem usług społecznych opartych na podmiotowości i równych szansach.
25.	Zarówno w badaniach ankietowych, jak i fokusach podkreślano, że bariery architektoniczne i brak dostępnego transportu ograniczają codzienne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami. 26% respondentów wskazało potrzebę likwidacji barier w przestrzeni publicznej – w budynkach użyteczności publicznej, szkołach, urzędach i instytucjach kultury. Wskazywano również, że transport specjalistyczny, w tym dowóz do placówek rehabilitacyjnych czy szkół, jest często niedostępny. Wniosek ten potwierdza potrzebę podejmowania działań infrastrukturalnych i organizacyjnych na rzecz pełnej dostępności usług w gminie.	Dla zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami pełniejszego udziału w życiu społecznym rekomenduje się podejmowanie działań na rzecz zwiększenia dostępności przestrzeni publicznej i transportu. Należy systematycznie likwidować bariery architektoniczne w budynkach użyteczności publicznej, szkołach, urzędach i instytucjach kultury, uwzględniając zasady projektowania uniwersalnego. Równocześnie warto rozwijać transport dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym usługi typu „door to door”, które mogą być realizowane nieodpłatnie, częściowo odpłatnie lub pełnopłatnie, w zależności od źródeł finansowania i sytuacji użytkowników. Działania te powinny być uzupełnione o kampanie edukacyjne i szkolenia dla pracowników instytucji publicznych, zwiększające świadomość potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Poprawa dostępności przestrzeni

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		i usług przyczyni się do wyrównywania szans, integracji społecznej oraz budowania gminy przyjaznej wszystkim mieszkańcom.
26.	27,1% ankietowanych uznało organizację zajęć integracyjnych i czasu wolnego dla osób z niepełnosprawnościami za ważny kierunek działań. W fokusach podkreślano, że uczestnictwo w życiu społecznym – wydarzeniach kulturalnych, sportowych, wolontariacie – jest równie ważne jak pomoc materialna. Cytowano: „Nie chodzi tylko o opiekę, ale o bycie razem, o obecność w życiu gminy.” Dane zastane potwierdzają, że w gminie istnieją działania integracyjne (np. warsztaty, festyny, współpraca WTZ i szkół), ale potrzebne jest ich systematyczne wsparcie i rozszerzenie.	W celu zwiększenia uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym i kulturalnym gminy rekomenduje się rozwój działań integracyjnych, które sprzyjają budowaniu relacji, wzmacnianiu poczucia przynależności i przeciwdziałaniu izolacji. W szczególności rekomenduje się: • Organizację cyklicznych wydarzeń integracyjnych, m.in. festynów, warsztatów, spotkań artystycznych i sportowych, które łączą osoby z niepełnosprawnościami, ich rodziny oraz lokalną społeczność. • Rozwój oferty zajęć kulturalnych, rekreacyjnych i wolontariackich, umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami aktywne uczestnictwo w życiu gminy oraz realizację własnych pasji i zainteresowań. • Włączanie osób z niepełnosprawnościami w działania środowiskowe i międzypokoleniowe, np. projekty edukacyjne, wydarzenia szkolne czy lokalne akcje społeczne, które budują więzi i integrują różne grupy mieszkańców. • Wspieranie organizacji pozarządowych i instytucji realizujących działania integracyjne, m.in. poprzez dotacje, udostępnianie przestrzeni, pomoc organizacyjną lub promocję ich inicjatyw. • Promowanie pozytywnego wizerunku osób z niepełnosprawnościami, m.in. poprzez lokalne kampanie, konkursy i publikacje pokazujące ich aktywność, zaangażowanie i wkład w życie społeczności.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		Systematyczne wspieranie działań integracyjnych pozwoli osobom z niepełnosprawnościami aktywnie uczestniczyć w życiu Gminy Grybów, wzmacniając spójność i solidarność lokalnej wspólnoty.
27.	W badaniach jakościowych wskazywano, że wiele osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin nie wie o istniejących usługach czy świadczeniach. Uczestnicy mówili, że „brak informacji to często większy problem niż brak pomocy”. Sugerowano konieczność prowadzenia działań informacyjnych w sposób prosty i bezpośredni, przez plakaty, spotkania w świetlicach, wizyty pracowników socjalnych, czy wsparcie sołtysów i parafii w przekazywaniu wiadomości. Wniosek ten pokazuje, że skuteczna komunikacja jest niezbędna dla realnego włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami.	Dla poprawy dostępności informacji o usługach i świadczeniach adresowanych do osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin rekomenduje się rozwój spójnego, prostego i wielokanałowego systemu komunikacji społecznej w gminie. Skuteczna informacja jest kluczowym elementem włączenia społecznego, dlatego powinna docierać do mieszkańców w sposób zrozumiały, przystępny i dopasowany do ich codziennego życia. W szczególności rekomenduje się: • Prowadzenie regularnych działań informacyjnych w lokalnych mediach, szkołach, instytucjach kultury, urzędach, parafiach i świetlicach wiejskich, prezentujących aktualną ofertę wsparcia, świadczeń i usług dla osób z niepełnosprawnościami. • Uproszczenie przekazu informacyjnego, stosowanie jasnego, zrozumiałego języka, grafik, plakatów i ulotek, które w przystępny sposób wyjaśniają dostępne formy pomocy. • Zaangażowanie sołtysów, pracowników socjalnych i lokalnych liderów w przekazywanie informacji, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, gdzie kontakt bezpośredni jest najskuteczniejszy. • Wykorzystanie nowoczesnych kanałów komunikacji, takich jak strona internetowa gminy, media społecznościowe, newslettery czy aplikacje lokalne, w celu bieżącego informowania o ofercie wsparcia. • Organizowanie spotkań informacyjnych i konsultacyjnych dla mieszkańców, podczas których można uzyskać wiedzę o usługach

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		społecznych, formach pomocy i procedurach składania wniosków. Rozbudowa systemu informacji i komunikacji pozwoli osobom z niepełnosprawnościami oraz ich rodzinom w pełni korzystać z dostępnych usług, wzmocni zaufanie do instytucji publicznych i zwiększy poczucie bezpieczeństwa oraz przynależności do lokalnej wspólnoty.
Rozwój usług społecznych dedykowanych ogółowi mieszkańców		
28.	Z badań ilościowych wynika, że 53,3% respondentów uznało pomoc prawną za najważniejszy kierunek rozwoju usług społecznych. W fokusach podkreślano, że mieszkańcy często mają trudności w sprawach administracyjnych, rodzinnych czy spadkowych, a profesjonalne doradztwo jest dla nich trudno dostępne finansowo. Dane zastane wskazują, że skala problemów prawno-socjalnych wśród mieszkańców rośnie, co wzmacnia znaczenie punktów poradnictwa obywatelskiego i społecznego.	W celu zwiększenia dostępności do bezpłatnej i profesjonalnej pomocy prawnej oraz społecznej dla mieszkańców rekomenduje się rozwój systemu poradnictwa prawno-obywatelskiego w gminie. Działania te powinny wspierać mieszkańców w rozwiązywaniu problemów życiowych, administracyjnych i rodzinnych, a także wzmacniać ich samodzielność i świadomość praw obywatelskich. W szczególności rekomenduje się: • Rozszerzenie działalności punktów pomocy prawnej i poradnictwa obywatelskiego, tak aby były one dostępne w różnych częściach gminy, również na terenach wiejskich. • Zapewnienie dyżurów specjalistów, m.in. prawników, mediatorów, doradców obywatelskich i pracowników socjalnych, którzy będą udzielać mieszkańcom wsparcia w zakresie prawa rodzinnego, cywilnego, spadkowego, pracy czy ubezpieczeń społecznych. • Wprowadzenie mobilnego punktu poradnictwa, który umożliwi dotarcie do osób starszych, niepełnosprawnych i mieszkańców sołectw oddalonych od siedziby gminy.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		- Organizowanie spotkań i warsztatów edukacyjnych z zakresu podstawowych praw i obowiązków obywatelskich, dostępnych świadczeń, procedur administracyjnych oraz zarządzania sprawami rodzinnymi i finansowymi. - Współpracę z organizacjami pozarządowymi, uczelniami i instytucjami publicznymi, które mogą wspierać gminę w realizacji usług poradniczych oraz w pozyskiwaniu środków zewnętrznych. Rozwój poradnictwa prawnego i obywatelskiego przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców, poprawy dostępu do informacji oraz budowania zaufania między instytucjami publicznymi a społecznością lokalną.
29.	Drugim najczęściej wskazywanym kierunkiem rozwoju usług (46,8%) jest zwiększenie dostępności do usług rehabilitacyjnych i zdrowotnych. W fokusach mieszkańcy wskazywali na długie kolejki i konieczność dojazdów do ośrodków w Nowym Sączu. Zwracano uwagę, że lokalna rehabilitacja byłaby szczególnym wsparciem dla osób po urazach i chorobach przewlekłych. Dane zastane potwierdzają, że w gminie występuje niewystarczająca liczba specjalistów w tym zakresie.	W celu poprawy dostępności do świadczeń zdrowotnych i rehabilitacyjnych rekomenduje się rozwój lokalnych usług medycznych, ze szczególnym uwzględnieniem rehabilitacji i profilaktyki zdrowotnej. Działania te powinny odpowiadać na potrzeby mieszkańców w zakresie leczenia, usprawniania i utrzymania sprawności, zwłaszcza w przypadku osób po urazach i chorobach przewlekłych. W szczególności rekomenduje się: - Utworzenie lub rozszerzenie lokalnych punktów rehabilitacji i fizjoterapii, oferujących podstawowe zabiegi usprawniające, terapię ruchową i konsultacje specjalistów. Usługi te mogą być realizowane nieodpłatnie w ramach NFZ, częściowo odpłatnie lub pełnopłatnie, w zależności od źródeł finansowania i możliwości mieszkańców. - Wprowadzenie mobilnych form rehabilitacji domowej, skierowanych do osób z ograniczoną mobilnością lub mieszkających w sołectwach oddalonych od ośrodków zdrowia.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		• Wzmocnienie współpracy z placówkami medycznymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie prowadzenia programów profilaktycznych, badań przesiewowych i konsultacji specjalistycznych na terenie gminy. • Organizowanie lokalnych kampanii i wydarzeń prozdrowotnych, promujących aktywność fizyczną, zdrowy styl życia i regularne badania kontrolne. Rozwój usług zdrowotnych i rehabilitacyjnych na poziomie lokalnym poprawi jakość życia mieszkańców, skróci czas oczekiwania na świadczenia i ograniczy konieczność dojazdów do większych ośrodków. W dłuższej perspektywie przyczyni się to do wzmocnienia profilaktyki i zdrowia mieszkańców.
30.	33,2% badanych wskazało, że gmina powinna rozwijać usługi psychologiczne, szczególnie dla dzieci i młodzieży, ale również dla dorosłych. W fokusach podkreślano, że problemy emocjonalne, stres i izolacja społeczna są coraz bardziej zauważalne. Uczestnicy mówili, że „brakuje miejsca, gdzie można porozmawiać z psychologiem bez poczucia wstydu”. Dane zastane potwierdzają wzrost liczby interwencji związanych z kryzysami emocjonalnymi i problemami rodzinnymi.	W celu poprawy kondycji psychicznej mieszkańców oraz zwiększenia dostępności do profesjonalnego wsparcia rekomenduje się rozwój lokalnych usług psychologicznych i poradnictwa emocjonalnego. Działania te powinny obejmować zarówno dzieci i młodzież, jak i osoby dorosłe, odpowiadając na rosnące potrzeby w zakresie zdrowia psychicznego i dobrostanu społecznego. W szczególności rekomenduje się: • Utworzenie gminnego punktu wsparcia psychologicznego, w którym mieszkańcy mogliby skorzystać z bezpłatnych lub częściowo odpłatnych konsultacji z psychologiem, terapeutą lub pedagogiem. • Organizowanie dyżurów psychologów w szkołach, GOK-u lub innych instytucjach publicznych, tak aby pomoc była łatwiej dostępna i mniej sformalizowana.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		• Rozwój programów profilaktycznych i edukacyjnych dotyczących zdrowia psychicznego, radzenia sobie ze stresem, komunikacji w rodzinie i budowania relacji społecznych. • Wprowadzenie działań interwencyjnych i kryzysowych, w tym konsultacji online lub telefonicznego wsparcia w sytuacjach nagłych. • Współpracę międzyinstytucjonalną w zakresie koordynacji pomocy psychologicznej i szybkiego reagowania na problemy emocjonalne mieszkańców. • Działania informacyjne i destygmatyzujące, promujące korzystanie z pomocy psychologicznej jako naturalnej formy dbania o zdrowie, m.in. poprzez kampanie społeczne i warsztaty otwarte. Rozwój lokalnych usług psychologicznych przyczyni się do wczesnego rozpoznawania problemów emocjonalnych, ograniczenia skutków kryzysów oraz poprawy jakości życia mieszkańców. Dostępna, przyjazna i poufna pomoc psychologiczna powinna stać się trwałym elementem systemu wsparcia społecznego w Gminie.
31.	Zarówno w danych ilościowych, jak i jakościowych powtarza się postulat rozwijania lokalnej infrastruktury społecznej: świetlic, bibliotek, domów kultury, boisk i centrów aktywności. W fokusach podkreślano, że takie miejsca sprzyjają budowaniu więzi i współdziałaniu mieszkańców. Cytowano: „Tam, gdzie ludzie mają się gdzie spotykać, tam lepiej się żyje.” Dane zastane potwierdzają, że część sołectw nadal nie posiada takich przestrzeni, co ogranicza integrację i rozwój inicjatyw oddolnych.	W celu wzmocnienia integracji społecznej oraz stworzenia przestrzeni sprzyjających współpracy i aktywności mieszkańców rekomenduje się rozwój i modernizację lokalnej infrastruktury społecznej. Świetlice, biblioteki, domy kultury, boiska oraz centra aktywności stanowią kluczowe miejsca budowania więzi międzyludzkich, rozwoju zainteresowań i wspierania inicjatyw oddolnych. Należy dążyć do tworzenia nowych oraz modernizacji istniejących przestrzeni społecznych, tak aby były one funkcjonalne, estetyczne i dostępne dla wszystkich grup wiekowych. Szczególnie istotne jest wyrównywanie dostępu do infrastruktury w całej gminie, ze zwróceniem uwagi na sołectwa, które obecnie nie posiadają

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		miejsz spotkań i integracji mieszkańców. Warto również promować wielofunkcyjne wykorzystanie istniejących obiektów, takich jak szkoły, biblioteki czy domy kultury, tak aby służyły społeczności lokalnej także poza godzinami swojej podstawowej działalności. Ważnym elementem rozwoju infrastruktury powinno być włączanie mieszkańców w proces planowania i zarządzania tymi przestrzeniami, co pozwoli dostosować ofertę do rzeczywistych potrzeb oraz zwiększy poczucie współodpowiedzialności za wspólne dobro. Dla realizacji tych celów rekomenduje się także pozyskiwanie środków zewnętrznych – w tym funduszy unijnych, programów ministerialnych i partnerstw społecznych – na modernizację, wyposażenie i utrzymanie obiektów. Rozwój dostępnej infrastruktury społecznej przyczyni się do wzmocnienia więzi międzyludzkich, aktywizacji mieszkańców i budowania silnej, zintegrowanej wspólnoty w Gminie Grybów.
32.	Z badań ilościowych wynika, że 44% respondentów deklaruje gotowość do zaangażowania w działania społeczne lub wolontariat. W fokusach pojawiały się opinie, że „ludzie chcą pomagać, tylko trzeba im pokazać, jak i gdzie”. Dane zastane oraz wcześniejsze doświadczenia gminy (np. aktywność OSP, Kół Gospodyń, szkół i parafii) wskazują na silny kapitał społeczny, który może być podstawą rozwoju usług opartych na współpracy i zaangażowaniu obywatelskim. W badaniach jakościowych i fokusach podkreślano wartość drobnych usług środowiskowych, takich jak pomoc w zakupach, drobne naprawy czy wsparcie w codziennych sprawach. Tego typu działania („złota rączka”, usługi sąsiedzkie) uzyskały 15,4% wskazań w badaniu ankietowym. Uczestnicy wskazywali, że takie usługi budują wzajemne zaufanie i przeciwdziałają osamotnieniu, zwłaszcza osób starszych, samotnych i niepełnosprawnych.	W celu wykorzystania potencjału społecznego mieszkańców i wzmocnienia więzi sąsiedzkich rekomenduje się rozwój lokalnych form zaangażowania obywatelskiego, wolontariatu oraz drobnych usług środowiskowych. Działania te mogą stanowić ważne uzupełnienie systemu usług społecznych, oparte na współpracy, solidarności i wzajemnym wsparciu mieszkańców. W szczególności rekomenduje się: • Rozwój lokalnych inicjatyw wolontariackich, w tym wolontariatu szkolnego, młodzieżowego, senioralnego i sąsiedzkiego, angażujących mieszkańców w działania pomocowe, edukacyjne i kulturalne. • Utworzenie gminnego centrum lub koordynatora wolontariatu, który wspierałby organizacje, instytucje i grupy nieformalne w rekrutacji, szkoleniu i koordynacji wolontariuszy.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		• Rozwijanie drobnych usług środowiskowych, takich jak pomoc w zakupach, sprzątaniu, naprawach, opiece nad osobami starszymi lub niesamodzielnymi, w formule „usług sąsiedzkich” lub „złotej rączki”. • Wspieranie partnerstw lokalnych pomiędzy organizacjami społecznymi, parafiami, OSP, szkołami i kołami gospodyń wiejskich w realizacji inicjatyw opartych na wzajemnej pomocy. • Promowanie idei wolontariatu i aktywności obywatelskiej poprzez kampanie społeczne, wydarzenia integracyjne i konkursy nagradzające najbardziej zaangażowanych mieszkańców. • Zapewnienie wsparcia organizacyjnego i finansowego dla działań społecznych poprzez system mikrograntów lub programy lokalnych inicjatyw. Rozwój wolontariatu i usług sąsiedzkich przyczyni się do budowania zaufania, wzmocnienia więzi międzyludzkich oraz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Gminie.
33.	Okolo 20% respondentów wskazało potrzebę organizacji zajęć rekreacyjnych i wydarzeń lokalnych. Fokusy potwierdzają, że wspólne imprezy, warsztaty czy festyny mają duże znaczenie integracyjne. Dane zastane potwierdzają, że Gmina Grybów posiada dobrze rozwiniętą sieć placówek kultury, ale ich działalność mogłaby być bardziej równomierna i dostępna w sołectwach. W fokusach często wskazywano, że utrudniony dojazd do Grybowa i innych miejsc ogranicza dostęp mieszkańców wsi do edukacji, pracy i usług zdrowotnych. Pojawiały się sugestie dotyczące lokalnego transportu publicznego lub usług „door-to-door”.	W celu zwiększenia integracji społecznej oraz poprawy dostępności do oferty kulturalnej, edukacyjnej i usług publicznych rekomenduje się rozwój lokalnych inicjatyw rekreacyjnych oraz usprawnienie transportu na terenie gminy. Działania te powinny sprzyjać równomiernemu dostępowi mieszkańców wszystkich sołectw do wydarzeń, zajęć i usług. W szczególności rekomenduje się: • Organizację cyklicznych wydarzeń rekreacyjnych i integracyjnych, takich jak festyny, warsztaty, pikniki i spotkania tematyczne, realizowanych również w mniejszych sołectwach. • Wykorzystanie potencjału istniejącej infrastruktury kultury i sportu poprzez prowadzenie zajęć i wydarzeń w świetlicach,

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		bibliotekach, szkołach i na terenach rekreacyjnych dostępnych lokalnie. • Zapewnienie równomiernego dostępu do oferty GOK i instytucji kultury, np. poprzez filie terenowe, objazdowe inicjatywy kulturalne lub współpracę z organizacjami społecznymi w sołectwach. • Rozwój lokalnych rozwiązań transportowych, w tym usług typu „door to door” lub gminnego transportu publicznego, ułatwiających mieszkańcom dojazd do placówek edukacyjnych, zdrowotnych i kulturalnych. • Pozyskiwanie środków zewnętrznych i partnerstw lokalnych na organizację wydarzeń rekreacyjnych oraz poprawę mobilności mieszkańców. • Promowanie aktywnego uczestnictwa mieszkańców w organizacji wydarzeń i inicjatyw, co wzmacnia więzi społeczne i poczucie wspólnoty. Rozwój oferty rekreacyjnej i poprawa dostępności transportowej pozwolą na pełniejsze uczestnictwo mieszkańców w życiu społecznym i kulturalnym gminy, wspierając integrację, zdrowie i aktywność obywatelską.
34.	Zarówno z ankiet, jak i fokusów wynika, że coraz więcej mieszkańców zwraca uwagę na jakość środowiska naturalnego, czystość powietrza i zdrowy styl życia. Wskazywano na potrzebę tworzenia ścieżek spacerowych, terenów zielonych, akcji edukacyjnych dotyczących zdrowia i ekologii. Część respondentów (ok. 18%) uznała, że działania ekologiczne i profilaktyczne powinny stać się elementem polityki społecznej, bo wpływają bezpośrednio na dobrostan mieszkańców. Wniosek ten	W celu poprawy jakości życia mieszkańców oraz budowania postaw prozdrowotnych i proekologicznych rekomenduje się włączenie działań środowiskowych i profilaktycznych do lokalnej polityki społecznej. Troska o zdrowe otoczenie i świadomość ekologiczną powinna stać się integralnym elementem rozwoju usług społecznych w gminie.

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
	wpisuje się w szerszy trend łączenia działań zdrowotnych, edukacyjnych i środowiskowych.	W szczególności rekomenduje się: • Tworzenie i utrzymanie terenów zielonych, parków i ścieżek spacerowych, które sprzyjają aktywności fizycznej, integracji i rekreacji mieszkańców. • Organizowanie lokalnych kampanii edukacyjnych dotyczących zdrowego stylu życia, ochrony środowiska, segregacji odpadów, ograniczania smogu i racjonalnego korzystania z zasobów naturalnych. • Włączanie tematyki ekologicznej i zdrowotnej do działań szkół, instytucji kultury i organizacji społecznych, m.in. poprzez warsztaty, konkursy i akcje terenowe. • Rozwój infrastruktury rowerowej i pieszej oraz akcje zachęcające do korzystania z ekologicznych form mobilności. • Wspieranie inicjatyw oddolnych i partnerskich, np. wspólnych nasadzeń drzew, sprzątania terenów rekreacyjnych czy wymiany doświadczeń między mieszkańcami i szkołami. • Pozyskiwanie środków zewnętrznych na projekty łączące ekologię, zdrowie i edukację, w tym programy profilaktyczne, prozdrowotne i środowiskowe. Działania te pozwolą połączyć troskę o środowisko z poprawą zdrowia i dobrostanu mieszkańców, a także wzmocnią lokalną tożsamość i współodpowiedzialność za wspólną przestrzeń w Gminie.
35.	Wyniki badań jakościowych pokazują, że mieszkańcy Gminy Grybów są silnie związani z lokalną tradycją i miejscowością, ale jednocześnie dostrzegają potrzebę większej integracji i wspólnego działania. Często pojawiały się wypowiedzi: „Kiedyś ludzie się znali, teraz każdy żyje osobno.” Wniosek ten podkreśla znaczenie działań budujących	W celu wzmacniania więzi społecznych, budowania poczucia wspólnoty oraz wykorzystania lokalnego potencjału kulturowego rekomenduje się rozwój działań integracyjnych i obywatelskich opartych na współpracy mieszkańców, organizacji i instytucji. Działania te powinny sprzyjać

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
	lokalną wspólnotę: festynów, spotkań, inicjatyw kulturalnych i wolontariatu. Dane zastane potwierdzają, że Gmina ma bogate dziedzictwo kulturowe, które można wykorzystywać jako element spójności społecznej i edukacji obywatelskiej. Ponadto z badań ilościowych wynika, że ponad 60% respondentów pozytywnie ocenia działania gminy w zakresie wsparcia społecznego, a blisko połowa deklaruje chęć zaangażowania w działania lokalne. W fokusach podkreślano, że mieszkańcy czują się częścią wspólnoty, ale potrzebują impulsu i wsparcia, by włączyć się w działania. Dane zastane potwierdzają, że w gminie funkcjonują liczne aktywne grupy formalne i nieformalne (koła gospodyń, OSP, kluby sportowe, parafialne grupy wolontariatu), które stanowią solidną bazę do rozwijania nowoczesnych usług społecznych opartych na partnerstwie i współodpowiedzialności.	łączeniu pokoleń, aktywizacji społecznej i pielęgnowaniu tożsamości lokalnej. W szczególności rekomenduje się: • Organizację wydarzeń integracyjnych i kulturalnych, m.in. festynów, jarmarków, spotkań tematycznych i warsztatów twórczych, które łączą mieszkańców różnych sołectw i wzmacniają więzi sąsiedzkie. • Wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego (tradycji, rzemiosła, kuchni regionalnej, muzyki ludowej) jako elementu edukacji obywatelskiej i budowania tożsamości społecznej. • Wspieranie działalności organizacji społecznych i grup nieformalnych, takich jak KGW, OSP, kluby sportowe czy grupy parafialne, poprzez wsparcie organizacyjne, lokalowe i finansowe. • Tworzenie partnerstw lokalnych między instytucjami publicznymi, NGO, przedsiębiorcami i mieszkańcami w celu wspólnej realizacji projektów społecznych i kulturalnych. • Zwiększenie widoczności i komunikacji lokalnych inicjatyw, m.in. przez media gminne, portale społecznościowe i biuletyny, aby inspirować innych do zaangażowania. Rozwój działań integracyjnych i obywatelskich opartych na lokalnej tradycji i partnerstwie społecznym wzmocni kapitał społeczny gminy, sprzyjając większej współodpowiedzialności, aktywności i spójności mieszkańców.
36.	Wyniki badań ilościowych, jakościowych oraz analiza danych zastanych jednoznacznie pokazują, że powstanie Centrum Usług Społecznych (CUS) w Gminie Grybów jest naturalnym i potrzebnym	Rekomenduje się konsekwentne wdrożenie i rozwój Centrum Usług Społecznych w Gminie Grybów jako nowoczesnej instytucji koordynującej lokalny system wsparcia społecznego. CUS powinno stać się centralnym

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
	etapem rozwoju lokalnej polityki społecznej. Dotychczasowy system wsparcia był rozproszony, różne instytucje i organizacje realizowały wartościowe inicjatywy, ale brakowało miejsca, które spajałoby ich działania i ułatwiałoby mieszkańcom dostęp do pomocy. Jak zauważyli uczestnicy badań fokusowych: „Każdy robi coś dobrego, ale osobno. Dobrze, że teraz powstanie jedno miejsce, które połączy te wszystkie inicjatywy i będzie bliżej ludzi.” W badaniach ilościowych ponad 40% mieszkańców wskazało, że dotychczas mieli trudności w odnalezieniu się w systemie wsparcia i nie wiedzieli, gdzie szukać pomocy. CUS odpowie na tę potrzebę, tworząc jedno centrum koordynujące, informujące i wspierające mieszkańców w różnych obszarach życia: od pomocy społecznej, zdrowia i edukacji, po kulturę, sport, integrację międzypokoleniową i aktywizację zawodową. Powstanie Centrum Usług Społecznych umożliwi kompleksowe i bardziej dostępne świadczenie usług dla wszystkich grup mieszkańców: dzieci, rodzin, osób starszych, z niepełnosprawnościami oraz tych, którzy potrzebują doraźnego wsparcia. CUS będzie również miejscem współpracy instytucji, organizacji pozarządowych i liderów lokalnych, sprzyjając budowaniu partnerstwa i wspólnoty. Wniosek ten podkreśla, że powołanie CUS stanowi przejście od pomocy doraźnej do systemowego, zintegrowanego wsparcia mieszkańców, opartego na lokalnych zasobach, partnerstwie i bliskości instytucji wobec społeczności. Jego działalność otwiera nowy etap w rozwoju usług społecznych w gminie – oparty na spójności, współpracy i długofalowym myśleniu o jakości życia mieszkańców.	punktem kontaktu mieszkańców z usługami społecznymi – miejscem, w którym pomoc jest łatwo dostępna, kompleksowa i dopasowana do indywidualnych potrzeb. Jego zadaniem będzie integracja działań różnych instytucji i organizacji, które dotychczas działały niezależnie, oraz budowanie trwałych mechanizmów współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i obywatelskim. Funkcjonowanie CUS powinno opierać się na nowym modelu pracy środowiskowej i usługowej, wykorzystującym profesjonalne stanowiska o kluczowym znaczeniu dla efektywności wsparcia. W szczególności należy powołać do działania: • organizatora usług społecznych, odpowiedzialnego za rozpoznawanie potrzeb mieszkańców i planowanie lokalnej oferty wsparcia, • organizatorów społeczności lokalnej, których rolą będzie animowanie inicjatyw oddolnych, integrowanie mieszkańców i wzmacnianie kapitału społecznego, • koordynatorów indywidualnych planów usług społecznych, zapewniającego kompleksową pomoc osobom i rodzinom wymagającym wsparcia wieloaspektowego. Ważnym elementem działania CUS będzie prowadzenie zintegrowanego systemu informacji o usługach, dzięki któremu mieszkańcy będą mogli w prosty sposób uzyskać wiedzę o dostępnych formach pomocy, a instytucje – skuteczniej współpracować w realizacji wspólnych działań. Centrum powinno także rozwijać współpracę z organizacjami pozarządowymi, szkołami, parafiami i grupami społecznymi, które

LP.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
		stanowią naturalnych partnerów w budowaniu spójnej i otwartej polityki społecznej. W perspektywie długofalowej CUS ma szansę stać się miejscem łączenia funkcji pomocowej, edukacyjnej, profilaktycznej i integracyjnej – nie tylko reagującym na problemy społeczne, lecz także wzmacniającym potencjał mieszkańców i lokalnych wspólnot. Rozwój tej instytucji będzie stanowił kluczowy krok w kierunku tworzenia nowoczesnego, zintegrowanego systemu usług społecznych w Gminie Grybów, opartego na partnerstwie, bliskości i skuteczności działania.

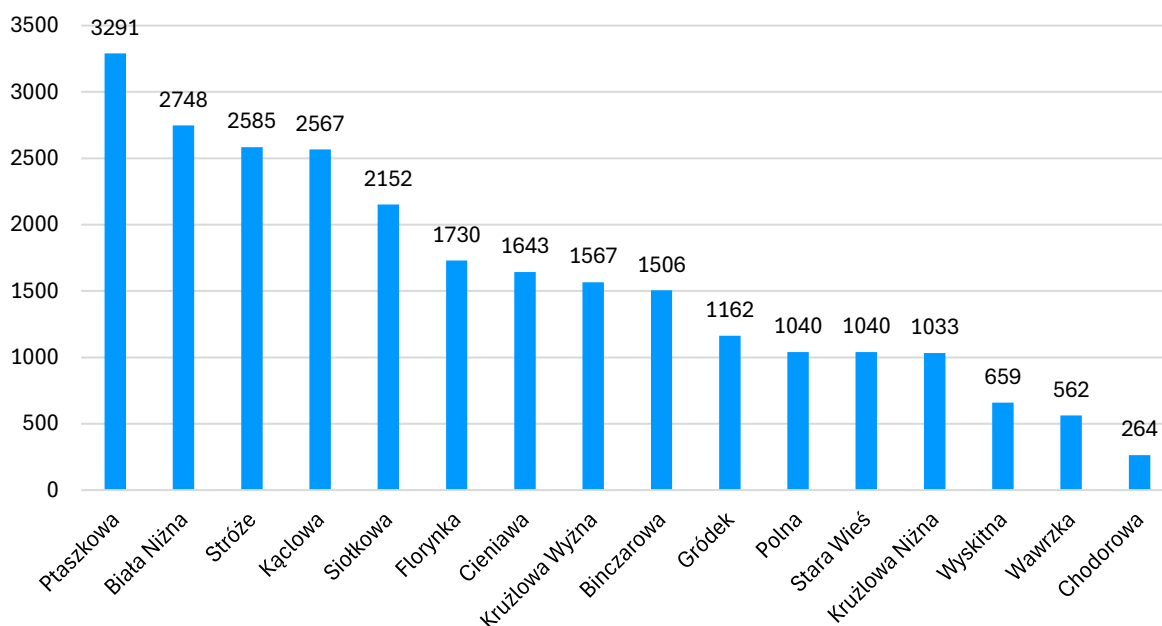
3. CHARAKTERYSTYKA GMINY GRYBÓW - ANALIZA DANYCH ZASTANYCH

Charakterystyka demograficzna Gminy Grybów

Gmina Grybów to gmina wiejska położona w południowo-wschodniej części województwa małopolskiego, w powiecie nowosądeckim ziemskim. W skład gminy wchodzi szesnaście sołectw: Biała Niżna, Binczarowa, Chodorowa, Cieniawa, Florynka, Gródek, Kąclowa, Krużłowa Niżna, Krużłowa Wyżna, Polna, Ptaszkowa, Siołkowa, Stara Wieś, Stróże, Wawrzka, Wyskitna.

Według danych z rejestru gminnego (ewidencja ludności) na terenie Gminy Grybów w 2024 roku było zameldowanych na stałe (stan na 13.12.2024 r.) 25 549 osób. Kobiety stanowiły nieznacznie mniejszą część lokalnej społeczności (49,8 %), natomiast mężczyźni większą (50,2%). Najwięcej osób mieszkało sołectwa Ptaszkowa (3 291 mieszkańców), Biała Niżna (2 748 mieszkańców), Stróże (2 585 mieszkańców) i Kąclowa (2 567 mieszkańców). Z kolei sołectwami o najmniejszej liczbie mieszkańców były: Wyskitna (659 mieszkańców), Wawrzka (562 mieszkańców) oraz Chodorowa (264 mieszkańców). Szczegółowe dane zaprezentowano na poniższym wykresie.

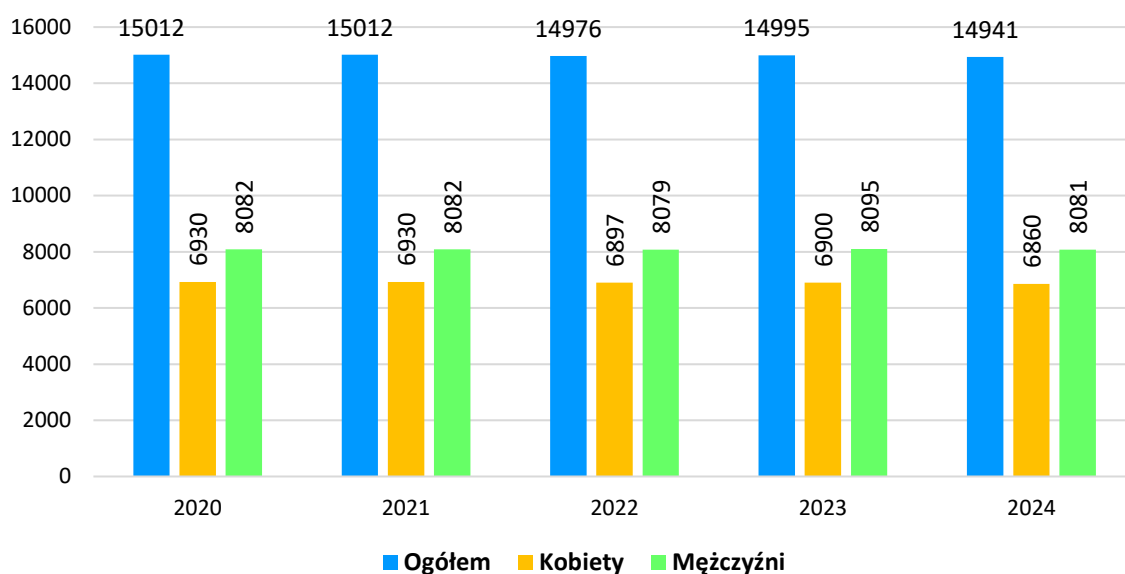
Wykres 1: Liczba mieszkańców w sołectwach Gminy Grybów w 2024

Źródło: dane UG Grybów (stan na dzień 31.12.2024).

Wśród mieszkańców Gminy Grybów najliczniejszą grupę w 2024 roku stanowiły osoby w wieku produkcyjnym¹, tj. 14 941 osoby. Liczniej reprezentowani byli mężczyźni – 8 081 osób (54 %) niż kobiety – 6 860 osób (46%). W latach 2020-2024 obserwuje się nieznaczny spadek liczby osób należących do tej grupy².

Wykres 2: Liczba mieszkańców Gminy Grybów w wieku produkcyjnym z podziałem na płeć w latach 2022 – 2024

Źródło: dane GUS.

Drugą, co do wielkości grupę mieszkańców Gminy Grybów w 2024 roku stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym³, tj. 6 189 osób. Liczniejszą grupą byli chłopcy – 3 171 osób (51,2%) niż dziewczęta – 3 018 osób (48,8%). Na podstawie danych można zauważyć, że (podobnie jak w grupie osób w wieku produkcyjnym) liczba najmłodszych mieszkańców gminy zaczęła się zauważalnie zmniejszać od 2023 roku⁴.

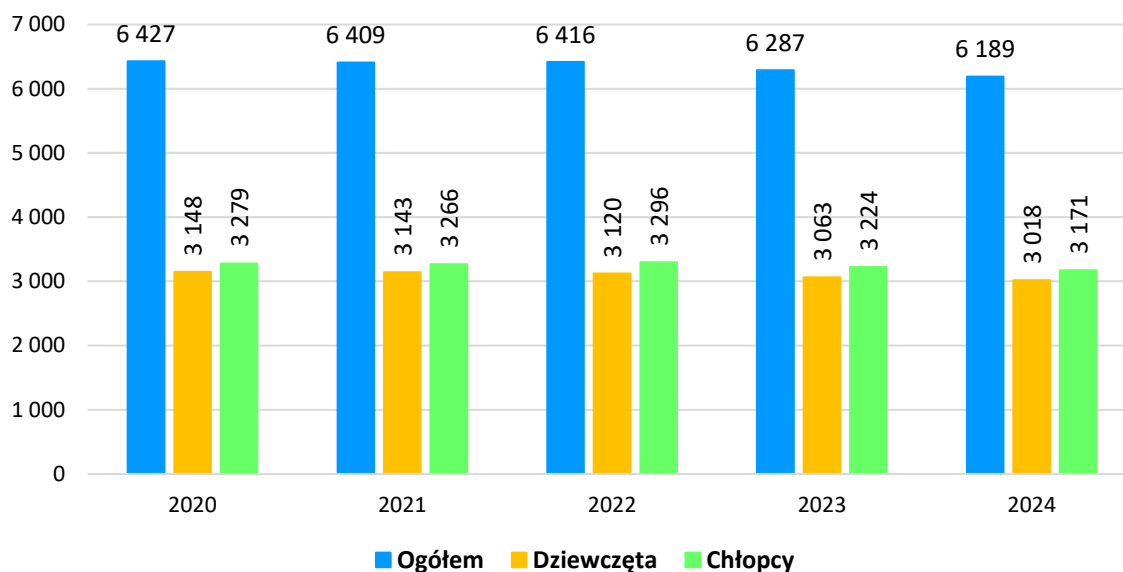
¹ Wiek, w którym osoby zazwyczaj kończą pracę zawodową, tj. dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej (według definicji GUS).

² Bank Danych Lokalnych, Dane dla jednostki terytorialnej – Gmina Grybów za lata 2020-2024, GUS

³ Wiek przedprodukcyjny to okres od urodzenia do ukończenia 17 roku życia. Jest to grupa wieku, w której osoby nie są jeszcze zdolne do pracy (według definicji GUS)

⁴ Bank Danych Lokalnych, Dane dla jednostki terytorialnej – Gmina Grybów za lata 2020-2024, GUS.

Wykres 3: Liczba mieszkańców Gminy Grybów w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) w latach 2020-2024

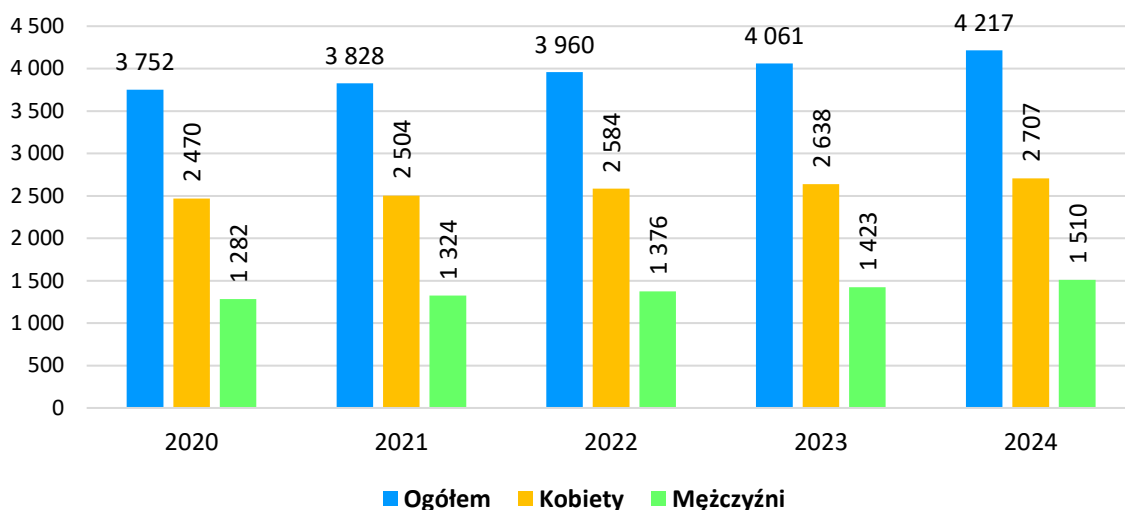
Źródło: dane GUS.

Najmniej liczną grupą mieszkańców Gminy Grybów w 2024 roku były osoby w wieku poprodukcyjnym⁵ tj. 4 217 osób. Kobiety stanowiły zdecydowanie licniejszą grupę (64,2%) niż mężczyźni (35,8%). Udział populacji osób w wieku poprodukcyjnym na przestrzeni kolejnych lat w Gminie Grybów (2020-2024)⁶ zdecydowanie się zwiększa (w analizowanym okresie o 12,4%), co związane jest z postępującym procesem starzenia się populacji zarówno w skali kraju jak i na świecie.

⁵ Wiek zdolności do pracy, tj. dla mężczyzn grupa wieku 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat (według definicji GUS)

⁶ Bank Danych Lokalnych, Dane dla jednostki terytorialnej – Gmina Grybów za lata 2020-2024, GUS

Wykres 4: Liczba mieszkańców Gminy Grybów w wieku poprodukcyjnym z podziałem na płeć

Źródło: dane GUS.

Jednym ze wskaźników określających tempo demograficznego starzenia się ludności jest tzw. wskaźnik podwójnego starzenia, który pokazuje jaki jest udział w grupie osób starszych (w wieku 60 lat i więcej) z danej zbiorowości osób powyżej 80-tego roku życia. Dla Gminy Grybów wskaźnik podwójnego starzenia się w 2023 r. wyniósł 17,8% i jest nieco wyższy niż średnia wartość wskaźnika dla województwa małopolskiego, która w 2023 roku wyniosła 17,5%⁷. Oznacza to, iż struktura społeczna Gminy Grybów była w 2023 r. nieco starsza niż średnio w Małopolsce. W Gminie Grybów w 2024 roku zamieszkiwało 852 osoby w wieku powyżej 80 lat, w tym 583 kobiet i 269 mężczyzn, w tym było 472 osób w wieku powyżej 85 lat (w tym 333 kobiety i 139 mężczyzn).

Tabela 1: Liczba mieszkańców Gminy Grybów w wieku 80 lat i więcej w latach 2020-2024

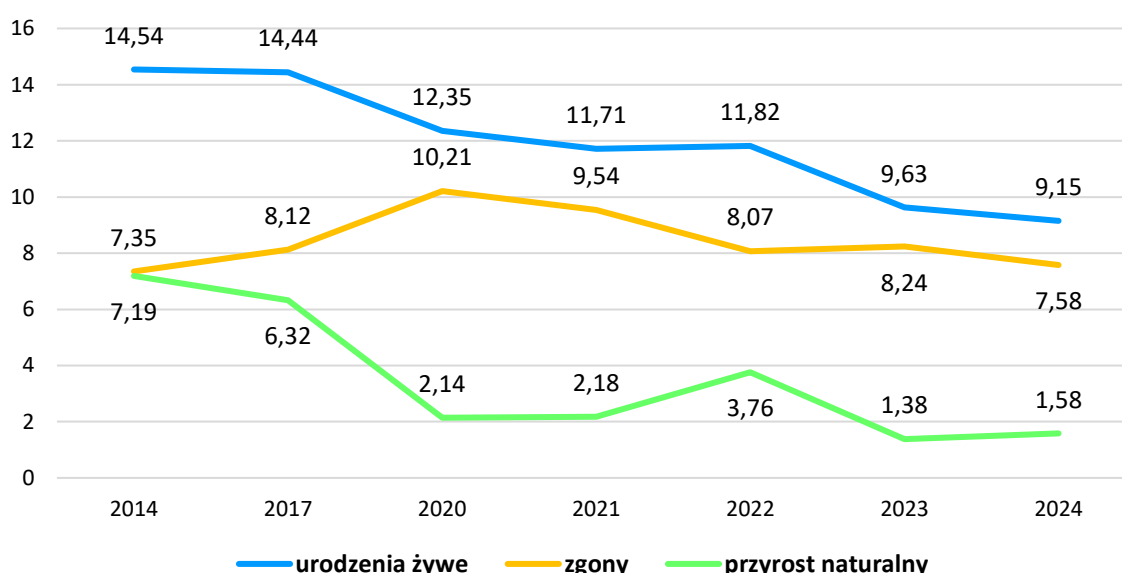
Liczba osób w wieku 80 i więcej					
ROK	2020	2021	2022	2023	2024
Mężczyźni	299	279	249	261	269
Kobiety	621	604	591	595	583
RAZEM	920	883	840	856	852
Liczba osób w wieku 85 i więcej					
Mężczyźni	127	134	128	138	139
Kobiety	316	320	328	344	333
RAZEM	443	454	456	482	472

Źródło: dane GUS.

⁷ Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego za rok 2023, ROPS w Krakowie.

Gminę Grybów w 2024 roku cechował dodatni przyrost naturalny na poziomie 1,58 na 1 000 mieszkańców gminy. Zwraca uwagę, że w latach 2014 – 2024 wskaźnik przyjmuje coraz mniej korzystne wartości. Koreluje to z kolejnymi wskaźnikami. Wskaźnik urodzeń żywych (na 1 000 mieszkańców) w 2024 r. był na poziomie 9,15 i także można zauważyć jego malejącą tendencję w analizowanym okresie, natomiast wartość wskaźnika zgonów wzrastała do 2020 r.(gdy osiągnęła wartość 10,21), a w kolejnych czterech latach spadła do poziomu 7,58 w 2024 r. (ale to i tak więcej niż w 2014 r.).

Wykres 5: Wskaźniki: urodzeń żywych, zgonów i przyrostu naturalnego (na 1000 mieszkańców) dla Gminy Grybów w latach 2014 – 2024

Źródło: opracowanie własne, dane GUS.

Gminę Grybów zamieszkują również cudzoziemcy. Według danych pozyskanych z Gminnego rejestru ewidencji ludności w 2024 roku było to 16 osób zameldowanych na pobyt czasowy.

Wśród osób mieszkających w Gminie Grybów są również osoby z niepełnosprawnościami. Z danych z Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w 2024 roku liczba wydanych orzeczeń wyniosła 493. Dotyczyło to w przeważającej liczbie osób dorosłych, w stosunku do których wydano 432 orzeczenia. W przypadku dzieci liczba orzeczeń wyniosła 61.

W populacji mieszkańców Gminy Grybów można również zidentyfikować osoby w kryzysie bezdomności⁸. Na przestrzeni lat 2020-2024 było tych osób 4. Zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych osób w kryzysie bezdomności następuje poprzez zabezpieczanie przez Gminę Grybów odpowiedniej ilości miejsc w schroniskach. W latach 2020-2024 zabezpieczono w schroniskach 2 miejsca rocznie, a skorzystały z nich w tym okresie 4 osoby.

Tabela 2: Liczba miejsc zabezpieczonych na potrzeby osób bezdomnych w Gminie Grybów

Rok	Liczba miejsc zabezpieczonych w schroniskach	Liczba osób korzystających z miejsc w schronisku
2020	2	-
2021	2	1
2022	2	-
2023	2	-
2024	2	3

Źródło: dane GOPS Grybów (OZPS).

Gmina posiada mieszkania socjalne, z których korzystają mieszkańcy. Dane dotyczące ilości tego typu lokali oraz ilości osób oczekujących na mieszkanie socjalne zaprezentowano poniżej.

Tabela 3: Liczba mieszkań socjalnych i miejsc zabezpieczonych na potrzeby mieszkańców

Rok	Liczba mieszkań socjalnych	Liczba oczekujących na mieszkanie socjalne
2021	9	2
2022	9	2
2023	9	2
2024	9	0

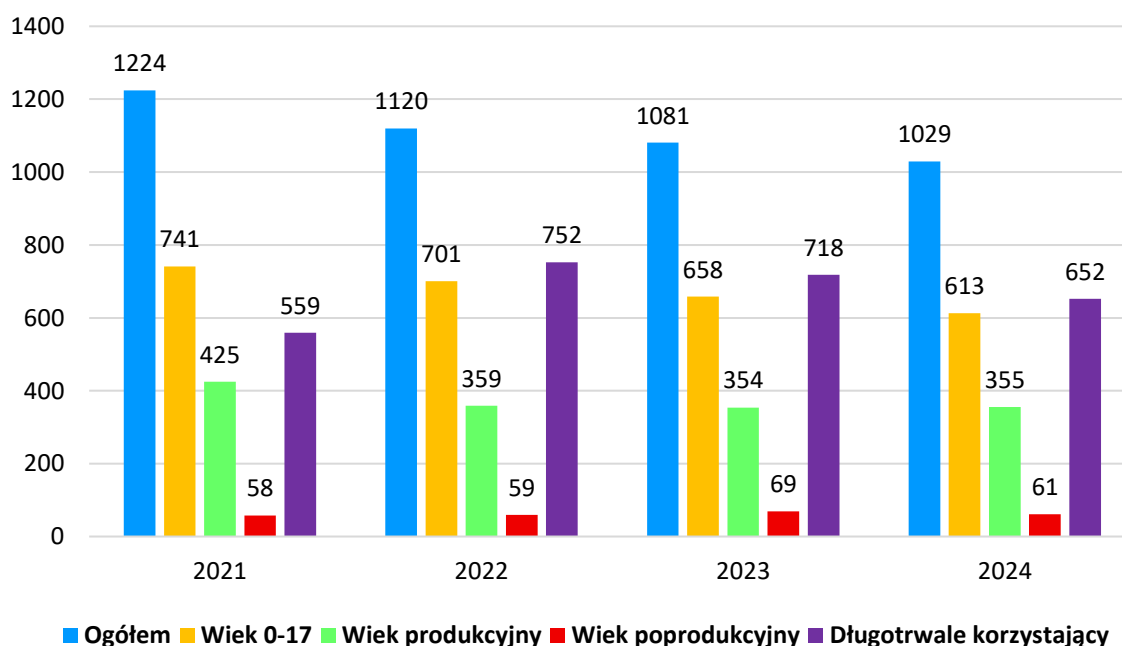
Źródło: dane GOPS Grybów (OZPS).

⁸ Bezdomność to „zjawisko społeczne polegające na braku domu lub miejsca stałego pobytu gwarantującego jednostce lub rodzinie poczucie bezpieczeństwa, zapewniającego schronienie przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi oraz zaspokojeniem podstawowych potrzeb na poziomie uznawanym w danym społeczeństwie za wystarczający (...) Bezdomność jest jedną z dziedzin będących przedmiotem polityki społecznej państwa, Nowa Encyklopedia PWN, Warszawa 1995, T. 1, s. 433

Osoby korzystające ze świadczeń finansowych i niefinansowych w pomocy społecznej

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej Państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości⁹. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym, poprzez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Główną jednostką wykonującą zadania z zakresu pomocy społecznej i oferującą określony rodzaj usług na terenie Gminy Grybów jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, który realizuje zadania własne gminy, zadania zlecone gminie przez administrację rządową z zakresu pomocy społecznej, zadania wynikające z rozeznaczonych potrzeb gminy bądź z rządowych programów pomocowych na podstawie i w granicach obowiązujących aktów prawnych. Na przestrzeni lat 2021-2024 mieszkańcy gminy korzystali ze świadczeń oferowanych z pomocy społecznej.

Wykres 6: Osoby korzystające z pomocy społecznej (którym przyznano świadczenie) w Gminie Grybów w latach 2021-2024 z podziałem na grupy

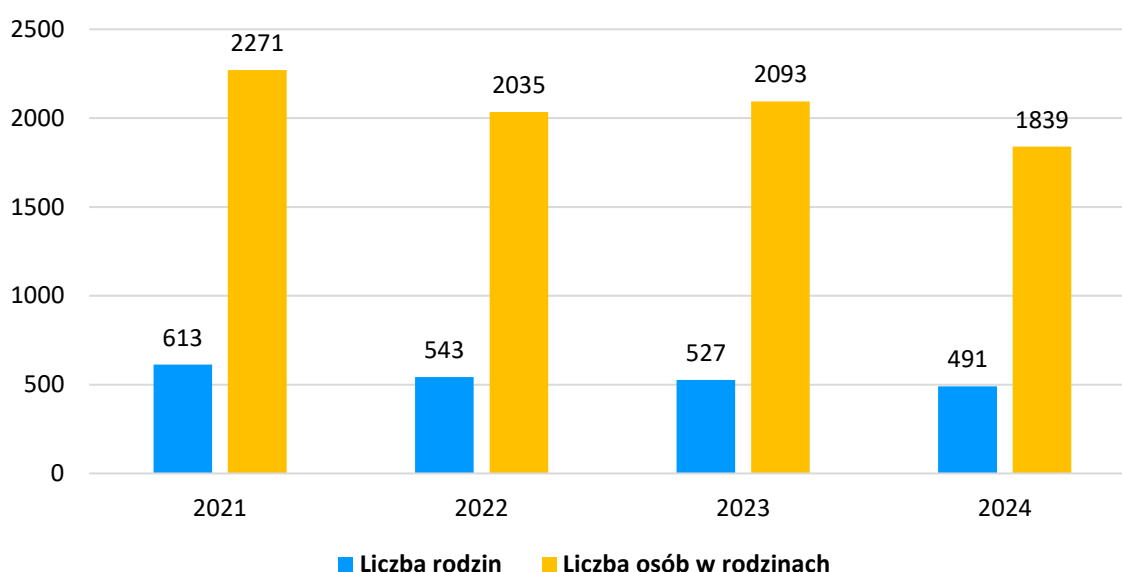
Źródło: dane GOPS Grybów (OZPS).

⁹ Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r.

W latach 2021-2024 zmniejszała się liczba osób korzystających z pomocy społecznej w Gminie Grybów. W 2021 roku było to 1 224 osoby, by w 2024 roku zmaleć do liczby 1 029 osób. Trend ten dotyczył w szczególności osób z grupy wiekowej 0-17 lat, w mniejszym stopniu osób w wieku poprodukcyjnym korzystających ze wsparcia z pomocy społecznej. W grupie osób długotrwale korzystających ze wsparcia, po gwałtownym wzroście w roku 2022, również następuje powolny spadek korzystających z pomocy.

Szczegółowe dane dotyczące liczby rodzin objętych wsparciem z pomocy społecznej z kolei potwierdzają, iż na przestrzeni lat 2021-2024 widoczny był w Gminie Grybów rok do roku spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej. W 2024 roku odnotowano liczbę 1 839 osób w 491 rodzinach, które były beneficjentami pomocy.

Wykres 7: Liczba rodzin i osób w rodzinach, objętych wsparciem z pomocy społecznej na terenie Gminy Grybów w okresie 2021-2024

Źródło: dane GOPS Grybów (OZPS).

Wśród rodzin o określonych typach, które w 2024 roku najliczniej korzystały ze świadczeń pomocy społecznej należy wymienić zarówno rodziny z trójką dzieci (105 przypadków), jak i rodziny z dwójką dzieci (98 przypadków). Nieco mniejsza była liczba rodzin niepełnych tj. 46 przypadków. Z kolei rodzin emerytów i rencistów było 97 (wśród nich 46 osób samotnych).

Tabela 4: Typy rodzin objęte pomocą społeczną na terenie Gminy Grybów w 2024 roku

Typ rodziny	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Rodziny ogółem, w tym:	329	1590
Rodziny z 1 dzieckiem	51	160
Rodziny z 2 dzieci	98	410
Rodziny z 3 dzieci	105	533
Rodziny z 4 dzieci	55	335
Rodziny z 5 dzieci	15	107
Rodziny z 6 dzieci	4	33
Rodziny z 7 dzieci i więcej	1	12
Rodziny niepełne ogółem, w tym:	46	155
Rodziny z 1 dzieckiem	16	37
Rodziny z 2 dzieci	17	59
Rodziny z 3 dzieci	11	47
Rodziny z 4 dzieci i więcej	2	12
Rodziny emerytów i rencistów ogółem, w tym:	97	210
Rodziny – jedna osoba	46	46
Rodzina – dwie osoby	20	40
Rodzina – trzy osoby	13	39
Rodzina – cztery osoby i więcej	18	85

Źródło: dane GOPS Grybów.

Analizując kwestie związane z rodzajem przyznawanych świadczeń z pomocy społecznej warto podkreślić, że w Gminie Grybów w latach 2020-2024 częściej przyznawanymi świadczeniami były świadczenia niepieniężne (w porównaniu do pieniężnych).

Tabela 5: Liczba osób korzystających ze świadczeń niepieniężnych i pieniężnych z pomocy społecznej w latach 2020-2024

Rodzaj świadczenia z pomocy społecznej	2020	2021	2022	2023	2024
Świadczenia niepieniężne	892	803	765	719	675
Świadczenia pieniężne	579	431	369	364	365
Ogółem	1 471	1 237	1 134	1 083	1 040

Źródło: dane GOPS Grybów.

Jeżeli chodzi o świadczenia pieniężne, to w 2024 r. w Gminie Grybów skorzystało z nich 1 029 osób w 358 rodzinach. Jest to mniej więcej taki sam poziom ilości rodzin jak rok wcześniej, ale ze zdecydowanie niższą ilością osób w rodzinach. Szczegółowe dane prezentuje poniższa tabela.

Tabela 6: Korzystający ze świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej w Gminie Grybów w latach 2020-2024

Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej	2022	2023	2024
Liczba osób korzystających ze świadczeń ogółem	369	364	365
Liczba rodzin	362	355	358
Liczba osób w rodzinach	1 306	1 308	1 029
Nakłady finansowe (PLN)	1 506 068,94	1 378 455,02	1 423 533,68

Źródło: dane GOPS Grybów.

Nakłady finansowe jakie ponosi Gmina Grybów na realizację świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (w ostatnich 3 latach) zmieniają się w nieznacznym stopniu. W roku 2024 wyniosły one 1 423 533,68 zł. Kwota ta była wyższa niż w poprzednim roku o 45 078,66 zł, niemniej jednak ze świadczeń pieniężnych korzystała mniejsza liczba osób. Natomiast w 2022 roku wynosiły one 1 506 068,94 zł.

W 2024 roku w Gminie Grybów wśród świadczeń pieniężnych były zasiłki stałe, które zostały przyznane łącznie 45 osobom, w tym:

- 43 osobom samotnie gospodarującym,
- 2 osobom pozostającym w rodzinach.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grybowie przyznał również:

- 69 zasiłków okresowych, obejmujących 67 rodzin (głównie z powodu bezrobocia, długotrwałej choroby i niepełnosprawności),
- zasiłki celowe dla 299 rodzin, w tym specjalne zasiłki celowe dla 25 rodzin.

Dodatkowo, 5 rodzin otrzymało zasiłki celowe z tytułu zdarzeń losowych.

W ramach rządowego programu wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2024–2028, w 2024 roku wsparciem objęto 282 osoby, na kwotę 579 000 zł.

W 2024 roku Gmina Grybów skutecznie realizowała zadania z zakresu pomocy społecznej, kierując wsparcie finansowe i rzeczowe do osób i rodzin w najtrudniejszej sytuacji życiowej. Znaczące środki przeznaczono także na dożywianie dzieci, młodzieży i osób dorosłych w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu”. Podejmowane działania odpowiadały na realne potrzeby mieszkańców i stanowiły istotne wsparcie w zakresie codziennego funkcjonowania oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Jeżeli chodzi o świadczenia niepieniężne, to w 2024 r. w Gminie Grybów z tego rodzaju wsparcia skorzystało 1 516 osób w 342 rodzinach. Analizując dane w okresie 2022 – 2024 można zwrócić uwagę, iż liczba rodzin korzystających ze świadczeń niepieniężnych malała (o ok. 8%), podobnie jak liczba osób w rodzinach (o ok. 11%). Dane zaprezentowano poniżej.

Tabela 7: Liczba mieszkańców Gminy Grybów korzystających ze świadczeń niepieniężnych z pomocy społecznej w latach 2022-2024

Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej	2022	2023	2024
Liczba osób korzystających ze świadczeń ogółem	765	719	675
Liczba rodzin	371	357	342
Liczba osób w rodzinach	1 698	1 622	1 516

Źródło: dane GOPS Grybów.

Najczęściej przyznawaną formą świadczeń niepieniężnych w Gminie Grybów w 2024 roku były: poradnictwo w zakresie terapii uzależnień, teleopieka, usługi asystenta rodziny, poradnictwo prawne i psychologiczne oraz usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania.

Tabela 8: Rodzaj usług świadczonych rodzinom z terenu Gminy Grybów w 2023 roku

Rodzaj usługi	Liczba osób w 2024 r.
Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania	43
Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania	3
Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością	7
Usługi asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej	6
Poradnictwo psychologiczne	25
Poradnictwo prawne	37
Poradnictwo rodzinne	11
Usługi asystenta rodziny	73 (17 rodzin)
Usługi wytchnieniowe	8
Terapia uzależnień	120
Usługa wsparcia na odległość (teleopieka)	48

Źródło: dane GOPS Grybów.

Nakłady finansowe poniesione przez Gminę Grybów na realizację świadczeń niepieniężnych z roku na rok wzrastały, co przedstawiono w poniższej tabeli. W 2024 roku największe koszty dotyczyły zapewnienia mieszkańcom Gminy Grybów pobytu w domach pomocy społecznej i realizacji usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania beneficjentów.

Tabela 9: Nakłady finansowe Gminy Grybów na realizację świadczeń niepieniężnych w latach 2020-2024 (w zł)

Rok	2020	2021	2022	2023	2024
Zapewnienie pobytu mieszkańców w DPS	720 747	842 086	975 173	1 137 743	1 235 221
Realizacja usług opiekuńczych	192 290	129 670	187 992	153 800	154 360
Asystentura rodzinna	116 053	93 547	135 921	136 508	56 630

Psycholog	-	-	1 800,00	12 060,00	8 640,00
Poradnictwo prawne	-	-	-	6 662,16	18 360,00
Terapeuta uzależnień	-	-	-	1 350,00	24 840,00
Szkoła dla rodziców	-	-	-	-	2 880,00
Projekt socjalny „Paczka bożonarodzeniowa dla seniorów 85+	-	37 200,00	42 126,80	54 994,15	49 314,69
Opieka na odległość w ramach Korpusu Wsparcia Seniora Moduł II	-	-	-	3 127,14	2 500,00

Źródło: dane GOPS Grybów.

Główne powody przyznawania świadczeń z pomocy społecznej

Głównym powodem przyznawania pomocy finansowej przez GOPS w Grybów w 2024 r. była potrzeba ochrony macierzyństwa w tym: potrzeba ochrony wielodzietności (202 rodziny). Na drugim miejscu pod względem liczby rodzin, którym udzielono pomocy społecznej znajdowała się długotrwała lub ciężka choroba (123 rodziny). Z kolei trzecim powodem najczęściej wskazywanym do udzielenia wsparcia była niepełnosprawność (119 rodzin). Na kolejnym miejscu było bezrobocie (81 rodzin). Mieszkańcy Gminy Grybów borykali się również z problemami: ubóstwa (67 rodzin), bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (43 rodziny), alkoholizmu (19 rodziny).

Na podstawie danych z wcześniejszych lat obserwuje się, iż potrzeba ochrony macierzyństwa (w szczególności potrzeba ochrony wielodzietności) była najczęstszym powodem przyznawania pomocy społecznej w Gminie Grybów od 2022 roku.

Tabela 10: Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej na terenie Gminy Grybów w latach 2020-2024 według powodów udzielania pomocy

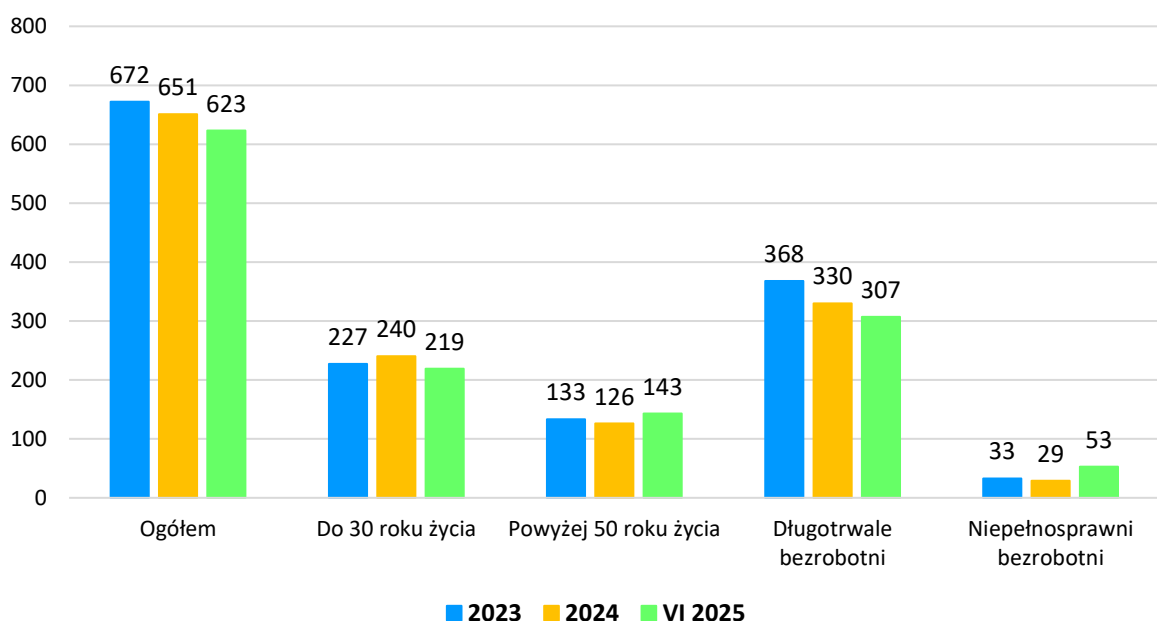
LICZBA RODZIN KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU	2022	2023	2024
Potrzeba ochrony macierzyństwa	229	225	202
Potrzeba ochrony macierzyństwa w tym: potrzeba ochrony wielodzietności	210	210	193
Długotrwała lub ciężka choroba	151	133	123
Niepełnosprawność	143	134	119
Bezrobocie	94	97	81
Ubóstwo	163	105	67
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	55	53	43
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem – w tym rodziny niepełne	37	33	30
Alkoholizm	25	22	19

LICZBA RODZIN KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU	2022	2023	2024
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem – w tym rodziny wielodzietne	18	20	12
Zdarzenie losowe	5	5	5
Bezdomność	2	3	4
Narkomania	1	1	1
Przemoc domowa	3	1	1
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2	1	1

Źródło: dane GOPS Grybów (OZPS).

Sytuacja osób z problemem bezrobocia na terenie Gminy Grybów na przestrzeni lat 2023-czerwiec 2025 ulegała zmianom. W roku 2023 odnotowano największą liczbę osób bezrobotnych pochodzących z terenu Gminy Grybów. Były to głównie osoby długotrwale bezrobotne oraz osoby poniżej 30 roku życia. W tym okresie spadek szczególnie dotyczył ogólnej ilości osób bezrobotnych oraz liczby osób długotrwale bezrobotnych, natomiast wzrost liczby niepełnosprawnych bezrobotnych. Szczegółowe dane zaprezentowano poniżej.

Wykres 8: Liczba osób bezrobotnych z terenu Gminy Grybów w latach 2023-2025

Źródło: dane z rejestru PUP.

Jednym ze zjawisk współwystępujących z innymi problemami funkcjonowania rodziny jest przemoc. W celu rozwiązania problemu przemocy domowej konieczne jest podejmowanie interwencji socjalnej i psychologicznej niezależnie od możliwości działań prawnych.

Działaniami mającymi na celu przeciwdziałanie przemocy domowej w Gminie Grybów zajmuje się Zespół Interdyscyplinarny. Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty”. Na przestrzeni lat 2022-2024 liczba prowadzonych procedur systematycznie wzrastała i w 2024 roku uruchomiono ich 28. Identyfikuje się również znaczący wzrost liczby rodzin objętych pomocą w sytuacji przemocy domowej. W 2024 roku było takich rodzin 28. Szczegółowe dane zaprezentowano poniżej.

Tabela 11: Liczba osób i rodzin objętych pomocą w sytuacji przemocy domowej na terenie Gminy Grybów w latach 2022-2024

Liczba rodzin i osób objętych pomocą w sytuacji przemocy domowej	2022	2023	2024
Liczba osób w rodzinach	72	82	106
Liczba rodzin	23	20	28
Liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty”	25	20	28

Źródło: dane GOPS Grybów.

W obszarze pracy z rodziną z problemem przemocy stosuje się również oddziaływania wobec osób podejrzanych o stosowanie przemocy. W latach 2022-2023 roku Gmina Grybów nie skierowała żadnej osoby do programu korekcyjnego. W roku 2024 osób skierowanych było 2, ale żadna z nich nie ukończyła udziału w tym programie.

Infrastruktura obiektów zapewniających pomoc i wsparcie mieszkańcom Gminy Grybów

Gmina Grybów posiada potencjał w zakresie świadczenia określonego rodzaju usług na rzecz wybranych grup osób. Szczegółowe dane dotyczące liczby placówek, miejsc w placówkach oraz liczby korzystających z nich osób znajdują się w poniższej tabeli.

Tabela 12: Infrastruktura obiektów (liczba placówek i miejsc w placówce oraz zapotrzebowanie) na terenie Gminy Grybów w 2024 roku

Rok	2024			
	Placówki	Miejsca	Osoby korzystające ze wsparcia	oczekujący na wsparcie
Dzienny dom pomocy	0	0		
Dom pomocy społecznej	1	33	31	0
Środowiskowy dom samopomocy	0	0		
Klub dla seniorów	2	40	40	7
Schronisko/ogrzewalnia dla osób w kryzysie bezdomności	0	0		
Placówka wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	0	0		
Kluby Integracji Społecznej (KIS)	0	0		
Centrum Integracji Społecznej (CIS)	0	0		
Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	0	0		
Warsztaty terapii zajęciowej	2	87	86	5
Zakład Aktywności Zawodowej	1	56	56	30

Źródło: dane GOPS Grybów.

Na terenie Gminy Grybów funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej w Białej Niżnej. W 2024 roku zamieszkało w nim 14 nowych osób, w tym 7 mieszkańców gminy Grybów. W 2024 roku

liczba mieszkańców Domu wynosiła 31 osób, na 33 miejsca statutowe. W roku 2024 swoją działalność kontynuował Klub Senior + w Cieniawie utworzony w 2023 roku w ramach programu rządowego Senior+. W zajęciach organizowanych przez Klub Seniora uczestniczy 20 Seniorów. W roku 2024 r. otrzymano dofinansowanie z Programu Senior+ na utworzenie kolejnego zinstytucjonalizowanego Klubu Seniora w Białej Niżnej, również dla 20 seniorów. Poza tym na terenie Gminy działają jeszcze 3 nieformalne Kluby Seniora – w Binczarowej, Kąclowej i Ptaszkowej.

Warsztat Terapii Zajęciowej w Siołkowej jest placówką pobytu dziennego przeznaczoną dla osób, w stosunku do których orzeczono niepełnosprawność w stopniu znacznym i umiarkowanym, i które kwalifikują się do uczestnictwa w terapii zajęciowej. WTZ realizuje terapię zajęciową w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej.

Na terenie Gminy funkcjonuje Zakład Aktywności Zawodowej w Stróżach, w którym funkcjonują pracownie: hodowlana, marketingowa, ogrodnicza, pralnicza, pszczelarsko-rękodzielnicza, stolarsko-rękodzielnicza

Zasoby instytucjonalne i obywatelskie w Gminie Grybów

Na terenie Gminy Grybów funkcjonują instytucje oraz podmioty, które tworzą zaplecze do skutecznej realizacji usług społecznych.

Współpraca z NGO

Na terenie Gminy działają Organizacje pozarządowe:

- Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Caritas Archidiecezji Krakowskiej w Stróżach
- Stowarzyszenie Regionalne „Kowalnia” w Stróżach
- Stowarzyszenie Turystyczna Wieś Retro w Ptaszkowej
- Stowarzyszenie Kobiet Binczarowskich w Binczarowej
- Stowarzyszenie Ziemia Grybowska w Stróżach
- Stowarzyszenie Dla Ciebie w Siołkowej
- Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Grybów
- Stowarzyszenie Klub Sportowy „Orzeł” Ptaszkowa
- Fundacja Only Futbol w Stróżach
- Fundacja Pra Weda w Grybowie
- Fundacja Wspierania Młodych Talentów Tadex-Po w Binczarowej
- Grybowski Klub Abstynenta „Stara Plebania” w Grybowie
- Fundacja „IMAGO”, Wyskitna
- Fundacja Aniołek, Florynka
- Fundacja PORTAFORTUNA, Stróże
- Fundacja RAPDACH, Ptaszkowa
- Fundacja Widowisk Masowych, Ptaszkowa
- Grybowskie Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Lokalnej,
- Stowarzyszenie LGD „KORONA SĄDECKA”
- Ludowy Klub Sportowy „CIENIAWA”, Cieniawa
- Małopolskie Stowarzyszenie Hodowców Strusi Afrykańskich, Biała Niżna
- Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Pracowników Spółdzielni Inwalidów „KARPATY” w Białej Niżnej
- Stowarzyszenie „SAGA GRYBÓW”, Biała Niżna

- Stowarzyszenie CIENIAWIANIE, Cieniawa
- Stowarzyszenie ekologiczne „TERRA VIRDIS”, Stróże
- Stowarzyszenie Flornikowa – Wczoraj, Dziś, Jutro, Florynka
- Stowarzyszenie na rzecz budowy i modernizacji drogi „KOWALNIA”, Stróże
- Fundacja Wspierania Centrum Rehabilitacji Ruchowej w Stróżach, Stróże
- Stowarzyszenie Szwadron K.O.P. Chodorowa – „Wilki Pogranicza”, Chodorowa
- Parafialny Klub Sportowy „Jaworze” w Ptaszkowej
- Klub Sportowy „Kolejarz” w Stróżach
- Ludowy Klub Sportowy „ERION” w Ptaszkowej
- Uczniowski Klub Sportowy GLADIATOR w Binczarowej
- Uczniowski Klub Sportowy „Orlik” w Białej Niżnej
- Wiejsko-Parafialny Klub Sportowy „Sokół” w Krużlowej Wyżnej

Organizacje pozarządowe realizują głównie działania w obszarach: społecznym, kulturalnym, sportowym, integracyjnym, edukacyjnym, bezpieczeństwa, wsparcie różnych grup (seniorzy, niepełnosprawni, dzieci, młodzież), kultywowanie tradycji, kultury, animacja społeczności lokalnej. W tym zakresie na terenie Gminy działają również:

Koła Gospodyń Wiejskich, których na terenie gminy jest 16 (w tym 14 zarejestrowanych):

- **KGW** Kąclowa
- **KGW** Ptaszkowa
- Stowarzyszenie Kobiet Binczarowskich
- **KGW** Florynka,
- **KGW** Cieniawa,
- **KGW** Polna,
- **KGW** Wyskitna,
- **KGW** Wawrzka,
- **KGW** Biała Niżna,
- **KGW** Krużlowa Niżna,
- **KGW** Krużlowa Wyżna,
- **KGW** Siołkowa,
- **KGW** Gródek,

- **KGW** Stara Wieś,
- **KGW** Chodorowa,
- **KGW** Stróże

oraz **Ochotnicze Straże Pożarne:**

- **OSP** Biała Niżna,
- **OSP** Binczarowa,
- **OSP** Chodorowa,
- **OSP** Cieniawa,
- **OSP** Florynka,
- **OSP** Gródek,
- **OSP** Kąclowa,
- **OSP** Krużlowa Niżna,
- **OSP** Krużlowa Wyżna,
- **OSP** Polna, Polna 29,
- **OSP** Ptaszkowa,
- **OSP** Siołkowa,
- **OSP** Stara Wieś,
- **OSP** Stróże,
- **OSP** Wawrzka,
- **OSP** Wyskitna,

Działalność w zakresie zdrowia.

Wszyscy mieszkańcy mogą korzystać z oferty funkcjonujących przychodni i punktów ambulatoryjnych (10). Na terenie Gminy Grybów działają Centrum Jazmed, prywatne gabinety, a także 4 Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej:

- NZOZ „Ośrodek Zdrowia” w Ptaszkowej,
- NZOZ Lekarz Rodzinny w Strózach,
- NZOZ Lekarz Rodzinny w Krużlowej,
- Ośrodek Zdrowia Florynka NZOZ Bomed

Ponadto w Stróżach Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Caritas Archidiecezji Krakowskiej prowadzi sanatorium i ośrodek rehabilitacyjny.

Opieka nad najmłodszymi mieszkańcami Gminy (do lat 3) jest obecnie prowadzona w Klubie Malucha (1 grupa – 13-15 dzieci), jednak Gmina prowadziła starania o utworzenie dwóch żłobków – we Florynce (w nowo wybudowanym przedszkolu) oraz Siołkowej (w rozbudowywanym budynku WTZ). W październiku 2025 r. został otwarty żłobek we Florynce (dysponuje 15 miejscami). Obecnie uczęszcza do niego 12 dzieci.

Działalność w zakresie edukacji, kultury i sportu.

W 2024 roku Gmina Grybów prowadziła szeroko zakrojoną działalność w obszarze edukacji, kultury oraz sportu i rekreacji, zapewniając mieszkańcom dostęp do nowoczesnej infrastruktury oraz zróżnicowanej oferty usług publicznych.

W systemie edukacji wychowaniem przedszkolnym objęto łącznie 511 dzieci. W Gminie funkcjonowało 7 oddziałów szkolno-przedszkolnych oraz 8 oddziałów przedszkolnych w szkołach. W związku z otwarciem 02.10 2025 roku przedszkola we Florynce, uległ zmianie podział na przedszkola i oddziały przedszkolne. Aktualny podział to: 8 przedszkoli przy Zespołach Szkolno-Przedszkolnych w Szkołach oraz 7 oddziałów przedszkolnych przy Szkołach Podstawowych. W jednostkach tych było dostępnych 550 miejsc. Na poziomie edukacji podstawowej w Gminie funkcjonowało 15 szkół podstawowych, w tym 7 Zespołów Szkolno-Przedszkolnych. W tym systemie funkcjonuje jedna klasa specjalna.

Oferta instytucji kultury Gminy Grybów pozwalała na rozwój zainteresowań, udział w wydarzeniach artystycznych i integrację lokalnej społeczności. Działalność kulturalną Gminny Ośrodek Kultury prowadzi m.in. poprzez amatorskie zespoły artystyczne. Na terenie Gminy Grybów funkcjonują:

- 4 orkiestry dęte działające przy filiach we: Florynce, Ptaszkowej, Siołkowej i w Krużlowej,
- 8 chórów działających przy filiach: chór męski w Siołkowej, chóry mieszane w Cieniawie, Krużlowej, Kąclowej, Polnej i Ptaszkowej,
- dziecięcy zespół regionalny „Pogórzańskie Dzieci” działający przy filii w Kąclowej w trzech sekcjach z grupą 70 osób,

- zespół regionalny „Echo Jaworza” w trzech grupach; dziecięcej, młodzieżowej i dorosłych działający przy filii w Ptaszkowej,
- 3 zespoły folklorystyczne w Filiach GOK: Cieniawa, Krużłowa Wyżna, Siołkowa,
- 9 grup tanecznych działających przy Filiach GOK; 2 grupy w Binczarowej, Cieniawie, 2 grupy w Gródku, 3 grupy w Kąclowej, Polnej,
- młodzieżowy zespół teatralny ODEON działający przy filii w Binczarowej 3 grupy, zespoły teatralne w Filiach GOK: Cieniawa, Gródek,
- zespoły teatralno-obrzędowe działające przy wszystkich filiach GOK,
- 8 zespołów muzyczno-instrumentalnych działających przy filiach GOK: Binczarowa, Cieniawa, Kąclowa, Krużłowa Wyżna, Ptaszkowa, Siołkowa.

Ponadto przy Filiach GOK (Binczarowa, Cieniawa, Florynka, Gródek, Kąclowa, Krużłowa Wyżna, Polna, Ptaszkowa, Siołkowa) działają świetlice wiejskie i koła zainteresowań: muzyczne, plastyczne, recytatorskie, turystyczne, sportowe, literackie, taneczne.

Gminna Biblioteka Publiczna posiada swoją główną siedzibę w Stróżach. W miejscowościach Biała Niżna, Binczarowa, Cieniawa, Florynka, Gródek, Kąclowa, Krużłowa Niżna, Ptaszkowa i Stara Wieś funkcjonują jej filie. Oferta instytucji kultury pozwalała na rozwój zainteresowań, udział w wydarzeniach artystycznych i integrację lokalnej społeczności

Na terenie Gminy nie zapomniano również o potrzebach związanych z aktywnością fizyczną i zdrowym stylem życia. Funkcjonują tutaj liczne obiekty sportowe:

- Centrum Sportów Zimowych w Ptaszkowej z trasami narto-rolkowymi, parkiem linowym, zjeżdżalnicami, siłownią zewnętrzną oraz ściankami wspinaczkowymi,
- Lodowisko wraz z kortem tenisowym w Białej Niżnej,
- Basen w miejscowości Stróże,
- Hale sportowe przy szkołach w Binczarowej i Polnej,
- Dwa boiska wielofunkcyjne wraz z boiskiem piłkarskim w Cieniawie,
- Boiska sportowe oraz sale gimnastyczne praktycznie w każdym sołectwie (16),
- Duża sala gimnastyczna w budynku nowo wybudowanej szkoły w Gródku,
- Miasteczko Ruchu Drogowego w szkołach: Kąclowa, Krużłowa Wyżna, Ptaszkowa,
- Trasy i szlaki rowerowe

Dużą rolę w życiu sportowym gminy odgrywają również lokalne kluby i stowarzyszenia sportowe, oferując szeroki wachlarz zajęć dla dzieci, młodzieży i dorosłych.:

- Stowarzyszenie Paralotniarzy CUMULUS 24, Marcin Kafel, Kąclowa
- Ludowy Klub sportowy CERBUD Ptaszkowa
- Uczniowski Klub Sportowy Orliki przy Szkole Podstawowej w Binczarowej
- Uczniowski Klub Sportowy Szarotka przy Szkole Podstawowej, Krużłowa Wyżna
- Uczniowski Klub Sportowy Niedźwiadek przy Szkole Podstawowej, Cieniawa
- Uczniowski Klub Sportowy „Talent” w Stróżach
- Uczniowski Klub Sportowy Ptaszkowianka przy Szkole Podstawowej nr 1, Ptaszkowa
- Uczniowski Klub Sportowy Maraton przy Szkole Podstawowej w Kąclowej
- Uczniowski Klub Sportowy Dwójka przy Szkole Podstawowej nr 2 w Ptaszkowej
- Uczniowski Klub Sportowy Siołkowie przy Szkole Podstawowej w Siołkowej
- Uczniowski Klub Sportowy Halny przy Gimnazjum w Ptaszkowej
- Uczniowski Klub Sportowy przy Gimnazjum w Stróżach
- Uczniowski Klub Sportowy Szkoła Podstawowa w Gródku
- Ludowy Klub Sportowy w Białej Niżnej

Działania podejmowane przez Gminę Grybów w 2024 roku odzwierciedlały dbałość o zrównoważony rozwój społeczności, zarówno w zakresie edukacji i kultury, jak i promocji aktywnego, zdrowego trybu życia.

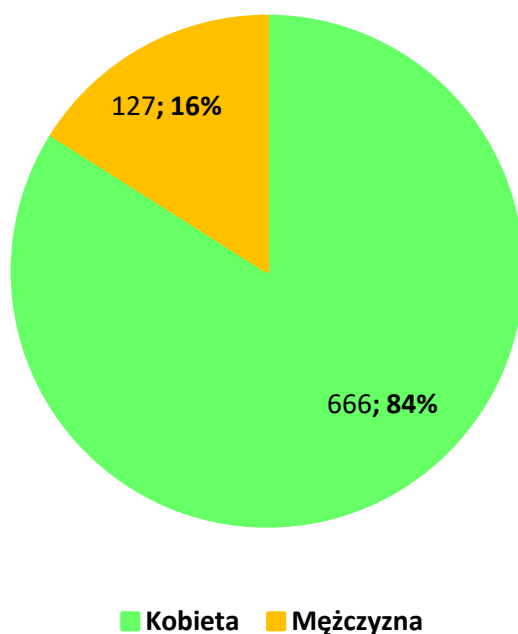

4. ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ ILOŚCIOWYCH

Charakterystyka populacji badania ankietowego

W badaniu przeprowadzonym wśród mieszkańców gminy Grybów wzięło udział łącznie 793 respondentów. Zdecydowaną większość stanowiły kobiety – 666 osób, co odpowiada 84% wszystkich uczestników. Mężczyźni stanowili natomiast 127 osób, czyli 16% ogółu badanych. Taki rozkład wskazuje na wyraźną dominację kobiet wśród osób, które wzięły udział w badaniu. Może to sugerować większe zaangażowanie kobiet w sprawy lokalne, a także większą skłonność do udziału w inicjatywach społecznych i konsultacyjnych prowadzonych na terenie gminy Grybów.

Wykres 9: Płeć respondentów (N=793)

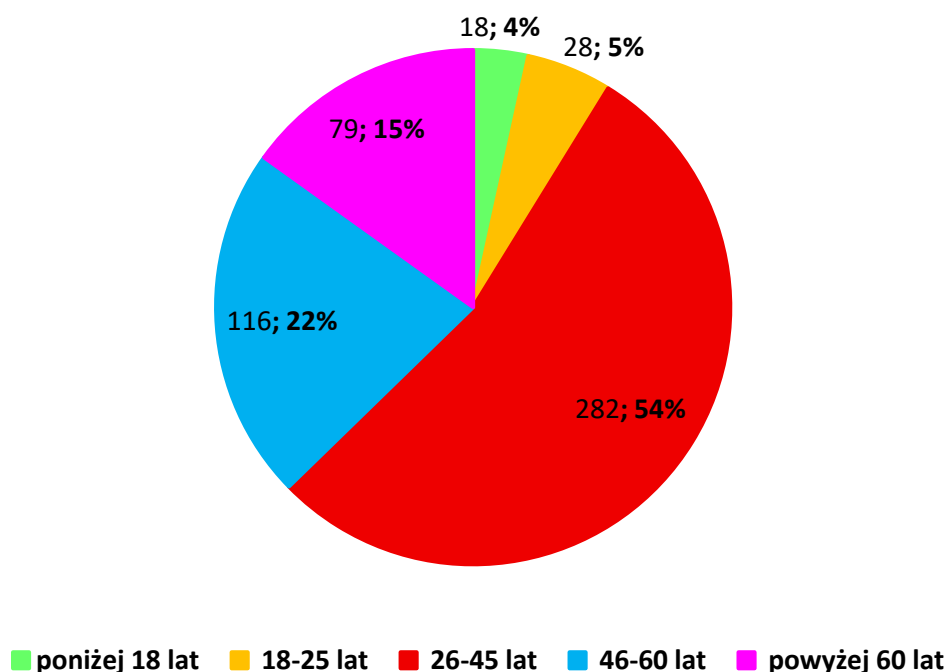
Źródło: badania własne.

W badaniu wzięły udział osoby z różnych grup wiekowych. Najliczniejszą grupę stanowili respondenci w wieku 26–45 lat – 282 osoby, co stanowi 54% wszystkich uczestników badania. Kolejną liczną grupą były osoby w wieku 46–60 lat – 116 osób (22%), a następnie osoby

powyżej 60. roku życia – 79 osób (15%). Udział najmłodszych respondentów był zdecydowanie mniejszy – 28 osób (5%) było w wieku 18–25 lat, a jedynie 18 osób (4%) miało mniej niż 18 lat.

Taki rozkład wskazuje, że w badaniu dominowały osoby w wieku produkcyjnym (26–60 lat), które łącznie stanowiły ponad 3/4 wszystkich uczestników. Może to świadczyć o ich większej aktywności społecznej i zainteresowaniu sprawami gminy, a także o kluczowej roli tej grupy w lokalnym życiu społecznym.

Wykres 10: Wiek respondentów (N=793)

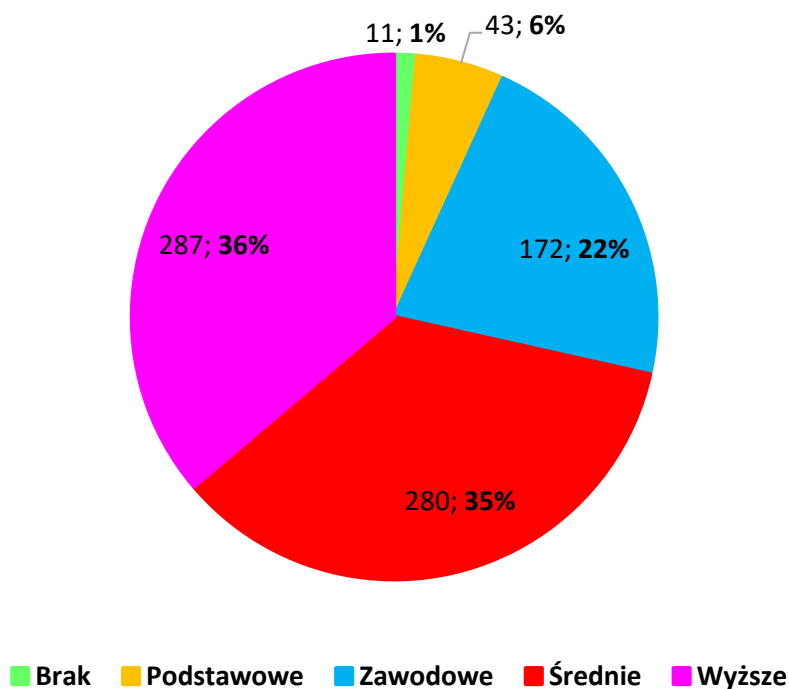
Źródło: badania własne.

W badaniu uczestniczyły osoby o zróżnicowanym poziomie wykształcenia. Najliczniejszą grupę stanowili respondenci z wykształceniem wyższym – 287 osób, co stanowi 36% wszystkich uczestników badania.

Niewiele mniej, bo 280 osób (35%), posiadało wykształcenie średnie. Wykształcenie zawodowe zadeklarowało 172 respondentów (22%), natomiast podstawowe – 43 osoby (6%). Z kolei brak formalnego wykształcenia wskazało jedynie 11 osób (1%).

Taki rozkład pokazuje, że w badaniu dominowały osoby z wykształceniem średnim i wyższym, co może świadczyć o wysokim poziomie kapitału ludzkiego wśród mieszkańców gminy Grybów oraz o większej skłonności osób lepiej wykształconych do udziału w badaniach społecznych.

Wykres 11: Wykształcenie respondentów (N=793)

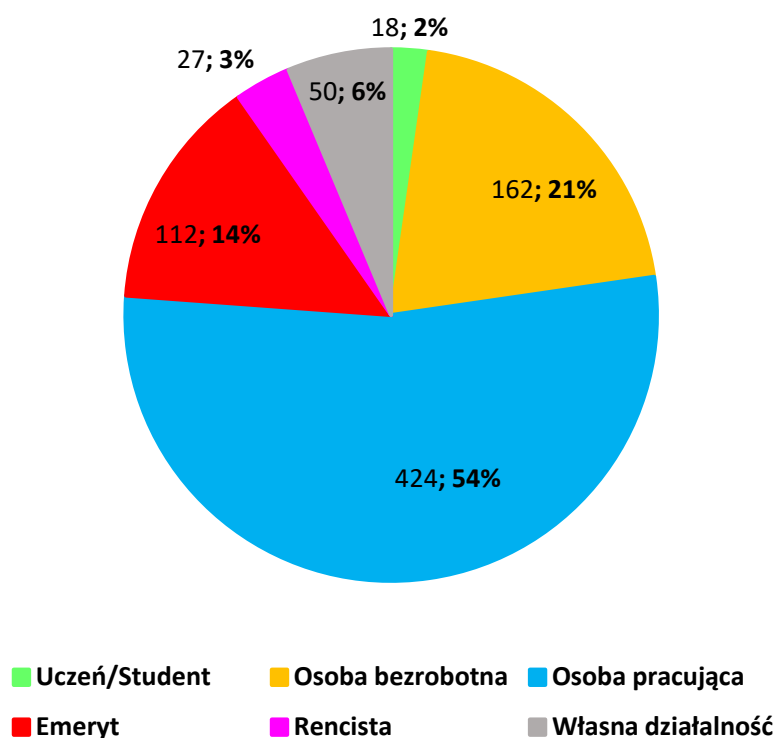

Źródło: badania własne.

Wśród mieszkańców gminy Grybów dominowali respondenci aktywni zawodowo. Największą grupę stanowili osoby pracujące – 424 osoby, co stanowi 54% wszystkich uczestników badania. Na drugim miejscu znalazły się osoby bezrobotne – 162 osoby (21%), a następnie emeryci – 112 osób (14%). Własną działalność gospodarczą prowadzi 50 respondentów (6%), natomiast renciści stanowili 27 osób (3%). Najmniej liczną grupą byli uczniowie i studenci – jedynie 18 osób (2%).

Taki rozkład wskazuje, że w badaniu przeważały osoby w wieku produkcyjnym, aktywne zawodowo. Jednocześnie znaczący udział osób bezrobotnych i emerytów może odzwierciedlać strukturę rynku pracy oraz demografię gminy Grybów, a także zainteresowanie tymi grupami tematyką usług społecznych i lokalnych inicjatyw.

Wykres 12: Status zawodowy respondentów (N=793)

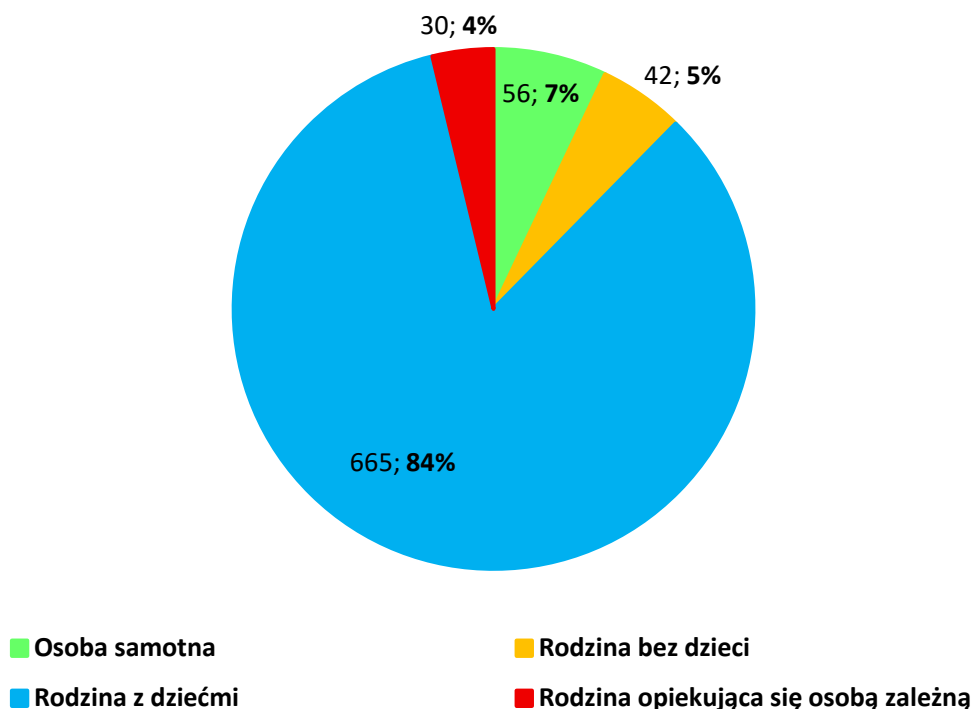

Źródło: badania własne.

W przeprowadzonym badaniu dominującą grupę stanowili respondenci żyjący w rodzinach z dziećmi – 665 osób, co stanowi aż 84% wszystkich uczestników badania. Znacznie mniejszy odsetek stanowiły osoby samotne – 56 osób (7%) oraz rodziny bez dzieci – 42 osoby (5%). Najmniej liczną grupę stanowiły rodziny opiekujące się osobą zależną, których było 30, czyli 4% badanych.

Taki rozkład wskazuje, że w badaniu zdecydowaną większość stanowiły rodziny wychowujące dzieci, co może świadczyć o ich większym zainteresowaniu kwestiami dotyczącymi usług społecznych, edukacji i wsparcia rodzinnego w gminie Grybów.

Wykres 13: Sytuacja rodzinna respondentów (N=793)

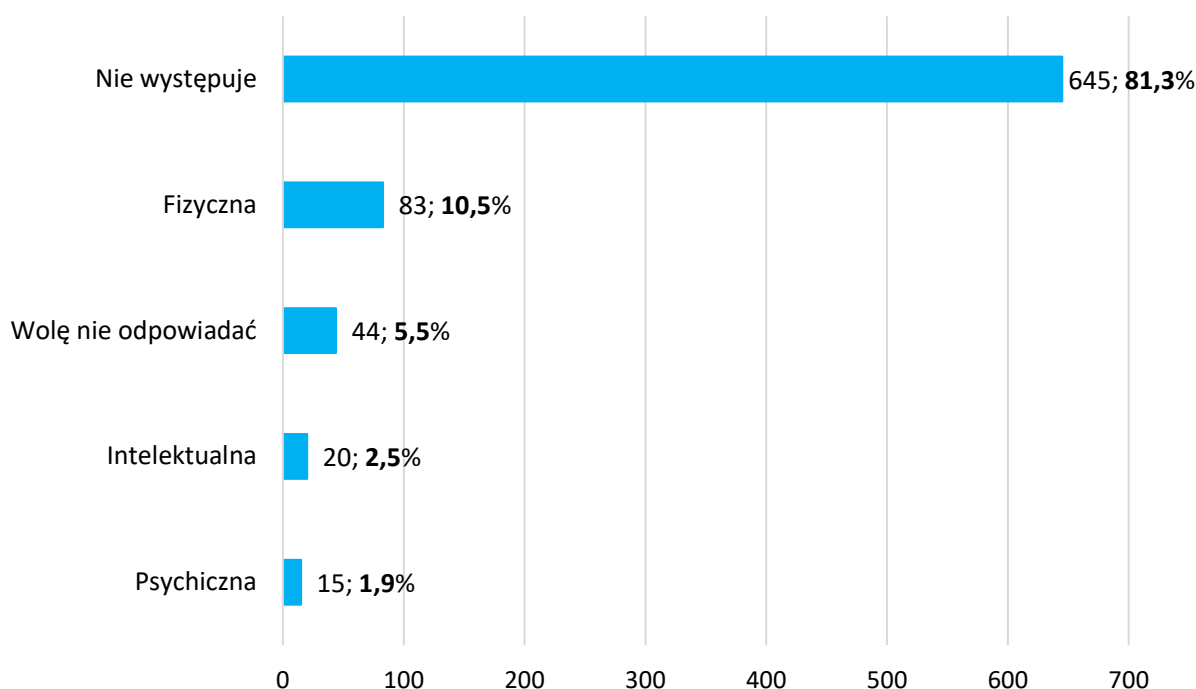

Źródło: badania własne.

W badaniu zapytano respondentów o to, czy w ich rodzinach występuje niepełnosprawność. Zdecydowana większość ankietowanych, ponad cztery piąte badanych (81,3%), zadeklarowała, że w ich rodzinie nie ma osób z niepełnosprawnością. W pozostałej części próby co dziesiąty respondent (10,5%) wskazał na występowanie niepełnosprawności fizycznej, natomiast mniejszy odsetek badanych przyznał, że w ich rodzinach występuje niepełnosprawność intelektualna (2,5%) lub psychiczna (1,9%). Część osób (5,5% respondentów) zdecydowała się nie udzielać odpowiedzi na to pytanie.

Wyniki te pokazują, że choć niepełnosprawność nie dotyczy większości rodzin w gminie Grybów, to jednak w pewnej części gospodarstw domowych występują potrzeby związane z opieką i wsparciem osób z niepełnosprawnościami. Może to stanowić ważną wskazówkę dla samorządu w zakresie planowania usług społecznych, programów integracyjnych i działań wspierających rodziny opiekujące się osobami zależnymi.

Wykres 14: Występowanie niepełnosprawności w rodzinie respondentów (N=793)

Źródło: badania własne.

Szczegółowe wyniki badań

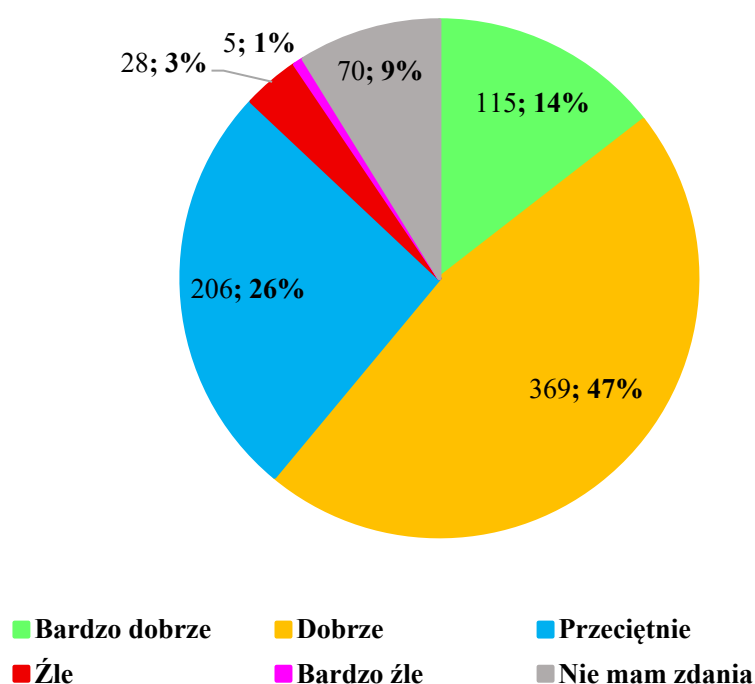
Wyniki badań ukazują, że mieszkańcy gminy Grybów w większości pozytywnie oceniają dostępność do usług społecznych. Aż 47% respondentów wskazało odpowiedź „dobrze”, a kolejne 14% „bardzo dobrze”. Łącznie zatem ponad 61% ankietowanych ma pozytywną opinię na temat jakości i dostępności usług społecznych oferowanych na terenie gminy. Stosunkowo duża grupa, 26% badanych uznała dostępność tych usług za „przeciętną”, co może sugerować, że część mieszkańców dostrzega pewne ograniczenia lub nierówności w dostępie do poszczególnych form wsparcia, jednak ogólne zadowolenie przeważa. Negatywne oceny pojawiają się stosunkowo rzadko, jedynie 3% mieszkańców oceniło dostępność jako „złą”, a 1% jako „bardzo złą”. Świadczy to o tym, że problemy z dostępem mają charakter jednostkowy, a system usług społecznych funkcjonuje na poziomie satysfakcjonującym dla większości mieszkańców.

Warto zauważyć, że 9% respondentów nie miało zdania na temat dostępności usług. Taki odsetek może wynikać z braku osobistego kontaktu z instytucjami świadczącymi usługi

społeczne lub z ogólnego braku świadomości na temat ich oferty.

Wyniki te wskazują, że gmina Grybów jest postrzegana jako miejsce z dobrze rozwiniętym systemem usług społecznych, który w dużej mierze odpowiada na potrzeby mieszkańców. Jednocześnie pewna część respondentów (ok. 1/4) widzi pole do dalszej poprawy, zwłaszcza w zakresie dostępności lub jakości niektórych usług.

Wykres 15: Ocena dostępności do usług społecznych w gminie Grybów [N=793]

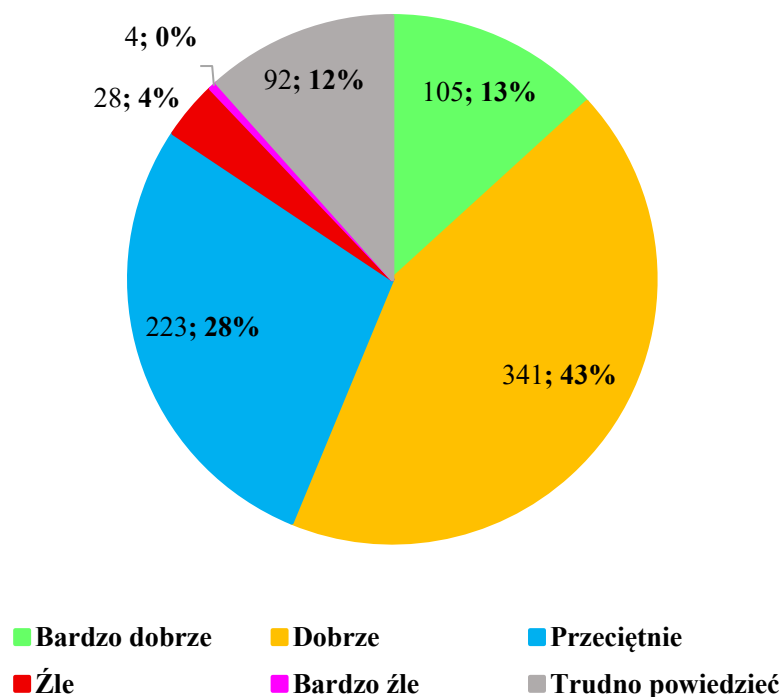
Źródło: badania własne.

Z analizy danych wynika, że mieszkańcy gminy Grybów generalnie dobrze oceniają ofertę w zakresie usług społecznych. Największa grupa respondentów, bo aż 43%, wskazała odpowiedź „dobrze”, natomiast 13% uznało, że oferta jest „bardzo dobra”. Łącznie daje to 56% pozytywnych ocen, co oznacza, że ponad połowa badanych jest zadowolona z działań podejmowanych przez gminę w tym obszarze. Stosunkowo duży odsetek mieszkańców 28% ocenia ofertę jako „przeciętną”, co sugeruje, że część respondentów dostrzega możliwości poprawy jakości, dostępności lub zakresu oferowanych usług. Niewielki odsetek respondentów wyraża negatywne opinie: jedynie 4% oceniło ofertę jako „złą”, a nikt nie

wskazał jako „bardzo złą”, co wskazuje, że niezadowolenie ma marginalny charakter. Warto zauważyć, że 12% badanych odpowiedziało „trudno powiedzieć”, co może oznaczać brak pełnej wiedzy na temat dostępnych usług lub niewielkie osobiste doświadczenie w korzystaniu z nich. Taki wynik może też wskazywać na potrzebę lepszej komunikacji i promocji oferty gminnych usług społecznych wśród mieszkańców.

Wyniki te pokazują, że gmina Grybów jest postrzegana jako oferująca dobrze rozwinięte usługi społeczne, które w większości odpowiadają na potrzeby mieszkańców. Jednocześnie, niemal co trzecia osoba ma neutralną opinię, co sugeruje, że warto kontynuować działania modernizacyjne i promocyjne, zwłaszcza w obszarach, które są mniej znane lub trudniej dostępne.

Wykres 16: Ocena aktualnej oferty gminy Grybów w zakresie usług społecznych [N=793]

Źródło: badania własne.

Wyniki badań ukazują, że mieszkańcy gminy Grybów szczególną wagę przywiązują do działań wspierających rozwój dzieci i młodzieży oraz do tworzenia warunków sprzyjających aktywnemu i wartościowemu spędzaniu czasu wolnego. Najczęściej wskazywanymi

priorytetami były zajęcia wspierające rozwój dzieci i młodzieży oraz organizacja różnorodnych form spędzania czasu wolnego. Oba te obszary uzyskały poparcie ponad połowy respondentów (po 51,2%). Wynik ten jednoznacznie pokazuje, że mieszkańcy dostrzegają potrzebę wzmacniania oferty edukacyjno-rozwojowej dla młodych ludzi oraz stwarzania im przestrzeni do aktywności poza szkołą.

Na trzecim miejscu znalazło się rozszerzenie oferty zajęć sportowych (45%), co potwierdza, że aktywność fizyczna jest postrzegana jako ważny element wspierania zdrowia i rozwoju młodego pokolenia. Równie istotne dla mieszkańców jest zapewnienie wsparcia specjalistycznego: psychologicznego, logopedycznego czy psychiatrycznego (37,8%), a także zwiększenie dostępności placówek wspierających wychowanie dzieci, takich jak świetlice środowiskowe (36,8%). Te wyniki wskazują na świadomość problemów emocjonalnych i wychowawczych, z jakimi boryka się współczesna młodzież, oraz na potrzebę zapewnienia profesjonalnego wsparcia w tym zakresie.

Duże znaczenie przypisano również rozszerzeniu oferty zajęć rekreacyjnych (36,6%) i zachęcaniu młodzieży do wolontariatu i działań społecznych (32,7%). Świadczy to o chęci tworzenia warunków do rozwijania aktywności społecznej młodych ludzi oraz wzmacniania ich zaangażowania obywatelskiego. Nieco rzadziej wskazywano na potrzebę rozszerzenia oferty zajęć kulturalnych (27,4%) i stworzenia przestrzeni dedykowanej młodzieży (19,8%), choć także te obszary mogą stanowić ważne uzupełnienie systemu wsparcia.

Mniej osób wskazało na potrzebę działań w zakresie profilaktyki zdrowotnej (19,3%) czy realizacji kampanii informacyjno-edukacyjnych (14,6%). Najmniej priorytetowe, według badanych, okazały się działania w środowisku z młodzieżą (13,2%). Niewielki odsetek respondentów (2,6%) nie potrafił określić swoich oczekiwań, a 1,1% wskazało inne propozycje (programy rozwoju talentów, młodzieżowe inicjatywy obywatelskie, programy mentoringowe, akademie umiejętności życiowych).

Z badań wynika, że mieszkańcy gminy Grybów oczekują kompleksowego wsparcia dzieci i młodzieży, obejmującego zarówno rozwój osobisty i społeczny, jak i pomoc psychologiczną oraz zapewnienie atrakcyjnych form spędzania wolnego czasu. Priorytetem dla społeczności lokalnej jest rozwijanie działań, które nie tylko angażują młodych ludzi, ale także pomagają im budować relacje, rozwijać zainteresowania i umiejętności społeczne.

Wykres 17: Priorytetowe działania w zakresie rozwoju usług społecznych na rzecz dzieci i młodzieży w gminie Grybów [N=793]

Źródło: badania własne

Rodziny z dziećmi stanowią ważną grupę społeczną, której potrzeby w dużym stopniu determinują kierunki lokalnej polityki społecznej. Wyniki badania przeprowadzonego wśród

mieszkańców gminy Grybów pokazują, że społeczność lokalna dostrzega potrzebę rozwijania oferty usług wspierających zarówno dzieci, jak i ich rodziców czy opiekunów. Odpowiedzi respondentów wskazują, że kluczowe znaczenie ma tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi najmłodszych, a także zapewnienie kompleksowego wsparcia rodzinom w codziennym funkcjonowaniu.

Najczęściej wskazywanym kierunkiem działań są zajęcia wspierające rozwój dzieci i młodzieży – odpowiedź tę wybrało 54,5% badanych. Wynik ten potwierdza, że mieszkańcy widzą w edukacji, aktywizacji i rozwoju młodych ludzi najważniejszy obszar działań społecznych. Na drugim miejscu znalazło się prowadzenie placówek wsparcia dziennego, takich jak świetlice środowiskowe (35,1%), które postrzegane są jako miejsca bezpieczne i wspierające rozwój społeczny dzieci.

Duże znaczenie przypisano również zapewnieniu poradnictwa specjalistycznego (34,4%), obejmującego pomoc psychologiczną, prawną czy logopedyczną, oraz zapewnieniu opieki nad dziećmi do lat 3 (32,4%), co świadczy o potrzebie lepszej dostępności żłobków i klubów dziecięcych. Istotnym obszarem okazała się także pomoc w zapewnieniu opieki nad osobami zależnymi (30,8%), co wskazuje, że mieszkańcy dostrzegają potrzebę wsparcia rodzin opiekujących się starszymi lub niepełnosprawnymi członkami.

Nieco mniejsze, choć wciąż znaczące, poparcie uzyskały działania o charakterze profilaktycznym i edukacyjnym - kampanie informacyjno-edukacyjne (23,2%) oraz zajęcia integracyjno-edukacyjne dla rodzin (22,4%). Wskazania te pokazują, że mieszkańcy doceniają rolę edukacji społecznej i profilaktyki w budowaniu silnych więzi rodzinnych.

Kolejne miejsca zajęły działania wzmacniające kompetencje wychowawcze rodziców i opiekunów (16,1%) oraz wsparcie asystenta rodziny i grup samopomocowych (13,5% i 12,6%), które – choć rzadziej wskazywane – stanowią istotne elementy systemu pomocy rodzinie. Niewielka część badanych (7,7%) nie potrafiła określić priorytetowych kierunków, a 0,6% podało inne odpowiedzi (wprowadzenie programów rozwijania kompetencji społecznych, emocjonalnych i cyfrowych, wsparcie dla dzieci z trudnościami szkolnym, programy edukacji obywatelskiej i ekologicznej).

Wyniki jednoznacznie wskazują, że mieszkańcy gminy Grybów oczekują koncentracji działań społecznych wokół potrzeb dzieci, młodzieży i rodzin, z naciskiem na rozwój oferty edukacyjnej, wychowawczej i opiekuńczej. Istnieje także silna potrzeba rozszerzenia wsparcia

specjalistycznego oraz ułatwienia rodzicom dostępu do usług opiekuńczych i poradnictwa. Wskazane kierunki sugerują, że dalszy rozwój lokalnej polityki społecznej powinien opierać się na tworzeniu zintegrowanego systemu wsparcia rodzin, obejmującego edukację, profilaktykę, pomoc specjalistyczną i działania wzmacniające więzi międzypokoleniowe.

Wykres 18: Priorytetowe działania w zakresie rozwoju usług społecznych na rzecz rodzin z dziećmi w gminie Grybów [N=793]

Źródło: badania własne.

Wyniki badania pokazują, że mieszkańcy gminy Grybów szczególnie mocno akcentują potrzebę zapewnienia opieki i wsparcia dla osób starszych, zarówno w wymiarze praktycznym, jak i społecznym. Najczęściej wskazywaną potrzebą jest zapewnienie dostępności usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych, które uzyskały aż 58,6% wskazań. Oznacza to, że ponad połowa respondentów widzi konieczność rozwoju systemu wsparcia dla seniorów wymagających codziennej pomocy w czynnościach życiowych.

Na drugim miejscu znalazło się prowadzenie placówek wsparcia dla osób starszych, takich jak Kluby Seniora, Dzielne Domy Seniora czy Dzielne Domy Pobytu. Tę potrzebę wskazało 40,9% badanych. Takie miejsca postrzegane są jako centra aktywizacji, integracji społecznej i przeciwdziałania izolacji osób starszych.

Niewiele mniej respondentów (38,8%) podkreśliło znaczenie organizacji różnorodnych form spędzania czasu wolnego – zajęć kulturalnych, rekreacyjnych, edukacyjnych czy międzypokoleniowych. Wynik ten wskazuje, że mieszkańcy dostrzegają potrzebę tworzenia przestrzeni, które pozwolą seniorom zachować aktywność i uczestniczyć w życiu lokalnej społeczności.

Kolejnym istotnym obszarem jest zapewnienie całodobowej opieki (35,9%), co sugeruje, że wśród części mieszkańców istnieje świadomość potrzeby rozwoju usług stacjonarnych, takich jak domy pomocy społecznej lub mieszkania wspomagane.

Zwraca uwagę także duża liczba wskazań dotyczących ułatwienia dojazdu do miejsc świadczenia usług społecznych (32,2%), co pokazuje, że bariera transportowa może stanowić realny problem dla wielu seniorów, zwłaszcza z terenów wiejskich.

Ważnym priorytetem okazało się także poszerzenie oferty opieki wytchnieniowej dla rodzin opiekujących się osobami starszymi (31,3%), co ma na celu umożliwienie opiekunom odpoczynku i odciążenie ich w codziennych obowiązkach.

Znaczącą rolę przypisano również poradnictwu specjalistycznemu (27,5%) – psychologicznemu, prawnemu czy neurologopedycznemu – oraz kursom i szkoleniom dla opiekunów (22,8%), które pomagają w profesjonalizacji i podnoszeniu jakości opieki.

Nieco mniejsze, choć wciąż istotne poparcie uzyskały:

- organizacja ogólnodostępnych miejsc spożywania ciepłych posiłków (18,8%),
- integracja seniorów i ich opiekunów ze społecznością lokalną (17,7%),
- oraz zachęcanie osób starszych do wolontariatu i działań społecznych (14,1%).

Niewielki odsetek badanych (4,5%) nie potrafił określić swoich oczekiwań, a 0,4% wskazało inne propozycje (dostosowanie przestrzeni publicznej do potrzeb seniorów: ławki, chodniki, oświetlenie, programy integracji międzypokoleniowej, np. wspólne działania seniorów i młodzieży).

Przeprowadzone badanie wskazuje, że w opinii mieszkańców gminy Grybów kluczowe jest zwiększenie dostępności usług opiekuńczych, pielęgnacyjnych i środowiskowych skierowanych do osób starszych. Respondenci wyraźnie podkreślają konieczność zapewnienia seniorom zarówno profesjonalnej opieki, jak i warunków do aktywnego życia społecznego.

Wyniki te sugerują potrzebę tworzenia kompleksowego systemu wsparcia seniorów, łączącego:

- opiekę w miejscu zamieszkania,
- rozwój dziennych form pobytu i integracji,
- wsparcie rodzin i opiekunów,
- oraz działania poprawiające mobilność i dostępność usług.

Jednocześnie można zauważyć rosnące zainteresowanie inicjatywami aktywizującymi i integrującymi seniorów – co stanowi dobry kierunek dla dalszego rozwoju lokalnej polityki społecznej, opartej na zasadzie „aktywnego starzenia się” i włączania osób starszych w życie wspólnoty lokalnej.

Wykres 19: Priorytetowe działania w zakresie rozwoju usług społecznych na rzecz osób starszych w gminie Grybów [N=793]

Źródło: badania własne.

Na rzecz osób z niepełnosprawnościami w gminie Grybów mieszkańcy wskazują przede wszystkim potrzebę poprawy dostępu do usług, które umożliwiają im samodzielne i godne funkcjonowanie w lokalnym środowisku. Wyniki badania pokazują, że największym priorytetem w opinii respondentów jest zwiększenie dostępności rehabilitacji, a także tworzenie miejsc pracy i integracji społecznej dla osób z niepełnosprawnościami. Wskazania te odzwierciedlają rosnącą świadomość społeczną w zakresie konieczności zapewnienia kompleksowego wsparcia, obejmującego zarówno opiekę, jak i aktywizację.

Najczęściej wskazywanym kierunkiem działań jest zwiększenie dostępności rehabilitacji – taką potrzebę wyraziło 77,9% respondentów. Wynik ten jednoznacznie potwierdza, że mieszkańcy uznają rehabilitację za kluczowy element poprawy jakości życia, zdrowia i samodzielności osób z niepełnosprawnościami, a także za obszar wymagający szczególnego wzmocnienia na poziomie lokalnym.

Na drugim miejscu znalazło się tworzenie miejsc pracy i miejsc integracji społecznej, takich jak Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ), Centra Integracji Społecznej (CIS) czy Kluby Integracji Społecznej – wskazane przez 37,2% respondentów. Mieszkańcy dostrzegają więc znaczenie działań sprzyjających aktywizacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami oraz ich włączeniu w życie wspólnoty lokalnej.

Kolejne obszary o zbliżonej liczbie wskazań to:

- ułatwienie dojazdu do miejsc świadczenia usług społecznych (35,1%),
- oraz poszerzenie oferty opieki wytchnieniowej dla rodzin opiekujących się osobami z niepełnosprawnościami (35,1%).

Wskazania te zwracają uwagę na codzienne, praktyczne potrzeby rodzin, które często zmagają się z trudnościami w transporcie oraz przeciążeniem obowiązkami opiekuńczymi. Kolejnym ważnym elementem jest zapewnienie całodobowej opieki (34,3%), wskazujące na potrzebę rozwoju placówek stacjonarnych lub form wsparcia wytchnieniowego. Duże znaczenie ma także zapewnienie poradnictwa specjalistycznego (30,9%), obejmującego pomoc psychologiczną, prawną, logopedyczną czy neurologiczną, oraz zwiększenie wsparcia asystentów osób z niepełnosprawnościami (28,2%), co podkreśla wagę indywidualnego podejścia i działań środowiskowych.

Nieco rzadziej, choć nadal istotnie, wskazywano potrzebę organizacji czasu wolnego i integracji społecznej (27,1%) oraz likwidacji barier architektonicznych (26,0%). Oznacza to, że

mieszkańcy dostrzegają również znaczenie działań sprzyjających aktywności społecznej i dostępności przestrzeni publicznej.

Niewielki odsetek badanych (6,7%) nie potrafił określić konkretnych potrzeb, a 0,5% podało inne propozycje (wsparcie cyfrowe i technologiczne, np. zapewnienie sprzętu komputerowego, oprogramowania wspomagającego, tworzenie mieszkań wspomaganych lub treningowych).

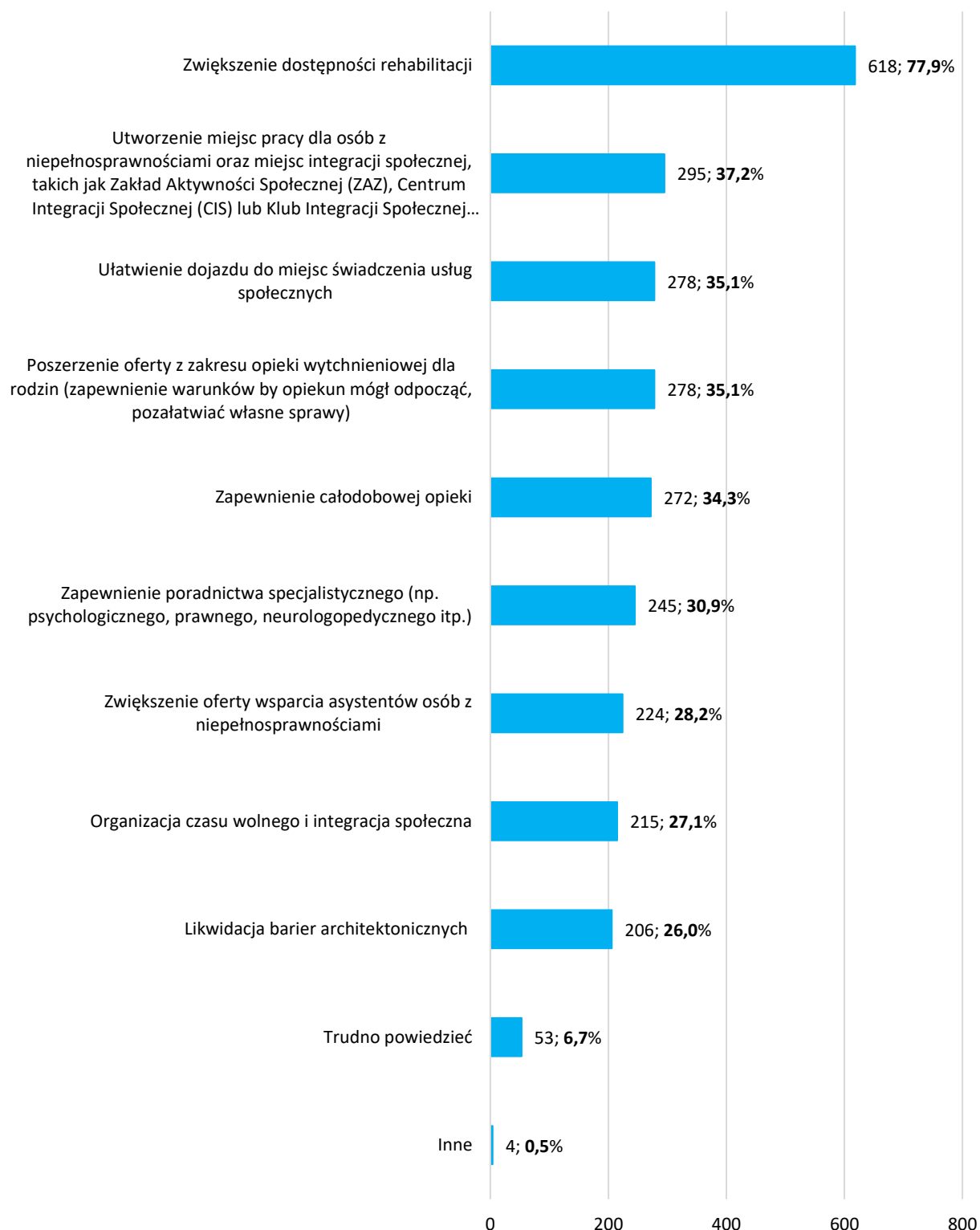
Wyniki badań jednoznacznie wskazują, że mieszkańcy gminy Grybów oczekują przede wszystkim rozwoju usług rehabilitacyjnych oraz zwiększenia aktywizacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami. Jednocześnie silnie akcentowana jest potrzeba wsparcia rodzin i opiekunów, którzy na co dzień zapewniają opiekę osobom niesamodzielnym.

Wyniki te potwierdzają konieczność budowania zintegrowanego systemu wsparcia, obejmującego:

- usługi medyczno-rehabilitacyjne,
- pomoc specjalistyczną i psychologiczną,
- działania środowiskowe (asystentura, transport, integracja),
- oraz inicjatywy wspierające samodzielność i aktywność osób z niepełnosprawnościami.

Taki model sprzyja nie tylko poprawie jakości życia tej grupy, ale również wzmacnia spójność i solidarność lokalnej społeczności.

Wykres 20: Priorytetowe działania w zakresie rozwoju usług społecznych na rzecz osób z niepełnosprawnościami w gminie Grybów [N=793]

Źródło: badania własne.

Na rzecz ogółu mieszkańców gminy Grybów podejmowanie działań w obszarze usług społecznych ma szczególne znaczenie dla poprawy jakości życia, poczucia bezpieczeństwa oraz integracji lokalnej wspólnoty. Wskazania respondentów pokazują, że mieszkańcy oczekują przede wszystkim rozwoju usług o charakterze doradczym, zdrowotnym i psychologicznym, a także takich, które sprzyjają aktywności, profilaktyce i współpracy społecznej.

Wyniki badania wyraźnie wskazują, że najważniejszym priorytetem w opinii mieszkańców jest zapewnienie nieodpłatnej pomocy prawnej, którą wskazało 53,3% respondentów. Tak wysoki wynik świadczy o dużym zapotrzebowaniu na dostęp do bezpłatnych porad prawnych i obywatelskich, szczególnie w sprawach rodzinnych, majątkowych czy administracyjnych. Mieszkańcy postrzegają ten rodzaj wsparcia jako realną pomoc w codziennym funkcjonowaniu i rozwiązywaniu problemów życiowych.

Na drugim miejscu znalazł się dostęp do rehabilitacji (46,8%), co potwierdza, że kwestie zdrowia i sprawności fizycznej są kluczowym obszarem potrzeb społecznych. Brak wystarczającej liczby miejsc rehabilitacyjnych oraz ograniczona dostępność specjalistów stanowią częsty problem, dlatego mieszkańcy widzą w tym zakresie konieczność wzmocnienia lokalnej oferty usług zdrowotnych.

Kolejnym, równie ważnym obszarem jest wsparcie psychologiczne dla dzieci i młodzieży (33,2%), które mieszkańcy postrzegają jako odpowiedź na narastające wyzwania emocjonalne i społeczne młodego pokolenia. Wskazanie to podkreśla rosnącą świadomość znaczenia zdrowia psychicznego i potrzebę systematycznego wsparcia szkół oraz rodzin w tym zakresie. Znaczną liczbę wskazań uzyskały także działania o charakterze rozwojowym i integracyjnym, takie jak:

- zajęcia rozwijające pasje i zainteresowania (27,0%),
- organizacja zajęć sportowych (23,1%),
- zapewnienie mieszkań dla osób w trudnej sytuacji życiowej (20,1%),
- oraz zajęcia rekreacyjne (18,9%).

Wskazania te potwierdzają, że mieszkańcy gminy przywiązują dużą wagę do tworzenia warunków sprzyjających aktywnemu i zdrowemu stylowi życia, integracji społecznej oraz przeciwdziałaniu wykluczeniu.

W dalszej kolejności respondenci wymieniali działania wspierające zdrowie psychiczne i relacje rodzinne, takie jak konsultacje psychologiczne dla dzieci i młodzieży (17,4%), wsparcie psychologiczne dla dorosłych (17,0%) oraz terapia rodzinna (14,4%). Warto także zwrócić uwagę na zapotrzebowanie na praktyczne formy pomocy, jak usługa „złotej rączki” (15,4%), która ułatwia codzienne funkcjonowanie osobom starszym, samotnym lub z ograniczoną sprawnością.

Kolejne obszary wskazane przez mieszkańców obejmują m.in.:

- profilaktykę uzależnień (14,8%),
- kampanie promujące zdrowy styl życia (11,7%),
- lepszą informację o dostępnych usługach i wsparciu (11,2%),
- konsultacje psychiatryczne dla dorosłych (11,0%),
- oraz rozwój wolontariatu i lokalnej aktywności społecznej (10,7%).

Działania te mają charakter profilaktyczny i edukacyjny, sprzyjając budowaniu postaw prozdrowotnych i obywatelskich.

Mniejszym, ale wciąż zauważalnym zainteresowaniem cieszyły się takie inicjatywy jak warsztaty podnoszące kompetencje wychowawcze (6,9%), wspieranie inicjatyw sąsiedzkich (5,4%) czy edukacja ekologiczna (3,8%). Najrzadziej wskazywano współpracę z organizacjami pozarządowymi (2,6%) oraz kategorię „trudno powiedzieć” (2,3%).

Wyniki badania pokazują, że mieszkańcy gminy Grybów oczekują rozwoju usług społecznych wspierających codzienne życie, zdrowie i dobrostan psychiczny. Najwyższe wskazania dotyczą pomocy prawnej, rehabilitacji i wsparcia psychologicznego, co potwierdza potrzebę wzmacniania dostępności do usług profesjonalnych i specjalistycznych.

Równocześnie duże znaczenie mają działania o charakterze aktywizującym i integracyjnym, które służą budowaniu więzi społecznych oraz wspieraniu aktywności mieszkańców. Takie podejście wpisuje się w ideę zrównoważonego rozwoju usług społecznych, które powinny łączyć elementy pomocy indywidualnej z działaniami wspólnotowymi.

Wyniki te mogą stanowić punkt wyjścia do planowania lokalnej polityki społecznej, ukierunkowanej na poprawę dostępności usług, profilaktykę zdrowotną i rozwój inicjatyw wzmacniających więzi międzyludzkie w gminie Grybów.

Wykres 21: Priorytetowe działania w zakresie rozwoju usług społecznych w gminie Grybów na rzecz ogółu mieszkańców [N=793]

Źródło: badania własne.

Wyniki badania wskazują, że mieszkańcy gminy Grybów wykazują umiarkowane, ale zauważalne zainteresowanie działalnością społeczną i wolontariatem. Łącznie 44% respondentów deklaruje gotowość do zaangażowania w działania na rzecz społeczności lokalnej, podczas gdy około 31% nie jest tym zainteresowanych, a 25% badanych nie ma jednoznacznej opinii w tej kwestii.

Największa grupa respondentów – 33% (260 osób) – odpowiedziała, że „raczej tak” byłaby skłonna zaangażować się w wolontariat lub działania społeczne. Kolejne 11% (91 osób) wyraziło zdecydowaną chęć udziału w tego typu inicjatywach, wskazując odpowiedź „zdecydowanie tak”. Łącznie oznacza to, że blisko połowa mieszkańców gminy (44%) przejawia postawę prospołeczną i otwartość na aktywność obywatelską.

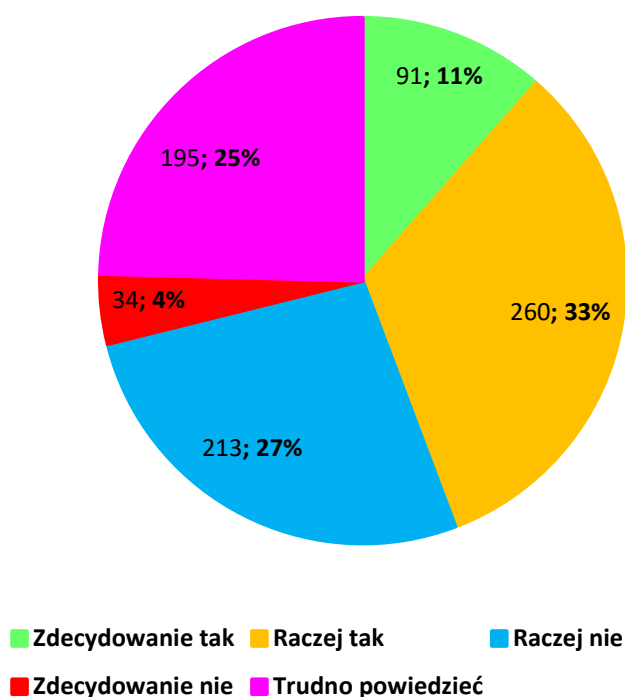
Z drugiej strony 27% badanych (213 osób) zadeklarowało, że „raczej nie” byłoby skłonnych angażować się w działania społeczne, a 4% (34 osoby) odpowiedziało „zdecydowanie nie”. Wskazuje to, że dla części mieszkańców barierą w podejmowaniu aktywności mogą być czynniki takie jak brak czasu, niewystarczająca wiedza o możliwościach działania czy brak wcześniejszych doświadczeń z wolontariatem.

Warto również zauważyć, że aż 25% respondentów (195 osób) wybrało odpowiedź „trudno powiedzieć”, co może świadczyć o braku jednoznacznej postawy wobec tego typu aktywności lub o niskiej rozpoznawalności lokalnych inicjatyw wolontariackich i społecznych.

Wyniki badania pokazują, że w gminie Grybów istnieje potencjał do rozwoju wolontariatu i zaangażowania obywatelskiego, jednak wymaga on wzmocnienia poprzez działania informacyjne, edukacyjne i animacyjne. Znaczna część mieszkańców deklaruje gotowość do działania, co stanowi dobry punkt wyjścia do budowania systemowych form wolontariatu – np. przy instytucjach kultury, szkołach, organizacjach pozarządowych czy w ramach inicjatyw sąsiedzkich. Wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć” sugeruje, że wielu mieszkańców nie zna istniejących możliwości angażowania się lub nie ma świadomości, że wolontariat może przyjmować różne formy – od pomocy indywidualnej, przez działania środowiskowe, po aktywność w projektach społecznych.

Dla gminy oznacza to, że warto rozwijać programy wspierające aktywność społeczną mieszkańców. Rozwijanie wolontariatu i aktywności społecznej sprzyja integracji mieszkańców, budowaniu więzi międzyludzkich oraz wzmacnianiu kapitału społecznego gminy Grybów.

Wykres 22: Zainteresowanie mieszkańców zaangażowaniem społecznym lub wolontariatem [N=793]

Źródło: badania własne.

Wśród osób, które zadeklarowały gotowość do zaangażowania się w działania społeczne lub wolontariat, większość wskazała, że mogłaby poświęcić na ten cel do 10 godzin miesięcznie. Wyniki te sugerują, że mieszkańcy gminy Grybów są skłonni angażować się w aktywność społeczną, jednak w wymiarze dopasowanym do swoich możliwości czasowych i obowiązków zawodowo-rodzinnych.

Najliczniejsza grupa respondentów – 42% (114 osób) – zadeklarowała gotowość poświęcenia od 1 do 5 godzin miesięcznie na działania społeczne. Oznacza to, że większość potencjalnych wolontariuszy widzi swoją aktywność raczej jako doraźną lub okazjonalną, np. w ramach konkretnych akcji, wydarzeń czy inicjatyw lokalnych.

Kolejna duża grupa – 37% badanych (102 osoby) – wskazała, że mogłaby zaangażować się w wolontariat przez 6–10 godzin miesięcznie. Takie osoby reprezentują najbardziej aktywną część społeczności, która mogłaby być trzonem lokalnych inicjatyw, np. w szkołach, organizacjach pozarządowych lub instytucjach kultury.

17% respondentów (47 osób) zadeklarowało gotowość poświęcenia ponad 10 godzin miesięcznie na działalność społeczną. To stosunkowo niewielki, ale bardzo cenny odsetek osób o wysokim potencjale zaangażowania — mogących pełnić rolę liderów, koordynatorów lub stałych wolontariuszy w lokalnych przedsięwzięciach.

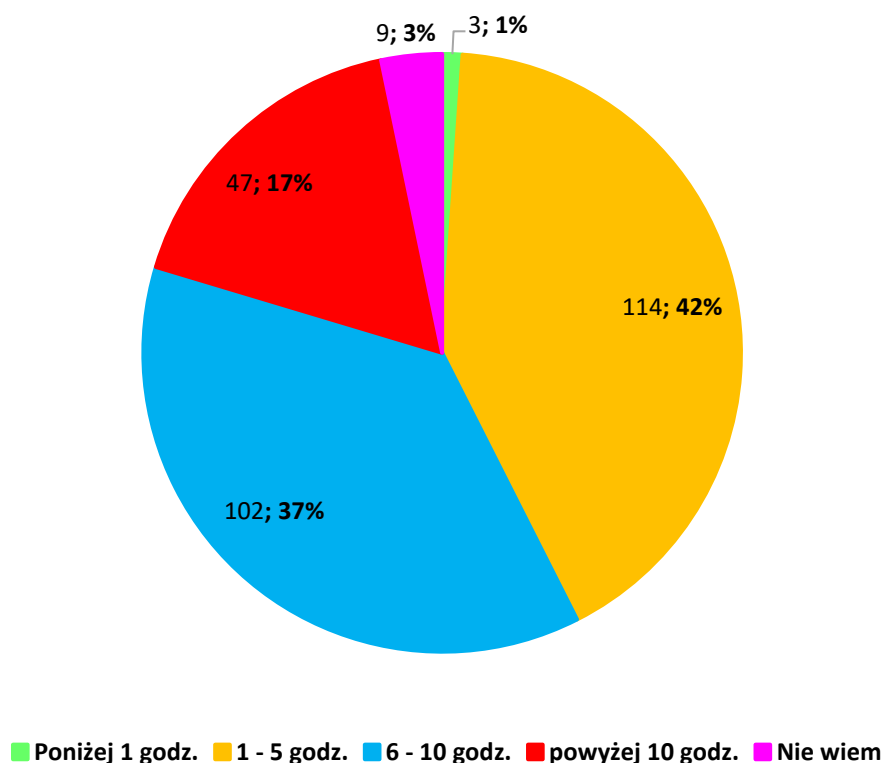
Niewielka liczba ankietowanych – 1% (3 osoby) – wskazała, że mogłaby przeznaczyć na działania społeczne poniżej 1 godziny miesięcznie, natomiast 3% (9 osób) odpowiedziało „nie wiem”, co sugeruje brak sprecyzowanej deklaracji lub trudność w ocenie swoich możliwości czasowych.

Uzyskane wyniki wskazują, że w gminie Grybów istnieje realny potencjał do rozwoju wolontariatu i aktywności obywatelskiej, przy czym dominują postawy umiarkowanego zaangażowania, w wymiarze kilku godzin miesięcznie. Takie podejście jest typowe dla społeczności lokalnych, w których mieszkańcy chętnie włączają się w konkretne działania, zwłaszcza o charakterze praktycznym, widocznym i osadzonym w najbliższym otoczeniu. Zróżnicowanie deklaracji czasowych pokazuje, że ważne jest dostosowanie oferty wolontariatu do indywidualnych możliwości mieszkańców oraz zapewnienie im poczucia sensu i widocznych efektów swojej pracy.

Rozwój lokalnego systemu wsparcia wolontariatu mógłby przyczynić się do większej aktywizacji mieszkańców i wzmocnienia więzi społecznych w gminie Grybów

Wykres 23: Deklarowana liczba godzin miesięcznie na działania społeczne [N=275]

Źródło: badania własne.

W opinii mieszkańców gminy Grybów wciąż zauważalne są braki w zakresie infrastruktury społecznej i miejsc sprzyjających aktywności lokalnej. Zebrane dane wskazują, że respondenci najczęściej wskazują na niedostateczną liczbę przestrzeni przeznaczonych dla dzieci i młodzieży, a także obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz punktów wsparcia dla osób poszukujących pracy. Wyniki te podkreślają potrzebę tworzenia miejsc integrujących społeczność i wspierających rozwój mieszkańców w różnych grupach wiekowych.

Najczęściej wskazywanym miejscem, którego brakuje w gminie, są świetlice pozaszkolne dla dzieci i młodzieży, taką odpowiedź wybrało 32,9% respondentów (261 osób). Wynik ten potwierdza, że mieszkańcy widzą potrzebę zapewnienia młodym ludziom bezpiecznych i atrakcyjnych przestrzeni do spędzania czasu wolnego oraz rozwoju zainteresowań.

Na drugim miejscu znalazły się obiekty sportowo-rekreacyjne (hale, boiska, baseny), wskazane przez 23,5% respondentów (186 osób). To pokazuje, że infrastruktura sportowa i rekreacyjna jest postrzegana jako ważny element życia społecznego, służący zarówno zdrowiu, jak i integracji mieszkańców.

Nieco mniej odpowiedzi dotyczyło punktów wsparcia dla osób poszukujących pracy (23,0%) oraz klubów zainteresowań (22,4%), które pełniłyby funkcje integracyjne i edukacyjne. Zbliżony odsetek wskazań uzyskały także przestrzenie do spędzania wolnego czasu dla seniorów, rodzin i młodzieży (22,3%) oraz ogólnodostępne miejsca rekreacji i sportu (19,9%). Wysokie znaczenie mieszkańcy przypisują również miejscem aktywności społecznej i integracji mieszkańców (19,4%), co wskazuje na rosnącą potrzebę tworzenia lokalnych centrów wspólnotowych i domów sąsiedzkich, które mogłyby być przestrzenią współpracy organizacji, grup nieformalnych i mieszkańców.

W dalszej kolejności respondenci wskazywali na brak:

- dziennych ośrodków opieki dla seniorów (17,7%),
- miejsc wsparcia dla osób w kryzysie (17,2%),
- oraz żłobków i klubów dziecięcych (15,8%).

Te odpowiedzi pokazują, że mieszkańcy dostrzegają również niedobory w zakresie usług opiekuńczych, zarówno dla najmłodszych, jak i dla osób starszych oraz rodzin w trudnej sytuacji życiowej.

Kolejne kategorie obejmowały potrzeby związane ze wsparciem osób w kryzysie zdrowotnym lub społecznym:

- punkty wsparcia dla osób uzależnionych (13,4%),
- dzienne ośrodki opieki dla osób z niepełnosprawnościami (11,5%),
- oraz całodobowe domy opieki dla seniorów (10,8%) i dla osób z niepełnosprawnościami (6,6%).

Wśród wskazań znalazły się również potrzeby mieszkaniowe – mieszkania socjalne (10,0%), mieszkania wspomagane (5,5%) oraz mieszkania treningowe (3,8%), co może świadczyć o dostrzeganych trudnościach w dostępie do mieszkań przez osoby o ograniczonej samodzielności lub niskich dochodach.

Niewielki odsetek badanych (5,4%) odpowiedział „trudno powiedzieć”, natomiast 1,6% respondentów wskazało inne pomysły na brakujące miejsca i instytucje.

Wyniki badania potwierdzają, że mieszkańcy gminy Grybów oczekują rozwoju infrastruktury społecznej o charakterze integracyjnym, rekreacyjnym i wychowawczym, która sprzyja aktywności i wspólnemu spędzaniu czasu. Najczęściej wskazywane braki, takie jak świetlice, obiekty sportowe oraz punkty wsparcia świadczą o potrzebie tworzenia przestrzeni służących budowaniu relacji społecznych i wspieraniu rozwoju lokalnej wspólnoty.

Jednocześnie istotne jest zwiększenie liczby placówek opiekuńczych i wspierających, zwłaszcza dla dzieci, seniorów, osób w kryzysie oraz z niepełnosprawnościami. Takie działania przyczyniłyby się do poprawy jakości życia i włączenia społecznego mieszkańców wymagających szczególnej troski.

Rozwój lokalnej infrastruktury społecznej, obejmujący m.in. świetlice, centra aktywności społecznej, ośrodki wsparcia i placówki opiekuńcze, powinien być traktowany jako jeden z priorytetowych kierunków działań gminy Grybów. Inwestowanie w tego typu miejsca wzmacnia więzi społeczne, wspiera rozwój mieszkańców i buduje poczucie przynależności do lokalnej wspólnoty.

Wykres 24: Miejsca i instytucje, których najbardziej brakuje w gminie [N=793]

Źródło: badania własne.

5. ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ JAKOŚCIOWYCH

W celu pogłębienia materiału badawczego uzyskanego w analizie ilościowej przeprowadzono badania jakościowe z wykorzystaniem metody zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI).

W ramach tego etapu zrealizowano trzy wywiady fokusowe, zorganizowane w trzech odrębnych grupach badawczych.

Grupy fokusowe

Do udziału w badaniu zaproszono ekspertów aktywnie działających na terenie Gminy Grybów w obszarach powiązanych z tematyką badania. Łącznie w spotkaniach fokusowych uczestniczyło 39 osób reprezentujących zróżnicowane instytucje i środowiska lokalne, w tym przedstawicieli oświaty, kultury, pomocy społecznej, organizacji pozarządowych, instytucji działających na rzecz osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, Zakładu Aktywności Zawodowej, Warsztatu Terapii Zajęciowej, Klubu Seniora, Urzędu Gminy Grybów, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ochotniczej Straży Pożarnej, Kół Gospodyń Wiejskich, a także lokalnych działaczy, przedsiębiorców, rodziców oraz członków rodzin osób z niepełnosprawnościami.

W odpowiedzi na cel główny badania, z respondentami badań fokusowych poszukiwano odpowiedzi na pytania:

P1: Jakie usługi społeczne należy rozwijać w Gminie Grybów z myślą o poszczególnych grupach mieszkańców: dzieciach i młodzieży, rodzinach z dziećmi, osobach starszych, osobach z niepełnosprawnościami oraz ogóle mieszkańców?

P2: Jakie potencjały dostrzegają Państwo w Gminie Grybów, które można wykorzystać na rzecz rozwoju usług społecznych?

Respondenci badań fokusowych podkreślają, że usługi społeczne w gminie Grybów od lat ulegają systematycznemu rozwojowi. Wskazują na zauważalną poprawę jakości i dostępności wsparcia, a także na rosnące zaangażowanie instytucji samorządowych, organizacji pozarządowych oraz lokalnej społeczności w działania na rzecz mieszkańców. Pomimo pozytywnych zmian, uczestnicy badań nadal identyfikują istotne potrzeby i obszary

wymagające dalszych działań. Zwracają uwagę m.in. na konieczność rozszerzania oferty usług, lepszego dopasowania działań do specyficznych grup odbiorców oraz wzmacniania współpracy między podmiotami realizującymi zadania z zakresu polityki społecznej.

Rozwój usług społecznych skierowanych do dzieci i młodzieży

W ramach zogniskowanych wywiadów grupowych uczestnicy zwracali szczególną uwagę na rosnące potrzeby dzieci i młodzieży w zakresie wsparcia psychicznego i emocjonalnego.

Wskazywano, że w ostatnich latach coraz częściej obserwuje się u młodych osób problemy natury emocjonalnej, trudności adaptacyjne, obniżony nastrój, a także symptomy zaburzeń lękowych i depresyjnych.

Najczęściej podkreślaną potrzebą było zapewnienie **dostępu do specjalistycznych usług psychologicznych i psychiatrycznych**, zarówno w środowisku szkolnym, jak i poza nim.

Uczestnicy zwracali uwagę, że liczba dostępnych specjalistów jest niewystarczająca, a czas oczekiwania na wizytę jest zbyt długi, co znacząco utrudnia skuteczne wsparcie dzieci w kryzysie. Jak zauważył jeden z uczestników: *„Dzieci coraz częściej potrzebują rozmowy z psychologiem czy terapeutą. Widać, że mają problemy z emocjami, z relacjami. Szkoły robią, co mogą, ale specjalistów brakuje, a do psychiatrii trzeba czekać miesiącami.”*

W opinii uczestników, konieczne jest zatem **zwiększenie dostępności profesjonalnej pomocy psychologicznej i psychiatrycznej**, ale również rozwijanie działań profilaktycznych:

warsztatów, zajęć integracyjnych i programów wspierających dobrostan psychiczny uczniów.

Podkreślano także rolę rodziców i nauczycieli, którzy powinni otrzymać wsparcie w zakresie rozpoznawania wczesnych objawów kryzysów emocjonalnych u dzieci i młodzieży.

Respondenci podkreślali, że niezwykle istotnym obszarem wsparcia młodzieży jest pobudzanie jej do aktywności i zaangażowania społecznego. Zwracano uwagę, że młodzi ludzie chętnie uczestniczą w inicjatywach, które są dla nich interesujące i atrakcyjne, a jednocześnie pozwalają im rozwijać pasje oraz budować relacje z rówieśnikami.

W opinii uczestników, szczególnie ważną rolę odgrywa sport i aktywność fizyczna, które nie tylko wspierają rozwój fizyczny, ale też uczą współpracy, odpowiedzialności i systematyczności. Wskazywano, że w gminie rozwijają się różne formy sportu, a lokalni zawodnicy odnoszą sukcesy również na szczeblu krajowym i międzynarodowym.

„Sport rozwija młodzież. Mamy u nas grupy sportowe, które naprawdę dobrze sobie radzą. W

kickboxingu mamy sukcesy nawet na arenie międzynarodowej.”

Zauważono również rosnące zainteresowanie młodzieży innymi formami aktywności, takimi jak pływanie, jazda na rowerze czy udział w grach terenowych i podchodach. Uczestnicy zgodnie podkreślali, że młodzież chętnie angażuje się w działania, które są dobrze zorganizowane i atrakcyjne, a jednocześnie dają przestrzeń do integracji i spędzania czasu z rówieśnikami. Podkreślają, że *„dzieci i młodzież chcą działać, tylko trzeba im coś ciekawego zaproponować. Jak jest fajny pomysł: podchody, wyjazd wakacyjny, zajęcia sportowe – to od razu się angażują.”*

Zdaniem uczestników, kluczem do sukcesu jest tworzenie oferty dostosowanej do potrzeb i zainteresowań młodych ludzi, łączącej elementy sportu, rekreacji i wspólnego spędzania czasu. Aktywność w grupie sprzyja integracji, budowaniu więzi oraz pozytywnym postawom społecznym. *„Młodzież lubi być razem i działać w grupie, rywalizować, śmiać się, uczyć czegoś nowego. Warto ich wspierać, bo naprawdę mają potencjał.”*

Uczestnicy dyskusji zwracali również uwagę, że młodzi ludzie potrzebują autorytetów i osób, które potrafią ich inspirować oraz wspierać w rozwoju. Wskazywano, że obecność zaangażowanych dorosłych: trenerów, nauczycieli, opiekunów, liderów społecznych, ma kluczowe znaczenie dla kształtowania pozytywnych postaw i motywowania młodzieży do działania. *„Młodzież potrzebuje kogoś, kto ich poprowadzi – nie tylko nauczy, ale pokaże, że warto coś robić. Jak mają dobrego trenera, opiekuna czy wychowawcę, to potrafią naprawdę wiele osiągnąć.”*

Podkreślano, że rolą gminy i lokalnych instytucji powinno być wspieranie osób, które pracują z młodzieżą, poprzez szkolenia, wymianę doświadczeń oraz tworzenie warunków do długofalowej współpracy. W opinii uczestników, to właśnie relacja z zaufanym dorosłym często staje się dla młodego człowieka punktem wyjścia do rozwoju i większego zaangażowania społecznego. *„Najlepiej młodych pociągają ludzie z pasją – jak widzą, że komuś się chce, to sami też zaczynają się starać.”*

Podkreślono również istotną rolę szkoły jako kluczowego partnera w systemie wspierania dzieci i młodzieży. Uczestnicy wskazywali, że placówki oświatowe, dzięki codziennemu kontaktowi z uczniami, mają możliwość wczesnego rozpoznawania trudności oraz kierowania dzieci i młodzieży do odpowiednich form pomocy. Zwracano uwagę, że szkoła powinna współpracować z różnymi podmiotami działającymi na rzecz młodych ludzi – takimi jak organizacje pozarządowe, instytucje kultury, ośrodki pomocy społecznej czy służby zdrowia –

w celu tworzenia spójnego systemu wsparcia. *„Szkoła widzi młodzież na co dzień – to tam najpierw widać, że coś się dzieje. Dlatego ważne, żeby nauczyciele mieli kontakt z psychologiem, z pomocą społeczną, z organizacjami, które mogą pomóc.”* Podkreślano, że dobra współpraca między szkołą a instytucjami lokalnymi (szczególnie klubami sportowymi) pozwoli nie tylko skuteczniej reagować na pojawiające się problemy, ale również tworzyć wspólne inicjatywy rozwijające potencjał młodych ludzi, od zajęć profilaktycznych, przez działania sportowe i kulturalne, po programy integracyjne i wolontariackie.

Uczestnicy wielokrotnie zwracali uwagę na potrzebę intensyfikacji działań profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży, szczególnie w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom od substancji psychoaktywnych, nikotyny oraz e-papierosów. Wskazywano, że zjawisko sięgania przez młodych ludzi po środki uzależniające pojawia się coraz częściej i w coraz młodszych wiekach. *„Młodzież bardzo wcześnie zaczyna eksperymentować z papierosami, e-papierosami, czasem z alkoholem. Trzeba do nich docierać z rzetelną informacją, zanim zrobi to Internet.”* Uczestnicy podkreślali, że e-papierosy stały się szczególnie popularne wśród uczniów starszych klas szkół podstawowych i szkół średnich, głównie ze względu na ich łatwą dostępność, modny wizerunek oraz przekonanie, że są mniej szkodliwe niż tradycyjne papierosy. Jednocześnie zwracano uwagę na brak wystarczającej wiedzy wśród młodzieży o realnych zagrożeniach zdrowotnych związanych z ich używaniem. *„Dzieci mówią, że e-papieros to nie papieros, że to tylko smak, para, że nic się nie stanie. Brakuje im świadomości, jak to działa i do czego może prowadzić.”* Zdaniem uczestników, konieczne jest prowadzenie systematycznej i nowoczesnej profilaktyki uzależnień, dostosowanej do wieku i sposobu komunikacji młodych ludzi. Wskazywano, że tradycyjne pogadanki nie przynoszą oczekiwanych efektów – lepiej sprawdzają się działania interaktywne, warsztaty, spotkania z rówieśnikami, sportowcami lub osobami, które potrafią mówić do młodzieży ich językiem. *„Trzeba rozmawiać z młodzieżą inaczej... nie moralizować, tylko pokazywać konsekwencje i przykłady z życia. Najlepiej, jak mówią do nich inni młodzi.”*

W opinii uczestników ważne jest również, aby profilaktyka była elementem stałej współpracy szkoły, rodziców i instytucji lokalnych, takich jak GKRPA, ośrodek pomocy społecznej, policja czy organizacje pozarządowe. Tylko skoordynowane działania mogą skutecznie ograniczyć ryzyko uzależnień i promować zdrowy, aktywny styl życia wśród młodzieży.

Uczestnicy wywiadów fokusowych zwracali uwagę, że coraz poważniejszym wyzwaniem wśród dzieci i młodzieży stają się uzależnienia behawioralne, w szczególności nadmierne

korzystanie z telefonu, Internetu oraz gier komputerowych. Wskazywano, że zjawisko to nasiliło się po okresie pandemii, gdy nauka zdalna i ograniczony kontakt z rówieśnikami spowodowały, że młodzi ludzie zaczęli spędzać znaczną część czasu w świecie wirtualnym. *„Dzieci praktycznie nie rozstają się z telefonem. Po lekcjach od razu gry, media społecznościowe, TikTok. Trudno im funkcjonować bez tego.”* Zwracano uwagę, że nadmierne korzystanie z urządzeń elektronicznych wpływa negatywnie na relacje społeczne, koncentrację, jakość snu, a także na ogólne samopoczucie psychiczne. Uczestnicy podkreślali, że problem ten często bywa bagatelizowany przez dorosłych, mimo że może prowadzić do uzależnienia i izolacji społecznej. Jak wskazują *„rodzice często nie zdają sobie sprawy, że to też uzależnienie. Dziecko nie może odłożyć telefonu, denerwuje się, nie rozmawia z nikim, to już sygnał alarmowy.”*

Zdaniem uczestników, profilaktyka uzależnień behawioralnych powinna opierać się na edukacji zarówno młodzieży, jak i rodziców. Wskazywano na potrzebę prowadzenia zajęć dotyczących higieny cyfrowej, umiejętnego korzystania z nowych technologii, a także promowania alternatywnych form spędzania czasu: sportu, wolontariatu, działań integracyjnych i kulturalnych. *„Nie wystarczy zabronić. Trzeba pokazać, że można robić coś innego – wyjść, spotkać się, pojechać gdzieś razem. Młodzież potrzebuje realnych relacji, nie tylko tych w sieci.”* Podkreślano również, że szkoły i instytucje lokalne powinny współpracować w zakresie wczesnego rozpoznawania objawów uzależnień behawioralnych oraz wspierania rodzin, które zmagają się z tym problemem.

Respondenci wskazywali również, że coraz wyraźniej dostrzegalnym problemem w środowisku szkolnym jest przemoc rówieśnicza, zarówno w formie fizycznej, jak i psychicznej, a także w przestrzeni wirtualnej (cyberprzemoc). Zwracano uwagę, że młodzi ludzie nie zawsze potrafią rozwiązywać konflikty w sposób konstruktywny, a emocje często przeradzają się w agresję słowną lub wykluczanie z grupy. *„W szkołach coraz częściej słychać o dokuczaniu, wyśmiewaniu, o hejtowaniu w Internecie. Dzieci nie zawsze wiedzą, jak sobie z tym radzić, jak reagować, gdy widzą, że ktoś jest krzywdzony.”*

Uczestnicy podkreślali także problem alienacji i wykluczenia dzieci z niepełnosprawnościami, które często spotykają się z brakiem zrozumienia lub akceptacji ze strony rówieśników.

Wskazywano na potrzebę tworzenia bardziej otwartego i empatycznego środowiska szkolnego, w którym każde dziecko, niezależnie od swoich możliwości, czuje się bezpieczne i

akceptowane. *„Dzieci z niepełnosprawnością często są z boku. Nie dlatego, że ktoś im źle życzy, tylko dlatego, że brakuje wiedzy i wrażliwości. Trzeba uczyć empatii od najmłodszych lat.”* Zdaniem uczestników, konieczne jest rozwijanie programów i działań ukierunkowanych na mediacje rówieśnicze, treningi umiejętności społecznych oraz warsztaty przeciwdziałania agresji, które uczą komunikacji, współpracy i rozwiązywania konfliktów bez przemocy. Takie inicjatywy pozwalają młodym ludziom lepiej rozumieć emocje własne i innych, a także budować pozytywne relacje w grupie. *„Młodzież potrzebuje wsparcia w nauce radzenia sobie z emocjami, jak rozmawiać, jak nie reagować agresją, jak pomagać innym.”*

W kontekście integracji społecznej podkreślono również potrzebę tworzenia przestrzeni bez barier, zarówno architektonicznych, jak i społecznych. Uczestnicy wskazywali na znaczenie placów zabaw i miejsc rekreacyjnych dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami, które sprzyjają wspólnej zabawie i integracji z rówieśnikami. Jak podkreślają *„dzieci powinny bawić się razem – nie osobno. Wspólne place zabaw bez barier to nie tylko radość, ale też nauka akceptacji.”*

Wielokrotnie podkreślano, że dzieci i młodzież stanowią grupę o ogromnym potencjale rozwojowym i społecznym, który warto wspierać i wykorzystywać w działaniach na rzecz lokalnej społeczności. Wskazywano, że młodzi ludzie są otwarci, kreatywni, chętni do działania i gotowi angażować się w inicjatywy, które mają sens i przynoszą realną wartość. *„Młodzież ma naprawdę duży potencjał. Jak dostaną szansę, to potrafią zrobić świetne rzeczy. Trzeba im tylko zaufać i dać pole do działania.”*

Zdaniem uczestników, jednym z kluczowych kierunków rozwoju powinno być wzmacnianie i promowanie wolontariatu młodzieżowego. Wspólne działania, projekty społeczne czy akcje pomocowe uczą odpowiedzialności, empatii i współpracy, a jednocześnie pozwalają młodym ludziom poczuć się potrzebnymi i docenionymi. *„Wolontariat daje młodym ogromnie dużo ... Uczą się, że mogą coś zmienić, że ich głos ma znaczenie. To buduje pewność siebie i więź ze społecznością.”* Wskazywano również, że rozwój wolontariatu powinien być wspierany przez szkoły, instytucje kultury oraz organizacje pozarządowe, które mogą tworzyć przestrzeń do realizacji inicjatyw młodzieżowych, w tym projektów społecznych, ekologicznych czy międzypokoleniowych. *„Warto tworzyć więcej okazji, żeby młodzież mogła się angażować. Nie tylko w szkole, ale też w gminie, w organizacjach, w działaniach dla innych.”*

Z przeprowadzonych wywiadów fokusowych wynika, że dzieci i młodzież stanowią jedną z najważniejszych grup społecznych w Gminie Grybów, grupę o ogromnym potencjale, energii

i chęci działania. To oni w najbliższych latach będą tworzyć przyszłość lokalnej wspólnoty, dlatego już dziś należy inwestować w ich rozwój, wspierać ich pasje i zapewniać im warunki do bezpiecznego, aktywnego i twórczego życia. Jak podkreślono *„młodzież to przyszłość gminy i musimy o nią zabiegać. Jeśli im teraz pomożemy, oni w przyszłości pomogą innym.”* Uczestnicy badań podkreślali, że kluczowe znaczenie ma systematyczne wspieranie młodych ludzi, poprzez rozwój oferty edukacyjnej, sportowej i kulturalnej, wzmacnianie działań profilaktycznych, przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy, a także tworzenie przestrzeni do dialogu i współdecydowania o sprawach lokalnych. Budowanie przyjaznego środowiska dla dzieci i młodzieży to nie tylko kwestia działań instytucji, to wspólna odpowiedzialność szkoły, rodziny, samorządu i całej społeczności lokalnej.

Rozwój usług społecznych skierowanych do rodzin z dziećmi

Uczestnicy badań fokusowych zwracali uwagę, że rodziny z dziećmi potrzebują większego wsparcia w zakresie organizacji czasu wolnego oraz dostępu do usług opiekuńczych i edukacyjnych. Wskazywano, że w Gminie Grybów jest potrzeba rozwoju miejsc, w których rodzice i dzieci mogliby wspólnie spędzać czas w sposób atrakcyjny, integrujący i sprzyjający budowaniu więzi rodzinnych. *„Rodziny potrzebują przestrzeni, gdzie można przyjść z dziećmi, spotkać się, porozmawiać, wspólnie coś zrobić. Takich miejsc integracji jest za mało.”*

Podkreślano potrzebę tworzenia placówek i przestrzeni przyjaznych rodzinom, takich jak świetlice środowiskowe, kluby rodzica czy miejsca rekreacji dostosowane do różnych grup wiekowych. Wskazywano, że takie inicjatywy nie tylko ułatwiają wspólne spędzanie czasu, ale też wspierają integrację mieszkańców i budowanie lokalnych więzi społecznych. *„Świetlice czy kluby dla dzieci i rodziców to coś, czego bardzo brakuje. To miejsce, gdzie można razem działać, uczyć się, bawić, porozmawiać.”*

Wśród najczęściej zgłaszanych potrzeb pojawił się także dostęp do żłobków oraz opieki nad najmłodszymi dziećmi, co stanowi istotne wsparcie dla rodziców aktywnych zawodowo.

Uczestnicy wskazywali, że rozwój tego typu usług znacząco ułatwiłby łączenie życia rodzinnego i zawodowego oraz zwiększył komfort życia młodych rodzin.

„Nie każdy może pozwolić sobie, żeby zostać w domu z małym dzieckiem. Potrzebne są żłobki, żeby rodzice mogli wrócić do pracy.”

Uczestnicy badań zwracali również uwagę na możliwość lepszego wykorzystania istniejącej

infrastruktury szkolnej. Wskazywano, że szkoły w godzinach popołudniowych oraz w weekendy pozostają zazwyczaj zamknięte, mimo że mogłyby stanowić doskonałą przestrzeń do organizacji zajęć dla dzieci, młodzieży i rodzin. *„Szkoły po południu stoją puste, a przecież to świetne miejsca na spotkania, zajęcia sportowe czy warsztaty dla dzieci i rodziców.”*

Podkreślano, że otwarcie szkół dla społeczności lokalnej mogłoby znacząco wzbogacić ofertę spędzania wolnego czasu, wspierać integrację międzypokoleniową oraz rozwój inicjatyw oddolnych. W opinii uczestników, takie rozwiązanie nie wymaga dużych nakładów finansowych. Wystarczy dobra organizacja i współpraca między szkołami, samorządem oraz lokalnymi organizacjami. *„Nie trzeba budować nowych obiektów, wystarczy wykorzystać to, co mamy: sale, boiska, świetlice szkolne. To ogromny potencjał.”*

Uczestnicy podkreślali, że szkoły mogłyby stać się miejscem integracji społecznej: otwartym, przyjaznym i dostępnym dla mieszkańców, sprzyjającym wspólnemu działaniu, rekreacji i budowaniu relacji w społeczności lokalnej. Zdaniem uczestników, inwestowanie w rozwój infrastruktury i usług dla rodzin z dziećmi to inwestycja w przyszłość gminy, wzmacnia poczucie bezpieczeństwa, przywiązanie do miejsca zamieszkania i sprzyja budowaniu wspólnoty lokalnej.

Badani podkreślali, że rodzice coraz częściej potrzebują wsparcia specjalistycznego oraz edukacyjnego w zakresie wychowania dzieci, rozwiązywania problemów emocjonalnych, komunikacji w rodzinie czy radzenia sobie z trudnymi zachowaniami. Zwracano uwagę, że współczesne wyzwania wychowawcze, m.in. szybkie tempo życia, dostęp do technologii, zmiany społeczne i kulturowe, powodują, że wielu rodziców czuje się zagubionych lub bezradnych. *„Rodzice często nie wiedzą, jak reagować, kiedy dziecko się buntuje albo ma problemy emocjonalne. Brakuje miejsc, gdzie mogliby uzyskać wsparcie czy poradę.”*

Wskazywano na potrzebę organizowania „szkół dla rodziców”, cyklicznych spotkań, warsztatów i konsultacji prowadzonych przez psychologów, pedagogów i terapeutów rodzinnych, które pomogłyby w rozwijaniu kompetencji wychowawczych oraz budowaniu zdrowych relacji w rodzinie. *„Szkoła dla rodziców to byłoby coś bardzo potrzebnego. Nie po to, żeby kogoś pouczać, tylko żeby wspólnie szukać rozwiązań i uczyć się rozumienia dzieci.”*

Uczestnicy podkreślali również znaczenie dostępu do specjalistycznego wsparcia psychologicznego i terapeutycznego dla rodzin, zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych.

Wskazywano, że takie usługi powinny być łatwo dostępne, bezpłatne i realizowane lokalnie,

tak aby każda rodzina mogła z nich skorzystać bez barier finansowych czy organizacyjnych.

„Nie każdy rodzic ma możliwość dojeżdżać do miasta po poradę czy terapię. Warto, żeby takie wsparcie było dostępne na miejscu, w gminie.”

Zdaniem uczestników, działania na rzecz rodzin powinny mieć charakter systemowy i długofalowy, łącząc elementy profilaktyki, edukacji i wsparcia emocjonalnego. Tylko w ten sposób można skutecznie wzmocniać rodziny i tworzyć środowisko sprzyjające harmonijnemu rozwojowi dzieci.

Respondenci badań fokusowych podkreślali, że rodzina stanowi podstawę lokalnej wspólnoty, a wspieranie jej funkcjonowania powinno być jednym z priorytetowych obszarów działań gminy. Wskazywano, że coraz więcej rodzin doświadcza trudności, nie tylko materialnych, ale także emocjonalnych, wychowawczych i komunikacyjnych, dlatego potrzebują one kompleksowej i zintegrowanej pomocy. *„Rodzina to fundament. Jak rodzina dobrze funkcjonuje, to i dzieci mają lepiej, i społeczność jest silniejsza.”*

Zwracano uwagę na potrzebę rozwijania systemu wsparcia środowiskowego, obejmującego działania instytucji pomocy społecznej, oświaty, służby zdrowia oraz organizacji pozarządowych. Uczestnicy wskazywali, że ważna jest współpraca między tymi podmiotami oraz wymiana informacji, tak aby wsparcie było spójne i dopasowane do rzeczywistych potrzeb rodzin. *„Najlepiej to działa wtedy, gdy szkoła, OPS i organizacje rozmawiają ze sobą. Każdy widzi inny kawałek tej samej sytuacji, a razem można naprawdę pomóc.”*

W opinii uczestników, rodziny potrzebują również więcej inicjatyw integracyjnych, takich jak pikniki, festyny, warsztaty rodzinne czy wspólne projekty międzypokoleniowe. Takie działania sprzyjają budowaniu więzi, wzmocniają relacje i przeciwdziałają poczuciu osamotnienia.

„Rodziny potrzebują kontaktu z innymi, wspólnych wydarzeń, gdzie można razem coś przeżyć, poznać się, poczuć wspólnotę.”

Zwrócono także uwagę na znaczenie wsparcia rodzin w sytuacjach kryzysowych, np. w przypadku problemów wychowawczych, przemocy domowej, uzależnień czy choroby. Uczestnicy wskazywali, że konieczne jest zapewnienie rodzinom szybkiego dostępu do pomocy psychologicznej, prawnej i socjalnej, najlepiej w ramach gminnych punktów konsultacyjnych. *„Nie każda rodzina potrzebuje pomocy finansowej. Często wystarczy rozmowa, porada, wsparcie w kryzysie. Ale to musi być blisko, nie w odległym mieście.”*

Podkreślano, że inwestowanie w rodzinę to inwestowanie w przyszłość gminy. Wzmocnia ona kapitał społeczny, integruje mieszkańców i tworzy stabilne warunki do rozwoju młodego

pokolenia.

Wskazywano również na potrzebę aktywizowania rodzin i zachęcania ich do współtworzenia lokalnych inicjatyw, poprzez wolontariat rodzinny, wspólne projekty integracyjne i programy międzypokoleniowe. *Takie działania nie tylko wzmacniają relacje w rodzinie, ale też budują więź ze społecznością lokalną. „Jak rodzina angażuje się razem w coś dla innych: w akcję, festyn, porządkowanie okolicy, to się integruje i uczy współpracy.”*

Rozwój usług społecznych skierowanych do osób starszych

Z przeprowadzonych wywiadów fokusowych wynika, że seniorzy stanowią w Gminie Grybów aktywną, zróżnicowaną grupę społeczną, posiadającą duży potencjał, ale jednocześnie zmagającą się z różnorodnymi potrzebami wynikającymi z wieku, stanu zdrowia i sytuacji życiowej. Uczestnicy podkreślali, że wśród osób starszych są zarówno osoby w pełni aktywne, angażujące się w życie społeczne, jak i te, które wymagają stałego wsparcia i opieki.

„Seniorzy to bardzo różna grupa – jedni są pełni energii, działają w klubach i organizacjach, a inni potrzebują codziennej pomocy czy opieki lekarskiej.”

Wskazywano na rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i specjalistyczne wsparcie medyczne, zwłaszcza w zakresie chorób przewlekłych i neurologicznych. Wśród najczęściej wymienianych potrzeb pojawiały się konsultacje z lekarzami specjalistami, takimi jak kardiolog, neurolog, diabetolog czy geriatra, a także łatwiejszy dostęp do rehabilitacji i fizjoterapii. *„Seniorzy mają duży problem z dostępem do specjalistów. Do kardiologa czy neurologa trzeba jechać daleko, a nie każdy ma jak.”*

Podkreślano również znaczenie usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania, które umożliwiają osobom starszym pozostanie w swoim środowisku jak najdłużej, przy jednoczesnym zapewnieniu im bezpieczeństwa i wsparcia w codziennych czynnościach. *„Dla wielu starszych ludzi najważniejsze jest, żeby mogli zostać w domu, ale z pomocą. Żeby ktoś przyszedł, zrobił zakupy, podał leki, porozmawiał.”*

Uczestnicy wskazywali także na potrzebę rozwijania oferty aktywizującej seniorów, zajęć edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych i integracyjnych, które pozwalają im utrzymać aktywność, samodzielność oraz kontakt z innymi ludźmi. *„Seniorzy chcą działać, spotykać się, być potrzebni. Klub Seniora to dla wielu z nich drugie życie.”*

Podkreślano, że osoby starsze posiadają ogromny potencjał społeczny, doświadczenie i

mądrość życiową, które warto wykorzystywać w działaniach międzypokoleniowych i wolontariackich. *„To nie jest grupa tylko do opieki. To ludzie z pasją i doświadczeniem. Trzeba im dać przestrzeń do działania, a nie tylko pomoc.”*

Uczestnicy wywiadów fokusowych podkreślali, że Kluby Seniora odgrywają kluczową rolę w aktywizacji i integracji osób starszych, stanowiąc przestrzeń do spotkań, wspólnych działań, edukacji i wsparcia emocjonalnego. Wskazywano jednak, że tego typu placówki powinny być dostępne w każdej miejscowości, nie tylko w centralnych częściach gminy. *„Nie każdy senior ma możliwość dojechać kilka kilometrów na zajęcia. Warto, żeby Klub Seniora był w każdej wsi, nawet mały, ale blisko ludzi.”*

Podkreślano, że Kluby Seniora pełnią nie tylko funkcję rekreacyjną, ale również profilaktyczną i społeczną, przeciwdziałają samotności, izolacji oraz pogorszeniu kondycji psychicznej i fizycznej. Są też miejscem, w którym seniorzy mogą rozwijać swoje pasje, uczyć się nowych rzeczy i angażować w życie lokalnej społeczności. *„Dla wielu starszych osób Klub Seniora to drugi dom. Tam mają znajomych, rozmowę, aktywność. Coś, co daje sens dnia.”*

Uczestnicy zwracali również uwagę na potrzebę zapewnienia seniorom dostępu do usług transportowych typu door-to-door, które umożliwiłyby im dotarcie do ośrodków zdrowia, instytucji publicznych, a także na zajęcia i wydarzenia społeczne. Tego rodzaju wsparcie uznano za niezbędne szczególnie w przypadku osób o ograniczonej mobilności lub mieszkających w odleglejszych częściach gminy. *„Dla wielu starszych osób największym problemem nie jest brak chęci, tylko to, że nie mają jak dojechać. Usługa transportowa bardzo by im pomogła.”*

Podkreślano, że organizacja takiego systemu transportowego mogłaby być realizowana we współpracy gminy z lokalnymi instytucjami, organizacjami pozarządowymi lub ośrodkami pomocy społecznej, co zwiększyłoby dostępność usług publicznych i aktywizacyjnych dla wszystkich seniorów, niezależnie od miejsca zamieszkania. *„Wystarczy bus, kilku wolontariuszy i dobra organizacja. To nie musi być kosztowne, ale daje ogromne możliwości.”*

Badani zwracali uwagę, że oprócz wsparcia zdrowotnego i społecznego, osoby starsze potrzebują także codziennej pomocy w drobnych sprawach życia domowego i organizacyjnego. Wskazywano na potrzebę rozwijania tzw. usług gospodarczych i sąsiedzkich, które umożliwiłyby seniorom dłuższe, samodzielne funkcjonowanie w miejscu zamieszkania. *„Nie każdy starszy człowiek potrzebuje opiekunki na co dzień, ale czasem przydałby się ktoś,*

kto naprawi kran, zmieni żarówkę, pomoże coś przynieść.”

Podkreślano, że dużym wsparciem dla seniorów byłaby usługa typu „złota rączka”, obejmująca drobne naprawy i prace techniczne w domu. Dzięki temu osoby starsze mogłyby unikać kosztownych i niebezpiecznych prób samodzielnego wykonywania takich czynności.

„Dla starszych ludzi to ogromna pomoc, nie chodzi o wielkie remonty, tylko o drobne rzeczy, które młody zrobi w 10 minut, a senior sam nie da rady.”

Wskazywano również na potrzebę zapewnienia seniorom pomocy w transporcie w ważnych sprawach życia codziennego, nie tylko do lekarza czy urzędu, ale także w celach społecznych i emocjonalnych, takich jak możliwość odwiedzenia grobów bliskich.

„Wielu starszych ludzi chciałoby pojechać na cmentarz, odwiedzić rodzinę, ale nie ma jak. Takie wsparcie to też forma troski i szacunku.”

Uczestnicy sugerowali, że tego typu usługi mogłyby być organizowane w ramach współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi, klubami seniora lub wolontariuszami, np. w formie gminnej sieci wsparcia środowiskowego dla seniorów. Dzięki temu możliwe byłoby reagowanie na codzienne potrzeby starszych mieszkańców bez konieczności uruchamiania kosztownych programów instytucjonalnych. *„Takie małe, praktyczne usługi często znaczą więcej niż duże projekty. Dają poczucie bezpieczeństwa i, że ktoś o nich pamięta.”*

Zwrócono również uwagę, że regularna aktywność fizyczna ma ogromne znaczenie dla zdrowia i samopoczucia osób starszych. Wskazywano, że seniorzy coraz chętniej uczestniczą w zajęciach ruchowych, takich jak fitness dla seniorów, gimnastyka usprawniająca czy zajęcia taneczne, które łączą elementy ruchu z integracją społeczną. *„Seniorzy bardzo lubią zajęcia fitness. To nie tylko ruch, ale też spotkanie i dobra zabawa. Wielu z nich czeka na te zajęcia przez cały tydzień.”*

Podkreślano, że tego rodzaju zajęcia powinny być dostępne w każdej części gminy, najlepiej w Klubach Seniora, szkołach lub świetlicach wiejskich. Wskazywano również, że warto wprowadzać różnorodne formy aktywności dostosowane do wieku i możliwości uczestników, m.in. ćwiczenia relaksacyjne, nordic walking czy taniec. *„Nie każdy może biegać, ale każdy może się ruszać. Trzeba tylko dobrać ćwiczenia do wieku i zdrowia.”*

Dużym zainteresowaniem cieszą się również siłownie zewnętrzne, które stanowią ogólnodostępne, bezpłatne miejsca do aktywności fizycznej na świeżym powietrzu.

Uczestnicy wskazywali, że tego typu obiekty są ważnym elementem przestrzeni publicznej i

powinny być dostępne w każdej miejscowości, w pobliżu parków, szkół czy świetlic. *„Takie siłownie pod chmurką to świetny pomysł. Seniorzy mogą przyjść, poćwiczyć, porozmawiać. To ruch i integracja w jednym.”*

Podkreślano, że siłownie zewnętrzne powinny być przyjazne osobom starszym – wyposażone w urządzenia o różnym stopniu trudności, z instrukcjami obsługi i bezpiecznym podłożem.

Dobrze zorganizowana przestrzeń rekreacyjna zachęca seniorów do ruchu, poprawia kondycję fizyczną i psychiczną, a także przeciwdziała izolacji społecznej. *„Ruch to najlepsze lekarstwo. A jak można ćwiczyć na świeżym powietrzu i spotkać znajomych, to już w ogóle same korzyści.”*

Uczestnicy badań fokusowych zwracali uwagę, że znaczna część osób starszych to osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami, które wymagają szczególnego wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Wskazywano, że wraz z wiekiem pogarsza się sprawność ruchowa, wzrok, słuch, a także zdolność samodzielnego poruszania się i wykonywania podstawowych czynności. *„Wielu seniorów to osoby z ograniczoną mobilnością, z chorobami przewlekłymi, które same nie wyjdą z domu czy nie pojadą do lekarza.”*

Podkreślano, że osoby te potrzebują kompleksowego systemu wsparcia, łączącego elementy opieki zdrowotnej, pomocy społecznej oraz usług środowiskowych, takich jak rehabilitacja domowa, dowóz do placówek medycznych, dostarczanie leków czy pomoc w codziennych czynnościach. *„Największym problemem jest brak stałej, codziennej pomocy. Nie tylko opieki medycznej, ale takiej zwykłej, ludzkiej obecności.”*

Wskazywano również, że infrastruktura publiczna powinna być lepiej dostosowana do potrzeb osób z ograniczoną mobilnością, szczególnie w zakresie dostępności budynków, chodników, transportu publicznego i przestrzeni rekreacyjnych. Uczestnicy podkreślali, że brak dostosowania tych miejsc w praktyce wyklucza wielu seniorów z aktywnego udziału w życiu społecznym. *„Placówki, przystanki, urzędy, to wszystko powinno być dostępne. Czasem kilka schodków decyduje o tym, czy senior w ogóle gdzieś pójdzie.”*

Zwracano również uwagę na potrzebę wsparcia emocjonalnego i psychologicznego dla seniorów z niepełnosprawnościami, którzy często zmagają się z poczuciem osamotnienia i izolacji. Wskazywano, że działania integracyjne, wolontariat międzypokoleniowy i aktywność społeczna mogą w istotny sposób poprawiać ich samopoczucie i jakość życia. *„Często tym osobom najbardziej brakuje kontaktu, żeby ktoś przyszedł, porozmawiał, zainteresował się.”*

Podkreślano, że seniorzy z niepełnosprawnościami powinni być traktowani jako grupa

priorytetowa w lokalnej polityce społecznej, a działania gminy powinny koncentrować się na zapewnieniu im bezpieczeństwa, samodzielności i poczucia przynależności do wspólnoty lokalnej.

Wskazano, że wraz ze starzeniem się społeczeństwa rośnie liczba osób starszych wymagających codziennej pomocy, a w konsekwencji, także liczba opiekunów nieformalnych, czyli członków rodzin, którzy na co dzień sprawują opiekę nad swoimi bliskimi. Zwracano uwagę, że to właśnie rodziny najczęściej przejmują odpowiedzialność za opiekę nad seniorem, często kosztem własnej pracy zawodowej, zdrowia i życia osobistego. *„Najczęściej to rodzina opiekuje się starszym człowiekiem: córka, syn, żona. Ale oni też się wypalają, potrzebują wsparcia, odpoczynku.”*

Podkreślano, że gmina powinna rozwijać działania ukierunkowane na wspieranie opiekunów rodzinnych, zarówno poprzez wsparcie emocjonalne, jak i praktyczne. Wskazywano m.in. na potrzebę organizowania szkoleń, grup wsparcia, poradnictwa psychologicznego i prawnego, a także zapewnienia tzw. opieki wytchnieniowej, która pozwala opiekunowi czasowo odpocząć lub załatwić swoje sprawy. *„Opiekun też potrzebuje chwili oddechu. Gdyby była możliwość, żeby ktoś na kilka godzin przejął opiekę, to ogromna pomoc.”*

W opinii uczestników, niezwykle ważne jest także docenienie roli opiekunów nieformalnych i włączenie ich w lokalny system wsparcia. Uznanie ich pracy, stworzenie sieci kontaktów oraz systematyczna współpraca z instytucjami pomocy społecznej pozwoliłyby im łatwiej funkcjonować w trudnej roli opiekuna. *„To są ludzie, którzy wykonują ogromną pracę, często po cichu, bez wynagrodzenia. Trzeba ich wspierać i dawać im poczucie, że nie są sami.”*

Podkreślano, że opieka nad seniorem to nie tylko wyzwanie jednej rodziny, ale wspólna odpowiedzialność całej społeczności lokalnej. Wsparcie opiekunów nieformalnych przynosi korzyści nie tylko im samym, ale także osobom starszym, które dzięki temu mogą dłużej pozostać w swoim środowisku, wśród bliskich i znajomych.

Uczestnicy badań fokusowych podkreślali, że osoby starsze to nie tylko grupa wymagająca wsparcia, lecz także cenne źródło doświadczenia, wiedzy i tradycji, z którego może i powinna korzystać cała społeczność lokalna. Seniorzy pełnią ważną rolę w przekazywaniu wartości kulturowych, historycznych i obyczajowych, kształtując tożsamość i więź międzypokoleniową. *„Seniorzy to żywa historia naszej gminy. Pamiętają, jak się kiedyś żyło, jak wyglądały tradycje. To bogactwo, którego nie można stracić.”*

Podkreślano, że należy tworzyć przestrzenie i inicjatywy, które umożliwią seniorom dzielenie

się swoim doświadczeniem i wiedzą z młodszymi pokoleniami, np. poprzez wspólne projekty edukacyjne, warsztaty rękodzielnicze, działania artystyczne czy spotkania międzypokoleniowe. Takie inicjatywy nie tylko wzmacniają więzi społeczne, ale także przeciwdziałają samotności i marginalizacji osób starszych. *„Jak seniorzy spotykają się z młodzieżą, uczą ich dawnych zwyczajów, gotowania, rękodzieła. To wszyscy na tym zyskują.”* Wśród rekomendacji pojawił się także postulat powołania Rady Seniorów jako ciała doradczego przy władzach gminy. Uczestnicy wskazywali, że taka rada mogłaby reprezentować potrzeby i interesy starszych mieszkańców, a jednocześnie być aktywnym partnerem samorządu w planowaniu działań i polityki społecznej. *„Rada Seniorów to dobry pomysł. Starsi ludzie wiedzą najlepiej, czego im potrzeba. Dobrze, żeby mieli głos w sprawach gminy.”*

Respondenci podkreślali, że jednym z kluczowych kierunków działań w obszarze polityki społecznej powinna być integracja międzypokoleniowa, rozumiana jako budowanie relacji, współpracy i wzajemnego zrozumienia pomiędzy dziećmi, młodzieżą, dorosłymi i seniorami. Wskazywano, że wspólne inicjatywy różnych grup wiekowych przynoszą korzyści całej społeczności, a także przeciwdziałają izolacji i stereotypom dotyczącym wieku. *„Kiedy młodzi i starsi coś robią razem, gotują, śpiewają, sadzą drzewa, grają w gry, to tworzy się prawdziwa wspólnota.”*

Podkreślano, że seniorzy mogą pełnić ważną rolę wychowawczą i edukacyjną, przekazując młodszemu pokoleniu wiedzę, tradycje i wartości, natomiast młodzież wnosi do tych relacji energię, nowe pomysły i umiejętności technologiczne. Taka wymiana sprzyja budowaniu wzajemnego szacunku i zrozumienia. *„Starsze osoby uczą młodych cierpliwości i tradycji, a młodzi pokazują im świat nowych technologii. To działa w obie strony.”*

Uczestnicy wskazywali, że warto rozwijać projekty i programy międzypokoleniowe, np. warsztaty kulinarne, rękodzielnicze, teatralne, wspólne wydarzenia kulturalne, festyny czy inicjatywy wolontariackie, które pozwalają różnym pokoleniom współpracować i poznawać się nawzajem. *„Najlepiej działa, jak robi się coś razem, nie dla seniorów czy dla młodzieży, ale wspólnie, z myślą o całej społeczności.”*

Podkreślano również, że integracja międzypokoleniowa wzmacnia więzi lokalne i przeciwdziała osamotnieniu, zarówno osób starszych, jak i młodych. Daje poczucie przynależności, uczy współpracy i buduje solidarność międzyludzką. *„Takie spotkania międzypokoleniowe uczą, że każdy jest ważny, niezależnie od wieku.”*

Podkreślano, że włączenie seniorów w procesy decyzyjne to wyraz szacunku i uznania ich roli w społeczności, a zarazem sposób na budowanie bardziej wrażliwej, solidarnej i aktywnej wspólnoty lokalnej.

Rzwoj usług społecznych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami

Uczestnicy badań fokusowych zwracali uwagę, że osoby z niepełnosprawnościami stanowią bardzo zróżnicowaną grupę społeczną, obejmującą dzieci, młodzież, osoby dorosłe oraz seniorów. Każda z tych grup ma inne potrzeby, możliwości i oczekiwania wobec otoczenia, dlatego działania wspierające powinny być zróżnicowane i elastycznie dopasowane do wieku oraz rodzaju niepełnosprawności. *„Niepełnosprawność to nie jest jedna sytuacja. Inne potrzeby ma dziecko, inne osoba w sile wieku, a jeszcze inne starszy człowiek.”*

Podkreślano, że dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami wymagają szczególnej troski w zakresie edukacji, integracji rówieśniczej oraz wczesnego wsparcia rozwojowego.

Wskazywano na potrzebę dostępności specjalistów: pedagogów, terapeutów, psychologów oraz zajęć wspierających rozwój społeczny i emocjonalny. *„Dzieci z niepełnosprawnością potrzebują więcej uwagi, żeby mogły się rozwijać razem z rówieśnikami, a nie obok nich.”*

W odniesieniu do osób dorosłych z niepełnosprawnościami, uczestnicy wskazywali na problemy związane z ograniczonym dostępem do zatrudnienia, transportu i samodzielnego funkcjonowania. Podkreślano znaczenie aktywizacji zawodowej oraz rozwoju Zakładów Aktywności Zawodowej i Warsztatów Terapii Zajęciowej, które umożliwiają uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym. *„Dorośli z niepełnosprawnościami chcą pracować, być potrzebni. WTZ i ZAZ dają im poczucie sensu i przynależności.”*

Z kolei w przypadku osób starszych z niepełnosprawnościami wskazywano na konieczność zapewnienia opieki i usług wspierających w miejscu zamieszkania, dostosowanej infrastruktury publicznej oraz transportu specjalistycznego. *„Starsze osoby z niepełnosprawnościami często są podwójnie wykluczone, z racji wieku i ograniczeń zdrowotnych. Trzeba do nich docierać.”*

Uczestnicy podkreślali, że niezależnie od wieku, osoby z niepełnosprawnościami potrzebują akceptacji, zrozumienia i możliwości uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności. Działania

gminy powinny koncentrować się nie tylko na zapewnieniu opieki, ale także na integracji społecznej i tworzeniu warunków do aktywności i samodzielności. *„Każdy, niezależnie od wieku i sprawności, powinien mieć szansę być częścią społeczności. To jest integracja.”*

Uczestnicy badań fokusowych podkreślali, że zarówno osoby z niepełnosprawnościami, jak i osoby starsze często mają utrudniony dostęp do informacji o dostępnych formach pomocy i usługach społecznych. Wielu seniorów i osób z ograniczeniami zdrowotnymi nie korzysta z Internetu, nie śledzi komunikatów w mediach elektronicznych, a tradycyjne ogłoszenia urzędowe są dla nich trudne do znalezienia lub niezrozumiałe. *„Starsze osoby nie mają Internetu, nie czytają stron urzędowych. Trzeba im powiedzieć osobiście albo przez kogoś, komu ufają.”*

Zwracano uwagę, że brak informacji często staje się barierą większą niż sam brak usług, ponieważ wiele osób nie wie, że przysługują im określone świadczenia lub mogą korzystać z lokalnego wsparcia. Dlatego uczestnicy wskazywali na konieczność aktywnych działań informacyjnych, prowadzonych w sposób bezpośredni i dostosowany do możliwości odbiorców, poprzez ulotki, spotkania w świetlicach, rozmowy środowiskowe czy wizyty pracowników socjalnych. *„Nie wystarczy wrzucić coś do Internetu. Trzeba do tych ludzi pójść, porozmawiać, wyjaśnić. Wtedy to działa.”*

Wskazywano, że skutecznym rozwiązaniem mogłoby być powołanie gminnych przewodników lub koordynatorów ds. seniorów i osób z niepełnosprawnościami, którzy w terenie pomagają mieszkańcom w kontaktach z instytucjami, wypełnianiu wniosków czy uzyskaniu świadczeń. Taka funkcja mogłaby stać się pomostem między mieszkańcem a urzędem. *„Taki gminny przewodnik to byłby ktoś, kto zna ludzi i potrafi im pomóc i doradzi, gdzie się zgłosić, pomoże z dokumentami.”* Podkreślano również rolę parafii, sołtysów i liderów lokalnych w przekazywaniu informacji i rozpoznawaniu potrzeb społecznych. To właśnie te osoby są często najbliższe mieszkańcom, cieszą się ich zaufaniem i mogą skutecznie docierać do osób starszych, samotnych lub mniej aktywnych. *„Najlepiej działa poczta pantoflowa. Jak sołtys, ksiądz albo ktoś z sąsiedztwa powie, że można się zgłosić po pomoc, to ludzie reagują.”* W opinii uczestników, budowa lokalnej sieci informacyjno-wspierającej, opartej na współpracy samorządu, organizacji pozarządowych, parafii, sołtysów i wolontariuszy, jest kluczowa dla skutecznego dotarcia do osób najbardziej potrzebujących pomocy i wsparcia. *„Pomoc często już istnieje, tylko ludzie o niej nie wiedzą. Trzeba do nich dotrzeć, wtedy naprawdę można coś*

zmienić.”

Badani zwracali uwagę na potrzebę rozwoju mieszkań treningowych i wspomaganych na terenie gminy. Podkreślano, że tego typu rozwiązania stanowią alternatywę dla opieki instytucjonalnej i umożliwiają osobom z niepełnosprawnościami, seniorom lub osobom w trudnej sytuacji życiowej prowadzenie bardziej samodzielnego, godnego i zintegrowanego z lokalną społecznością życia.

„Nie każdy musi od razu trafić do domu pomocy społecznej. Wystarczy trochę wsparcia, żeby mógł mieszkać sam, ale bez lęku i w poczuciu bezpieczeństwa.”

Wskazywano, że mieszkania treningowe pełnią szczególnie ważną rolę w przygotowaniu osób z niepełnosprawnościami do samodzielnego życia, uczą podstawowych umiejętności, takich jak prowadzenie gospodarstwa domowego, planowanie wydatków czy dbanie o higienę. Z kolei mieszkania wspomagane są formą długofalowego wsparcia dla osób, które mogą funkcjonować samodzielnie, ale potrzebują pomocy w niektórych aspektach codziennego życia. *„W takich mieszkaniach ludzie uczą się samodzielności, ale mają poczucie, że w razie czego ktoś im pomoże. To daje ogromne poczucie bezpieczeństwa.”*

Uczestnicy wskazywali, że rozwój tego typu form pomocy jest szczególnie ważny, aby przeciwdziałać izolacji społecznej, zależności od instytucji oraz wykluczeniu osób z niepełnosprawnościami i seniorów. Takie rozwiązania pozwalają na stopniowe usamodzielnianie się przy jednoczesnym zachowaniu kontaktu ze społecznością lokalną. Podkreślano również, że gmina mogłaby rozwijać tego typu projekty we współpracy z organizacjami pozarządowymi, jednostkami pomocy społecznej oraz instytucjami wspierającymi osoby z niepełnosprawnościami, wykorzystując lokalne zasoby i istniejącą infrastrukturę. *„Nie potrzeba wielkich inwestycji. Czasem wystarczy przystosować istniejące budynki. Ważne, żeby te miejsca były blisko ludzi, nie na uboczu.”*

W opinii uczestników, działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami powinny być ukierunkowane nie tylko na opiekę, lecz przede wszystkim na aktywizację, samodzielność i równe uczestnictwo w życiu społecznym. Gmina może odegrać kluczową rolę w budowaniu środowiska otwartego, empatycznego i dostępnego dla wszystkich mieszkańców, niezależnie od stopnia sprawności.

Rozwój usług społecznych skierowanych do ogółu mieszkańców

Z przeprowadzonych badań fokusowych wynika, że mieszkańcy Gminy Grybów wysoko cenią lokalne inicjatywy i działania wspierające rozwój społeczności, jednak równocześnie wskazują na potrzebę dalszego rozwoju usług o charakterze powszechnym, dostępnych dla wszystkich grup wiekowych i społecznych.

Podkreślano, że kluczowe znaczenie ma równy dostęp do usług publicznych – zarówno w zakresie zdrowia, edukacji, transportu, kultury, jak i rekreacji. Mieszkańcy oczekują, by usługi te były dostępne nie tylko w centralnych częściach gminy, ale również w mniejszych miejscowościach i sołectwach.

„Nie każdy ma samochód, żeby dojechać do Grybowa czy Nowego Sącza. Wsparcie i oferta powinny być bliżej ludzi.”

Uczestnicy wskazywali, że ważnym kierunkiem rozwoju gminy jest wzmacnianie infrastruktury społecznej – świetlic, domów kultury, bibliotek, klubów wiejskich czy boisk sportowych – które stanowią miejsca spotkań, integracji i aktywności mieszkańców. Takie przestrzenie pozwalają rozwijać inicjatywy lokalne, organizować wydarzenia społeczne, warsztaty i spotkania, a także wspierać budowanie więzi międzyludzkich.

„Tam, gdzie są świetlice i miejsca spotkań, ludzie bardziej się znają i pomagają sobie nawzajem.”

Podkreślano także znaczenie poprawy dostępności komunikacyjnej i rozwoju transportu publicznego – szczególnie na obszarach wiejskich i oddalonych od głównych ośrodków. Wskazywano, że lepsze połączenia autobusowe czy usługi transportowe typu „door-to-door” ułatwiłyby mieszkańcom korzystanie z edukacji, pracy, opieki zdrowotnej i kultury.

W kontekście jakości życia mieszkańców zwracano również uwagę na potrzebę rozwijania usług zdrowotnych, w tym dostępu do lekarzy specjalistów, rehabilitacji i profilaktyki zdrowotnej oraz na znaczenie działań promujących zdrowy styl życia, aktywność fizyczną i rekreację.

Wskazywano także na potrzebę rozwoju usług środowiskowych i sąsiedzkich, które odpowiadają na codzienne potrzeby mieszkańców, takich jak drobne naprawy, wsparcie w zakupach, transport czy pomoc w sytuacjach nagłych. Uczestnicy podkreślali, że takie usługi

wzmacniają solidarność międzyludzką i przeciwdziałają osamotnieniu, zwłaszcza wśród osób starszych i samotnych.

Respondenci podkreślali również znaczenie poczucia bezpieczeństwa – zarówno fizycznego, jak i społecznego. Wskazywano na potrzebę dalszej współpracy gminy z Policją, Ochotniczymi Strażami Pożarnymi, szkołami i organizacjami społecznymi w zakresie profilaktyki, edukacji i reagowania na zagrożenia.

Nie bez znaczenia pozostaje także rozwój oferty kulturalnej i rekreacyjnej, która powinna być zróżnicowana i dostępna dla wszystkich grup mieszkańców – dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów. Wskazywano, że wspólne wydarzenia lokalne, festyny, warsztaty czy koncerty wzmacniają więzi społeczne i integrują mieszkańców wokół wspólnych wartości. *„Najbardziej jednoczy wspólne działanie jak ludzie spotykają się na festynie, akcji, sprzątaniu czy koncercie, to czują, że to ich gmina.”*

Uczestnicy badań zgodnie wskazywali, że rozwój usług na rzecz ogółu mieszkańców powinien opierać się na zasadach bliskości, dostępności i współpracy. Usługi społeczne, edukacyjne, zdrowotne, kulturalne i komunikacyjne muszą być ze sobą powiązane i równomiernie dostępne na całym obszarze gminy. W ten sposób możliwe będzie budowanie silnej, solidarnej i aktywnej wspólnoty lokalnej, w której każdy mieszkaniec ma poczucie, że jest ważną częścią całości.

Podkreślano również, że mieszkańcy Gminy Grybów stanowią duży, często jeszcze niewykorzystany potencjał wolontaryjny. Wskazywano, że wśród mieszkańców, zarówno młodszych, jak i starszych, istnieje gotowość do działania na rzecz innych, angażowania się w inicjatywy społeczne, pomoc sąsiedzką, wydarzenia lokalne i akcje charytatywne.

„W naszej gminie jest wielu ludzi, którzy chcą pomagać. Tylko trzeba ich zorganizować, dać im cel i poczucie, że to ma znaczenie.”

Uczestnicy zwracali uwagę, że mieszkańcy chętnie włączają się w różne działania społeczne, od pomocy w organizacji festynów i wydarzeń kulturalnych, przez zbiórki żywności i darów, aż po wsparcie osób starszych czy z niepełnosprawnościami. Takie postawy stanowią ogromny kapitał społeczny, który warto rozwijać i wspierać poprzez systematyczne działania gminy i organizacji pozarządowych. *„Wolontariat to nie tylko młodzież. Wielu dorosłych, a nawet seniorów, angażuje się w pomoc innym. Wystarczy stworzyć przestrzeń i dać przykład.”*

Podkreślano potrzebę promowania idei wolontariatu i tworzenia warunków do jego rozwoju,

m.in. poprzez organizację szkoleń, spotkań, programów partnerskich między szkołami, instytucjami kultury, OPS, organizacjami społecznymi i parafiami. Wskazywano, że wolontariat lokalny może stać się ważnym narzędziem integracji międzypokoleniowej i wzmacniania więzi społecznych. *„Kiedy młodzi pomagają starszym, a starsi uczą młodych, powstaje prawdziwa wspólnota.”*

Zwracano również uwagę, że warto doceniać i nagradzać aktywnych mieszkańców, poprzez konkursy, podziękowania, promocję w mediach lokalnych czy uroczyste wydarzenia, które budują prestiż działań społecznych i motywują innych do zaangażowania. *„Najlepsza motywacja to zauważenie. Wystarczy słowo uznania, dyplom, podziękowanie i chętnych do działania od razu więcej.”* W opinii uczestników, rozwój wolontariatu powinien być wpisany w długofalową strategię gminy jako forma budowania aktywności obywatelskiej, solidarności międzyludzkiej i odpowiedzialności za wspólne dobro. Wspieranie mieszkańców w podejmowaniu inicjatyw oddolnych sprzyja rozwojowi lokalnego kapitału społecznego i wzmacnia tożsamość wspólnotową. *„Ludzie w naszej gminie mają serce do działania. Wystarczy ich połączyć i dać im przestrzeń, reszta zrobi się sama.”*

Wielokrotnie podkreślano, że rozwój społeczny i gospodarczy Gminy Grybów wymaga współdziałania różnych środowisk i wykorzystania lokalnego potencjału: instytucji samorządowych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, liderów społecznych i samych mieszkańców. Wskazywano, że kluczem do budowania silnej i solidarnej wspólnoty jest wspólna odpowiedzialność za dobro wspólne. *„Gmina to nie tylko urząd. To wszyscy, którzy tu mieszkają i pracują. Każdy może coś wnieść, jeśli widzi sens i cel.”*

Podkreślano, że na terenie gminy działa wielu przedsiębiorców, którzy mogliby aktywniej angażować się w inicjatywy społeczne, wspierać wydarzenia lokalne, organizacje pozarządowe, kluby sportowe, szkoły czy działania na rzecz osób potrzebujących.

Wskazywano, że partnerstwo między sektorem publicznym, prywatnym i społecznym może przynieść wymierne efekty w postaci wspólnych projektów i inicjatyw o charakterze prospołecznym. *„Wielu pomaga po cichu, sponsorują nagrody, wspierają szkoły, akcje charytatywne. Warto to zorganizować i pokazać, że to też część dobra wspólnego.”*

Uczestnicy zwracali uwagę, że zaangażowanie firm lokalnych w działania społeczne może przybierać różne formy, od wsparcia finansowego, przez udostępnianie zasobów, po udział w wolontariacie pracowniczym czy realizację projektów partnerskich. Takie inicjatywy wzmacniają wizerunek lokalnych przedsiębiorców i przyczyniają się do budowania silnych

relacji w społeczności. *„Jak firma angażuje się w życie gminy, to ludzie to widzą i doceniają. Wszyscy na tym zyskują.”*

Podkreślano także rolę gminy w inicjowaniu i koordynowaniu współpracy między różnymi środowiskami, tworzeniu przestrzeni dialogu, wymiany doświadczeń i wspólnego planowania działań. Regularne spotkania, fora lub rady współpracy społeczno-gospodarczej mogłyby stać się platformą do integracji działań i wymiany pomysłów. *„Potrzebna jest współpraca, nie rywalizacja. Jak gmina, organizacje i przedsiębiorcy działają razem, wtedy wszystko idzie do przodu.”* Wskazywano, że wspólne działania na rzecz dobra wspólnego wzmacniają poczucie tożsamości lokalnej, solidarności i wzajemnego zaufania, a jednocześnie pokazują, że rozwój gminy to nie tylko zadanie władz samorządowych, ale wspólne przedsięwzięcie wszystkich jej mieszkańców. *„Dobro wspólne to nie hasło, to codzienna praca ludzi, którzy chcą, żeby w gminie żyło się lepiej.”*

Uczestnicy badań fokusowych zgodnie podkreślali, że siłą Gminy Grybów są jej mieszkańcy, aktywni, zaangażowani i gotowi do współpracy. To właśnie w ich postawie, inicjatywie i solidarności tkwi największy potencjał rozwojowy gminy. Działania instytucji, organizacji, przedsiębiorców i wolontariuszy powinny łączyć się wokół wspólnego celu – poprawy jakości życia wszystkich mieszkańców i budowania silnej, zintegrowanej wspólnoty lokalnej. ***„Razem dla mieszkańców – to powinno być nasze hasło. Bo jeśli działamy razem, każdy z nas zyskuje.”***

Wskazywano, że tylko poprzez współpracę i wzajemne wsparcie można skutecznie odpowiadać na potrzeby różnych grup społecznych – dzieci, młodzieży, rodzin, seniorów i osób z niepełnosprawnościami. Gmina, jako organizator i partner działań społecznych, powinna wspierać inicjatywy oddolne, budować zaufanie i tworzyć przestrzeń do wspólnego działania. *„Każdy może wnieść coś od siebie. Wiedzę, czas, pomysł, pomoc. Ważne, żebyśmy działali w jednym kierunku, dla dobra wspólnego.”*

Podkreślano, że takie podejście pozwala nie tylko skuteczniej rozwiązywać lokalne problemy, ale też wzmacnia więzi społeczne, buduje poczucie przynależności i dumy z bycia częścią wspólnoty gminnej. *„Jak ludzie czują, że to ich gmina, ich sprawa, to chcą działać. Wtedy wszystko się udaje.”*

Uczestnicy badań fokusowych bardzo pozytywnie ocenili inicjatywę gminy związaną z przekształceniem Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Centrum Usług Społecznych (CUS). Wskazywano, że jest to krok w dobrym kierunku, który pozwoli lepiej odpowiadać na

zróżnicowane potrzeby mieszkańców oraz w sposób bardziej kompleksowy i zintegrowany realizować działania z zakresu polityki społecznej. „To bardzo dobra decyzja. CUS to nie tylko pomoc socjalna, ale miejsce, gdzie każdy mieszkaniec może uzyskać wsparcie, poradę i informacje o różnych usługach.”

Podkreślano, że nowy model działania CUS-u zmienia sposób postrzegania pomocy społecznej, z instytucji kojarzonej głównie z pomocą finansową na ośrodek otwarty, nowoczesny i bliski ludziom. Uczestnicy zwracali uwagę, że Centrum Usług Społecznych może stać się centrum współpracy lokalnej, łączącym działania instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, placówek oświatowych, służby zdrowia oraz środowisk lokalnych. *„CUS to miejsce, które może połączyć różne instytucje i ludzi, żeby nie każdy działał osobno, tylko razem dla mieszkańców.”*

Wskazywano, że dzięki utworzeniu CUS możliwe będzie skoncentrowanie w jednym miejscu różnych form wsparcia, od pomocy rodzinom, przez usługi dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami, aż po inicjatywy społeczne, edukacyjne i profilaktyczne. Takie rozwiązanie zwiększa dostępność usług i ułatwia mieszkańcom kontakt z instytucjami.

„Dobrze, że będzie jedno miejsce, gdzie można przyjść i załatwić różne sprawy. To ułatwienie zwłaszcza dla starszych i osób, które nie wiedzą, gdzie się zwrócić.”

Podkreślano także, że przekształcenie GOPS w CUS otwiera nowe możliwości w zakresie rozwoju usług środowiskowych, programów aktywizacyjnych i partnerskich działań z przedsiębiorcami oraz organizacjami pozarządowymi. To nowoczesny model, który kładzie nacisk nie tylko na pomoc, ale również na profilaktykę, samodzielność i integrację społeczną mieszkańców.

Uczestnicy wskazywali, że dla powodzenia tej inicjatywy ważne będzie zapewnienie odpowiedniego zaplecza kadrowego, szkoleniowego i organizacyjnego, a także kontynuacja działań informacyjnych, tak aby mieszkańcy wiedzieli, czym jest CUS i jakie usługi może im zaoferować. *„Trzeba, żeby ludzie poznali CUS i wiedzieli, że to miejsce jest dla każdego, nie tylko dla tych w trudnej sytuacji.”*

Podsumowując, inicjatywa przekształcenia GOPS w CUS została odebrana przez mieszkańców jako pozytywny i potrzebny krok w rozwoju lokalnej polityki społecznej. Daje ona szansę na skuteczniejsze, bardziej elastyczne i dostępne dla wszystkich wsparcie, oparte na współpracy, zaufaniu i idei dobra wspólnego.

Dzięki utworzeniu Centrum Usług Społecznych możliwe stanie się systematyczne rozwijanie i

różnicowanie usług dostępnych dla mieszkańców gminy. Nowa formuła organizacyjna daje szersze możliwości w zakresie planowania, realizacji i finansowania działań społecznych, co pozwala lepiej odpowiadać na rzeczywiste potrzeby różnych grup odbiorców – dzieci, młodzieży, rodzin, seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami.

„CUS to szansa, żeby oferta usług była bogatsza i bardziej dopasowana do tego, czego naprawdę potrzebują mieszkańcy.”

Podkreślano, że formuła CUS umożliwia świadczenie usług w różnych wariantach finansowych – bezpłatnych, częściowo odpłatnych lub pełnopłatnych – w zależności od charakteru i zakresu danej usługi oraz sytuacji osoby korzystającej ze wsparcia. Takie rozwiązanie zwiększa elastyczność i pozwala objąć pomocą większą liczbę mieszkańców, nie ograniczając się wyłącznie do osób w trudnej sytuacji materialnej. *„To dobre rozwiązanie, bo nie każdy potrzebuje pomocy socjalnej, ale wielu mieszkańców chętnie skorzystałoby z różnych usług, nawet odpłatnych, jeśli byłyby dostępne lokalnie.”*

Wskazywano, że dzięki temu modelowi możliwe będzie łączenie funkcji opiekuńczych, edukacyjnych, profilaktycznych i integracyjnych, od usług środowiskowych, przez wsparcie psychologiczne i poradnictwo, po działania z zakresu zdrowia, aktywizacji zawodowej, kultury i rekreacji. *„CUS może łączyć wiele rzeczy. Pomoc, edukację, zdrowie, profilaktykę. To miejsce, które będzie blisko ludzi i ich codziennych spraw.”*

Uczestnicy podkreślali, że elastyczny model organizacyjny CUS sprzyja także rozwojowi partnerstw lokalnych z organizacjami społecznymi, przedsiębiorcami, instytucjami publicznymi i wolontariuszami, co pozwoli poszerzać ofertę usług oraz zwiększać ich dostępność w całej gminie. *„CUS to nie tylko nowa nazwa. To nowe możliwości. Jeśli gmina dobrze to wykorzysta, mieszkańcy naprawdę odczują różnicę.”*

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1: Liczba mieszkańców w sołectwach Gminy Grybów w 2024	55
Wykres 2: Liczba mieszkańców Gminy Grybów w wieku produkcyjnym z podziałem na płeć w latach 2022 – 2024.....	56
Wykres 3: Liczba mieszkańców Gminy Grybów w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) w latach 2020-2024	57
Wykres 4: Liczba mieszkańców Gminy Grybów w wieku poprodukcyjnym z podziałem na płeć	58
Wykres 5: Wskaźniki: urodzeń żywych, zgonów i przyrostu naturalnego (na 1000 mieszkańców) dla Gminy Grybów w latach 2014 – 2024	59
Wykres 6: Osoby korzystające z pomocy społecznej (którym przyznano świadczenie) w Gminie Grybów w latach 2021-2024 z podziałem na grupy	61
Wykres 7: Liczba rodzin i osób w rodzinach, objętych wsparciem z pomocy społecznej na terenie Gminy Grybów w okresie 2021-2024	62
Wykres 8: Liczba osób bezrobotnych z terenu Gminy Grybów w latach 2023-2025.....	69
Wykres 9: Płeć respondentów (N=793).....	79
Wykres 10: Wiek respondentów (N=793)	80
Wykres 11: Wykształcenie respondentów (N=793).....	81
Wykres 12: Status zawodowy respondentów (N=793).....	82
Wykres 13: Sytuacja rodzinna respondentów (N=793)	83
Wykres 14: Występowanie niepełnosprawności w rodzinie respondentów (N=793).....	84
Wykres 15: Ocena dostępności do usług społecznych w gminie Grybów [N=793]	85
Wykres 16: Ocena aktualnej oferty gminy Grybów w zakresie usług społecznych [N=793].....	86
Wykres 17: Priorytetowe działania w zakresie rozwoju usług społecznych na rzecz dzieci i młodzieży w gminie Grybów [N=793]	88
Wykres 18: Priorytetowe działania w zakresie rozwoju usług społecznych na rzecz rodzin z dziećmi w gminie Grybów [N=793]	90
Wykres 19: Priorytetowe działania w zakresie rozwoju usług społecznych na rzecz osób starszych w gminie Grybów [N=793].....	93
Wykres 20: Priorytetowe działania w zakresie rozwoju usług społecznych na rzecz osób z niepełnosprawnościami w gminie Grybów [N=793]	96
Wykres 21: Priorytetowe działania w zakresie rozwoju usług społecznych w gminie Grybów na rzecz ogółu mieszkańców [N=793]	99
Wykres 22: Zainteresowanie mieszkańców zaangażowaniem społecznym lub wolontariatem [N=793].....	101
Wykres 23: Deklarowana liczba godzin miesięcznie na działania społeczne [N=275].....	103
Wykres 24: Miejsca i instytucje, których najbardziej brakuje w gminie [N=793]	106

SPIS TABEL

Tabela 1: Liczba mieszkańców Gminy Grybów w wieku 80 lat i więcej w latach 2020-2024	58
Tabela 2: Liczba miejsc zabezpieczonych na potrzeby osób bezdomnych w Gminie Grybów.....	60
Tabela 3: Liczba mieszkań socjalnych i miejsc zabezpieczonych na potrzeby mieszkańców.....	60
Tabela 4: Typy rodzin objęte pomocą społeczną na terenie Gminy Grybów w 2024 roku	63
Tabela 5: Liczba osób korzystających ze świadczeń niepieniężnych i pieniężnych z pomocy społecznej w latach 2020-2024	63
Tabela 6: Korzystający ze świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej w Gminie Grybów w latach 2020-2024	64
Tabela 7: Liczba mieszkańców Gminy Grybów korzystających ze świadczeń niepieniężnych z pomocy społecznej w latach 2022-2024	65
Tabela 8: Rodzaj usług świadczonych rodzinom z terenu Gminy Grybów w 2023 roku	66
Tabela 9: Nakłady finansowe Gminy Grybów na realizację świadczeń niepieniężnych w latach 2020-2024 (w zł)	66
Tabela 10: Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej na terenie Gminy Grybów w latach 2020-2024 według powodów udzielania pomocy	68
Tabela 11: Liczba osób i rodzin objętych pomocą w sytuacji przemocy domowej na terenie Gminy Grybów w latach 2022-2024	70
Tabela 12: Infrastruktura obiektów (liczba placówek i miejsc w placówce oraz zapotrzebowanie) na terenie Gminy Grybów w 2024 roku	71

Załącznik nr 2 do zarządzenia nr 204/2025
Wójta Gminy Grybów
z dnia 25 listopada 2025 r.

**FORMULARZ KONSULTACJI SPOŁECZNYCH
DOTYCZĄCY DIAGNOZY POTRZEB I POTENCJAŁU SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ
W ZAKRESIE USŁUG SPOŁECZNYCH W GMINIE GRYBÓW**

Imię i nazwisko osoby zgłaszającej uwagi	Miejscowość	Data wypełnienia
Wyrażam zgodę na przetwarzanie podanych danych osobowych w celu przeprowadzenia konsultacji społecznych (zgoda jest wymagana).		
Data:	Podpis:	
PROPOZYCJE DO DIAGNOZY		
Lp.	Aktualny zapis w raporcie diagnozy ze wskazaniem nr strony, rozdziału, punktu, podpunktu, itd.	Sugerowana zmiana (konkretna propozycja nowego brzmienia rozdziału, punktu, podpunktu) lub propozycja nowego zapisu w raporcie diagnozy
1.		
2.		
3.		
...		

Uwagi można składać za pośrednictwem niniejszego formularza:

- 1) drogą pocztową – na adres: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grybowie, ul. Jakubowskiego 33, 33-330 Grybów
- 2) osobiście – w siedzibie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grybowie, ul. Jakubowskiego 33, 33-330 Grybów
- 3) w wersji elektronicznej – formularz podpisany i zeskanowany przesłany na adres: gops@gminagrybow.pl

Opinie, uwagi lub propozycje zmian w dokumencie można zgłaszać w terminie od 09.12.2025 r. do 22.12.2025 r. .

Nie będą rozpatrywane uwagi i opinie zgłoszone anonimowo i po terminie.

W razie jakichkolwiek pytań lub wątpliwości prosimy o kontakt telefoniczny: 18 448-42-40

KLAUZULA INFORMACYJNA

Zgodnie z art. 13 ust. 1 i 2 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (RODO), Administrator informuje, że:

- 1) Administratorem Pani/a danych osobowych i/ lub danych osobowych Pani/a członków rodziny jest **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grybowie, ul. Jakubowskiego 33, 33-330 Grybów**, który reprezentuje Kierownik GOPS.
- 2) Administrator ustanowił Inspektora Ochrony Danych Osobowych (IOD) – Kingę Kos, który w jego imieniu nadzoruje sferę przetwarzania danych osobowych. Z Inspektorem Ochrony Danych osobowych można kontaktować się za pośrednictwem adresu e-mail: kinga.kos.kancelaria@gmail.com lub w inny wybrany sposób, w tym ustnie bądź pisemnie na adres Administratora.
- 3) Cele przetwarzania danych osobowych to:
  - a) wypełnianie obowiązków prawnych ciążących na; Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej,
  - b) realizacja ustawowych zadań Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej,
  - c) przetwarzanie na podstawie wcześniej udzielonej zgody w zakresie i celu określonym w treści zgody.
- 4) Odbiorcami Pani/Pana danych osobowych mogą być wyłącznie podmioty zewnętrzne świadczące na rzecz Administratora danych usługi (jak np.: prawne, informatyczne, pocztowe) lub współpracujące z Administratorem bądź uprawnione do uzyskania danych osobowych na podstawie przepisów prawa, jak instytucje publiczne, w tym w szczególności Urząd Skarbowy;
- 5) Pani/Pana dane osobowe będą przechowywane przez okres konieczny wynikający z przepisów prawa.
- 6) Posiada Pan/Pani prawo dostępu do treści swoich danych oraz prawo ich sprostowania, usunięcia, ograniczenia przetwarzania, prawo do przenoszenia danych oraz prawo wniesienia sprzeciwu.
- 7) W takim zakresie, w jakim przetwarzanie danych osobowych odbywa się na podstawie zgody, posiada Pan/Pani prawo do wycofania zgody w dowolnym momencie bez wpływu na zgodność z prawem przetwarzania, którego dokonano na podstawie zgody przed jej wycofaniem.
- 8) Posiada Pan/Pani prawo wniesienia skargi do Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych (ul. Stawki 2,00-193 Warszawa), gdy uzna, że przetwarzanie jego danych osobowych narusza przepisy RODO lub inne obowiązujące przepisy, dotyczące przetwarzania danych osobowych.
- 9) Podanie danych osobowych w zakresie wymaganym ustawodawstwem jest obligatoryjne a konsekwencją niepodania danych osobowych będzie brak możliwości rozpoczęcia wypełnienia obowiązku prawnego leżącego po stronie Administratora a związanego z realizacją ustawowych zadań GOPS lub przyznania świadczenia.
- 10) Pani/Pana dane są przetwarzane na podstawie art. 6 ust.1 pkt c, d Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie ochrony osób fizycznych (ogólne Rozporządzenie RODO).

Państwa dane osobowe będą przetwarzane i przechowywane przez ADO z zachowaniem wszelkich norm bezpieczeństwa przewidzianych dla ochrony danych osobowych.